

ศิลปกรรม ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา

มีนาคม 2557

ศิลปกรรม ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา

มีนาคม 2557

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ศิลปกรรม ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา

มีนาคม 2557

โสภิตา ณ ป้อมเพชร์. (2552). *ศึกษา ศิลปกรรม ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง*.

ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (สาขาศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาานิพนธ์: ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ดร. สาทิต ทิมวัฒน์บรรเทิง

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษา ศิลปกรรม ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง การส่งเสริมอนุรักษ์ และสืบทอดคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมเดิมของสังคม และการนำความรู้ด้านศิลปะการแทงหยวกไปประกอบอาชีพ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์ และสอบถาม กลุ่มช่างแทงหยวกของนายทองสุข วงศ์สุวรรณ จำนวน 5 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ศิลปกรรมศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ที่มีความแตกต่างจากที่อื่น คือ สามารถแทงหยวกได้โดยไม่ต้องวาดลวดลายลงบนกาบกล้วย การนำลักษณะของธรรมชาติมาดัดแปลงเป็นลวดลาย ในการแทงหยวก และไม่มีการใช้สีเคมีทำการแรลย (การลงสี) เพราะต้องการอนุรักษ์รูปแบบการใช้วัสดุตามแบบโบราณ (คงความเป็นธรรมชาติไว้) ให้คงอยู่ต่อไป และการแกะสลักเครื่องสดมาประดับตกแต่งให้เกิดความสวยงาม

2. การส่งเสริมอนุรักษ์ และสืบทอด ช่างแทงหยวกทุกคนมีความยินดี และเต็มใจที่จะร่วมส่งเสริมการสืบทอดศิลปะการแทงหยวก โดยการเป็นวิทยากรและไม่คิดค่าใช้จ่าย และสืบทอดให้กับญาติ วงศ์ตระกูล หรือผู้ที่สนใจจะศึกษาเพื่อนำไปประกอบอาชีพ เพราะเนื่องจากการแทงหยวกเป็นวัฒนธรรมประจำชาติไทย ซึ่งควรจะจรรักษาไว้ มิให้เสื่อมไปจากผืนแผ่นดินไทย แม้ในหมู่คนทั่วไปจะเสื่อมความนิยมศิลปะประเภทนี้ไปบ้าง แต่ก็ควรจะได้รับการอนุรักษ์ศิลปะดังกล่าวไว้ให้หมู่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านนี้โดยตรงบ้าง เพื่อมิให้ศิลปะการแทงหยวกถึงกาลเสื่อมสลายไปโดยสิ้นเชิง

3. คุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมเดิมของสังคม อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง การแทงหยวกเป็นการรวมกลุ่มช่างหลายแขนง มาร่วมกันสร้างสรรค์งานแทงหยวกให้มีความวิจิตรศิลป์ทำให้เกิดคุณค่าทางศิลปะและ เกิดความสามัคคีร่วมมือกันในการทำงานเป็นหมู่คณะ อันเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

4. การนำความรู้ด้านศิลปะการแทงหยวกไปประกอบอาชีพเสริม มีการนำศิลปะการแทงหยวกมาประยุกต์ใช้มากขึ้น ทั้งใช้ประดับตกแต่งในงานมงคลงานประเพณีต่าง ๆ อยู่หลากหลายทำให้เกิดรายได้นอกเหนือจากงานอับมงคล

Sopida Na Pomphet. (2014). *A Study of Work of Art Banana Trunk Carving Amphoe*

Bankhai Rayong Province. Master Thesis. M.Ed. (Art Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Thesis Advisor: Asst.Prof. Dr.Sathit Thimwatbunthong.

This research aimed at studying the work of art banana trunk carving Amphoe Bankhai, Rayong Province, transmission of the values of the cultural traditions of the society, and applications of knowledge of banana trunk carving arts in earning a living. Qualitative research method was used by which interviews and inquiries were conducted with 5 banana trunk carving craftsmen of Mr.Suk Wongsuwan group.

The research results revealed as follows.

1. The work of art banana trunk carving Amphoe Bankhai, Rayong Province. It is the body of knowledge transmitted from generation to generation. The differences from others are such as the abilities to carve drawing patterns without having to draw onto the banana trunk beforehand; applying natural characteristics in carving stripe patterns, e.g. Lai Krajang-ruan, Lai Krajang-patibhan, Lia Nong-singh, and Lai Sa-rai. These stripe patterns are developed according to their ideas and imagination without using chemical dyes to coloring the stripe patterns. In so doing, they want to preserve the traditional form of the materials (maintaining natural conditions) as well as carving fresh materials for decorations.

2. Promotion, conservation and transmission. Every banana trunk carving craftsman is pleased and willing to co-promote the transmission of the banana trunk carving arts. These include lectures free of charge, transmissions to the family lineage or those interested to study both personally and as a group. They had transmitted knowledge of banana carving to school teachers and students at Ban Chak Mahat School and Bankhai School, cultural district and provincial personnel. The training activities to conserve cultures provided including teaching basics of banana trunk carving, coloring, drawings composition and applications. Since the banana trunk carving is a kind of Thai national culture, it should be conserved so that it would not deteriorate from Thai territory. Though some people somewhat deteriorate this type of art, it should be conserved for those who are directly concerned so that the art of banana trunk carving would not absolutely deteriorate.

3. The Values of the cultural traditions of the society Amphoe Bankhai, Rayong.

The banana trunk carving is a collection of various craftsmanship working together to create banana trunk carving with fine arts, producing artistic values indicating community identity, working in team which is the lifestyle of the people in the society of Bankhai, Rayong.

4. Applications of knowledge of banana trunk carving arts in supplement career.

The banana trunk carving was applied more widely in various decorations of propitious and traditional ceremonies. It produced incomes beyond those from funeral ceremonies. The applications of the banana trunk carving arts were used more widely in various activities. They enhanced values and incomes for banana trunk carving craftsmen or those who were able to carve banana trunk. They made decorations for places at various festivals, adorning dining tables, decorative Phansa candles. Since the banana trunk carving is the art of craftsmanship, the craftsmen carve the banana trunk so creatively and beautifully.

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

ศิลปกรรม ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ของ

โสภิตา ณ ป้อมเพชร์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

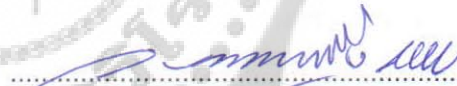
วันที่ 13 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2557

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ที่ปรึกษา

.....ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง)

(รองศาสตราจารย์ วรณรัตน์ ตั้งเจริญ)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.อิทธิพัทธ์ วิจิตสถิตรัตน์)

ประกาศคุณูปการ

รายงานการวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เวลาในการศึกษาค้นคว้าและวิจัยด้วยความลำบากนับตั้งแต่ลงมือค้นคว้าเพื่อเตรียมการเป็นข้อเสนอโครงร่างการวิจัยจนกระทั่งงานวิจัยเสร็จสิ้นซึ่งตลอดระยะเวลาดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่า เป็นงานที่มีความยากและลำบาก เพราะเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพจึงเป็นการยากและลำบากสำหรับการเก็บและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ

แต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาในระหว่างการทำวิจัยเรื่องดังกล่าว ผู้วิจัยก็มีความโชคดีที่ได้รับความอนุเคราะห์และเมตตาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาทิต ทิมวัฒน์บรรเทิง รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งท่านได้ทุ่มเทเวลาในการขัดเกลาที่แนะนำระเบียบวิธีการวิจัย เนื้อหาสาระ และให้ข้อสังเกตที่สำคัญต่าง ๆ มาโดยตลอด เพื่อให้งานวิจัยชิ้นนี้มีคุณภาพตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และทำให้ผู้วิจัยได้รับประโยชน์ และเรียนรู้เทคนิคของการวิจัยมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงยิ่งมา ณ ที่นี้ด้วย

นอกจากนั้น งานวิจัยชิ้นนี้จะปราศจากความสมบูรณ์ ถ้าไม่ได้รับความอนุเคราะห์ จาก นายทองสุข วงศ์สุวรรณที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่ายิ่งในการตรวจทานข้อมูล และภาพต่าง ๆ ตลอดจนขอเสนอแนะต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ยิ่งจนทำให้งานวิจัยฉบับนี้จบลงได้อย่างสมบูรณ์ และมีคุณค่ามากขึ้น ซึ่งผู้วิจัยก็ต้องขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ให้ความกรุณาต่อผู้วิจัย

เหนือสิ่งอื่นใด ในท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยมีความรู้สึกปิติและซาบซึ้งอย่างที่สุดในชีวิตต่อพระคุณอันยิ่งใหญ่ของบรรดาคณาจารย์ทุกท่านในคณะศิลปศาสตร์ สาขาศิลปศึกษา และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่ได้กรุณาอบรมสั่งสอน ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนกรอบแนวความคิดต่าง ๆ ให้ผู้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้เป็นอย่างสูง

คุณประโยชน์ และความดีอันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบ ให้กับบิดา มารดา คุณป้าทรงศรี ณ ป้อมเพชร์ และคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้อบรมสั่งสอน ปลุกฝังคุณงามความดี และความมานะอดทนตลอดจนให้การสนับสนุนเป็นกำลังใจ และประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัยตลอดมา

โสภิตา ณ ป้อมเพชร์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	5
ความสำคัญของการศึกษา.....	6
ขอบเขตของการศึกษา.....	6
กลุ่มเป้าหมาย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
ข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดระยอง.....	8
เอกสารภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	10
ข้อมูลเกี่ยวกับงานหยากร.....	12
ความรู้เกี่ยวกับการแกะสลัก.....	12
ลักษณะของงานแกะ.....	15
ข้อมูลเกี่ยวกับศิลปปะการแทงหยวก.....	17
เครื่องมือและวัสดุที่ใช้ในการแทงหยวก.....	26
ขั้นตอนการแทงหยวก.....	30
วิธีแทงลายลงบนหยวกกล้วย.....	33
การแทงหยวกกับการนำมาประยุกต์ใช้.....	38
การแทงหยวกประกอบเครื่องสด.....	44
ครุภูมิปัญญาและช่างแทงหยวก.....	49
การเผยแพร่ศิลปปะการแทงหยวก จังหวัดระยอง.....	50
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	53

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 วิธีดำเนินการศึกษา.....	56
กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา.....	56
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	57
การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล	57
การวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานผล.....	58
4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	60
ตอนที่ 1 ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง.....	60
ตอนที่ 2 การส่งเสริมอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่ายจังหวัดระยอง.....	76
ตอนที่ 3 คุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมเดิมของสังคม อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง.....	79
ตอนที่ 4 การนำความรู้ด้านศิลปะการแทงหยวกไปประกอบอาชีพเสริม.....	80
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	90
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	90
ขอบเขตการวิจัย.....	90
สรุปผลการวิจัย.....	92
การอภิปราย.....	94
ข้อเสนอแนะ.....	97
ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป.....	97

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	99
ภาคผนวก	103
ภาคผนวก ก ประวัติข้างแหงหยวก	104
ภาคผนวก ข ประกาศเกียรติคุณและผลงานของข้างแหงหยวก	116
ภาคผนวก ค อุปกรณ์และการแหงหยวก.....	121
ภาคผนวก ค อุปกรณ์และการแหงหยวก	132
ประวัติย่อผู้ทำวิจัย.....	138

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ลายกระจังพื้นปลาหนึ่ง ลายจะอยู่กึ่งกลางของภาพกล้วย.....	18
2 ลายกระจังพื้นสาม ลายพื้นสามแฉลายน.....	19
3 ลายกระจังพื้นห้า.....	19
4 ลายพื้นห้าเมื่อแยกออกจากกัน	19
5 การประกอบลายพื้นสามกับลายพื้นสาม.....	20
6 การประกอบลายพื้นสามกับลายพื้นห้า.....	20
7 การประกอบลายพื้นห้ากับลายพื้นห้า.....	20
8 การแยกลายพื้นสามเป็น 2 ชั้น.....	21
9 ลายน่องสิงห์.....	22
10 ลายหน้ากระดาน.....	22
11 ลายเสารูปสัตว์.....	23
12 ลายกระจังวงน หรือเฟือง.....	24
13 ลายกระจังตาอ้อย “ปากใน”	24
14 ลายกระจังตาอ้อย “ปากนอก”	24
15 ลายกระจังใบเทศ.....	25
16 ลายกระจังเจิม (กระจังปฏิญาณ)	25
17 ลายกระจังวงนหรือกระจังหู.....	25
18 ผักผลไม้แกะสลัก.....	27
19 คีมและกรรไกร.....	28
20 กระดาษแก้วชนิดใสมิให้เลือกหลากสี.....	29
21 กระดาษแก้วชนิดขุ่นหรือที่เรียกว่า.....	29
22 กระดาษอังกฤษกระดาษว่าว.....	29
23 ภาพกล้วยตัดแทนพู่กัน.....	29
24 รูปหน้าตัดของหยวกและการลงมีด.....	33
25 วิธีการจัดมีดที่ถูกต้อง ผู้แทงจะต้องกำด้ามมีดไว้ในอุ้งมือ.....	34

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
26 การจัดมีดที่ผิด.....	34
27 การจับมีดแทงหยวก.....	34
28 ขณะแทงลายมีดต้องตั้งฉากกับหยวก.....	34
29 การฉลุลายพื้นหนึ่ง.....	35
30 ลักษณะของเส้นต่าง ๆ ที่ใช้ในการเขียนลายไทย.....	37
31 การย้อมสีลงบนหยวกกล้วย.....	37
32 การลงสีหลาย ๆ สี.....	37
33 พานไหว้ครู.....	43
34 การแทงหยวกเพื่อประกอบสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ..	44
35 การแกะผลไม้เป็นรูปต่าง ๆ ..	45
36 แผนภูมิด้านองค์ความรู้ความเชี่ยวชาญศิลปะการแทงหยวก.....	48
37 เครือข่ายการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทย.....	51
38 ลายพื้นฐาน.....	61
39 ลายพื้นฐาน.....	61
40 ลายหน้ากระดาน.....	62
41 ลายหน้ากระดานประกอบเส้า.....	63
42 ลายประยุกต์.....	64
43 พิธีบูชาครูก่อนแทงหยวก.....	65
44 พิธีบูชาครูที่พิเศษ.....	66
45 การประกอบแผงหยวกส่วนฐาน.....	66
46 การประกอบแผงหยวกส่วนกลาง.....	68
47 การประกอบแผงหยวกส่วนบน.....	69
48 การประกอบแผงหยวกส่วนเส้า.....	70
49 การประกอบแผงหยวกกับเชิงตะกอน.....	71
50 ขั้นตอนการประกอบแผงหยวก.....	72

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
51 การแทงหยวกประดับเมรุ.....	73
52 การแกะสลักเครื่องสดประกอบหยวกในการตกแต่ง.....	75
53 รูปแบบงานของศิลปปะการแทงหยวกที่นำมาประยุกต์ใช้.....	81
54 รูปแบบงานของศิลปปะการแทงหยวกที่นำมาประยุกต์ใช้.....	82

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปัจจุบันศิลปะการแทงหยวกนับวันมีแต่จะสูญหายไปจากความทรงจำของคนไทย และผืนแผ่นดินไทยที่เป็นเช่นนี้เพราะขาดการเอาใจใส่ทะนุบำรุง และขาดการศึกษาเล่าเรียน เพื่อสืบทอดวิทยากร ดังกล่าวให้เจริญรุ่งเรืองศิลปะที่กำลังจะสูญหายเพราะหาผู้ชำนาญไม่ได้ ทั้งไม่มีผู้สนใจที่จะฝึกฝนเล่าเรียน ทำให้คาดได้ว่าถ้าหากไม่มีการสืบทอดวิทยากรดังกล่าว ไปยังคนในคนรุ่นใหม่แล้ว เมื่อสิ้นผู้มีความรู้ในชั่วอายุคนรุ่นเก่าโดยไม่มีหลักฐานหรือความรู้สำหรับคนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้า แล้วก็เป็นอันมั่นใจได้ว่าศิลปะดังกล่าวย่อมจะต้องถึงกาลเวลานั้นคนไทยทุกคนจะต้องเฝ้ารำพึงถึงศิลปะที่สูญไปด้วยความเสียดาย แต่ก็สายไปแล้วที่จะเรียกร้อนเอาศิลปะอันทรงคุณค่าเหล่านั้นกลับคืนมาได้

การแทงหยวกเป็นศิลปะที่กำลังจะเสื่อมสลายไปที่เป็นเช่นนี้เพราะความเปลี่ยนแปลงของกาลเวลาและวัฒนธรรมของสังคมเป็นเหตุให้ไม่มีผู้นำเอาศิลปะการแทงหยวกมาใช้ตกแต่งประดับประดาอีกต่อไป เมรุเผาศพก็ดี ธรรมาส์เทศกัณฑ์ ตกแต่งด้วยวัสดุใหม่ ๆ แทนการแทงหยวก เช่น โคมดอกไม้พลาสติก ดอกไม้กระดาษ เป็นต้น ซึ่งเป็นการคล้อยตามความสะดวกสบายในปัจจุบัน นับเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การแทงหยวกต้องถึงกาลเสื่อมโทรมลง สาเหตุอีกประการหนึ่ง ได้แก่การที่ไม่มีผู้สนใจศึกษาเล่าเรียน และฝึกฝนการแทงหยวกจากช่างผู้ชำนาญ ซึ่งนับวันแต่จะหาตัวยากขึ้นทุกที ด้วยเหตุนี้ศิลปะการแทงหยวกจึงใกล้ถึงกาลแห่งดับสูญเข้าไปทุกวัน จากการพิจารณาถึงสภาพการณ์ในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า ช่างแทงหยวกที่มีความชำนาญจะมีอายุอย่างน้อย 80 – 90 ปี และไม่มีคนรุ่นใหม่ที่จะสนใจศึกษาเล่าเรียนสืบทอดวิชาด้านนี้เลย นอกจากนี้จะไม่มีผู้สนใจศึกษาอบรมเพื่อสืบทอดศิลปะการแทงหยวกแล้ว ยังไม่มีการจัดบันทึกวิทยากรด้านนี้ลงเป็นลายลักษณ์อักษรไว้เป็นหลักฐานอีกด้วย ผิดกับ ตำราโหราศาสตร์ ตำรายา เป็นต้น ที่ยังไม่สูญหายไปก็เพราะมีผู้จดจารึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ให้ศึกษาค้นคว้ากันได้จนทุกวันนี้ (ป.มหาพันธ์.2540:2)

ปัจจุบันนี้ ยังพอจะหาตัวช่างแทงหยวกที่มีความสามารถได้บ้างแม้ว่าแต่ละท่านจะมีอายุมาก และมีได้ทำการแทงหยวกมาเป็นเวลานานเนื่องจากไม่มีโอกาสที่จะทำแล้วก็ตามแต่ช่างเหล่านี้ก็สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในการแทงหยวกได้ไม่น้อย ถ้าหากจะมีการศึกษาค้นคว้าโดยสมบูรณ์มิได้ หรือหากจะกระทำได้บ้างก็โดยการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลเดิม ซึ่งก็นับว่ากระทำได้

ยากสำหรับเรื่องการแทงหยวก ทั้งนี้เพราะการแทงหยวกถือเป็นงานวิจิตรศิลป์ประกอบเครื่องสดที่เสื่อมสภาพง่าย เป็นงานวิจิตรศิลป์ที่ไม่คงทน แต่มีคุณค่าในเชิงช่าง เพราะเป็นผลงานที่สร้างสรรค์ก็อยู่ได้ไม่นานทั้งนี้เพราะหยวกเป็นวัสดุที่เสื่อมสภาพได้ง่ายไม่มีความคงทนถาวร เมื่อแทงหยวกแล้วจะมีอายุอยู่ได้ประมาณ 3 – 4 วัน ก็เหี่ยวเฉาไปตามกาลเวลา ผิดกับไม้ หิน หรือ ปูน ที่ใช้สลักหรือปั้น ซึ่งมีความคงทนถาวรมีผลงานให้ศึกษาได้นานนับร้อยปี ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า หากไม่รีบลงมือศึกษาค้นคว้าเสียแก่บัดนี้แล้ว และรอเวลาต่อไปอีกจนบรรดาช่างแทงหยวกล้มหายตายจากไปที่ละคนสองคนเมื่อสิ้นท่านเหล่านี้แล้ว การศึกษาค้นคว้าจะกระทำได้คงเป็นไปด้วยยาก เพราะไม่มีผู้ที่มีความรู้และความชำนาญในศิลปะการแทงหยวกสูญสิ้นไปพร้อมข้อมูลที่มีคุณค่าในวิชาช่างแทงหยวกไปพร้อม ๆ กัน

ด้วยเหตุนี้ศิลปะการแทงหยวกเป็นศิลปะที่มีคุณค่าเป็นวัฒนธรรมประจำชาติที่ได้รับการสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านานและมีให้ศิลปะการแทงหยวกสูญหายไปกับกาลเวลาผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษา ศิลปกรรม ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยทำการสืบค้นและสอบถาม จากผู้ที่เชี่ยวชาญด้านการแทงหยวกของ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง เพื่อนำผลงานไปเผยแพร่ อนุรักษ์ สืบทอด และนำศิลปะการแทงหยวกมาจัดทำเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อประกอบเป็นอาชีพเสริม และปรับประยุกต์ใช้ให้ทันสมัย จนสามารถนำไปประกอบเป็นอาชีพเสริมอันจะทำให้ศิลปะการแทงหยวกที่เป็นเอกลักษณ์ดำรงอยู่คู่สังคมไทยตลอดไป

การแทงหยวกสันนิษฐานว่าน่าจะเริ่มมาตั้งแต่กรุงสุโขทัย เนื่องจากในยุคนี้ได้มีการนำต้นกล้วยมาใช้ประโยชน์มาก โดยเฉพาะงานที่ประดิษฐ์เป็นชิ้นงานต่าง ๆ เพื่อใช้ในงานพิธีกรรมต่าง ๆ เช่นการประดิษฐ์กระทงลอย ซึ่งนางนพมาศเป็นผู้ประดิษฐ์ เพื่อใช้ลอยในวันเพ็ญเดือนสิบสอง การทำบายศรีก็ทำจากใบตอง จึงน่าจะมีการนำกล้วยมาดูลักษณะคล้ายเพื่อใช้ประดับตกแต่งประกอบงานเหล่านั้นให้มีคุณค่ามีความงามเพิ่มมากขึ้นและได้มีการถ่ายทอดฝีมือการแทงหยวกนี้สืบทอดกันมาเรื่อย ๆ จนถึงในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นการแทงหยวกจึงนำมาใช้ในงานพระราชพิธีต่าง ๆ จึงเริ่มเผยแพร่จนเห็นชัดเจนมากขึ้น เป็นต้นว่า การแทงหยวกเพื่อใช้ประดับเมรุ การแทงหยวกเพื่อประดับสถานที่ตั้งรดน้ำ ในงานพิธีตัดจุการแทงหยวกประดับธรรมมาสน์ จนถึงปัจจุบันได้มีการนำงานแทงหยวกมาใช้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น ไม่จำกัดเฉพาะพิธีกรรมทางศาสนา แต่ได้พัฒนามาสู่การประดับตกแต่ง ในงานประเพณีต่าง ๆ ของแต่ละท้องถิ่นเช่นการแทงหยวกประดับตกแต่งรถแห่งานประเพณีวันสารทไทยกล้วยไข่เมืองกำแพงเพชร ประเพณีวันลอยกระทง งานแห่รถประดับเทียนพรรษา เป็นต้น

การแทงหยวก นับว่าเป็น ศิลปะพื้นบ้าน ที่สืบทอดกันมายาวนาน ซึ่งพุลสวัสดิ์ มุมบ้านเช่า (2544: 94) ได้กล่าวถึงความเป็นศิลปะพื้นบ้านว่า การแทงหยวก ได้เริ่มมาจากพิธีการอื่น ๆ ของคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธโดยในพิธีการเผาศพแต่โบราณจะสร้างเมรุกลางแจ้ง ตัวเมรุที่ตั้งศพทำด้วยไม้

รอบ ๆ เมรุส่วนมากแล้วจะล้อมทำขอบเขตเป็นรูปสี่เหลี่ยมด้วยไม้ไผ่สานติดด้วยกระดาษขาวดำ มีประตูทางเข้าสี่ด้านส่วนบนของเชิงตะกอนที่ทำพิธีเผาศพจะรองด้วยต้นกล้วย ก่อนที่จะวางฝืน และหีบศพ ซึ่งเป็นลักษณะของภูมิปัญญาชาวบ้าน ต้นกล้วยเป็นฉนวนกันไฟไม่ให้ไหม้เชิงตะกอนได้เป็นอย่างดี นับว่าเป็นความฉลาดของคนไทย ในสมัยต่อมาได้วิวัฒนาการนำหยวกกล้วยมาแทนให้เกิดลวดลายที่สวยงาม ประดับเชิงตะกอน ลวดลายและการประกอบกัน ของหยวกส่วนต่าง ๆ ในระยะแรกมีลักษณะหยาบ แต่ต่อมาได้มีการออกแบบปรับปรุงเสริมแต่งใหม่มีความวิจิตรขึ้นตามลำดับ หากมองย้อนกลับไปในอดีตมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการแหงหยวกกล้วยอยู่ 2 อย่าง คือ การตกแต่งเชิงตะกอนเผาศพ (โดยเฉพาะศพผู้ที่มีฐานะปานกลาง) และงานโกนจุกหรือประเพณีการโกนจุก จะมีการจำลองเขาพระสุเมรุตามความเชื่อ แล้วตกแต่งภูเขาด้วยรูปสัตว์ต่าง ๆ ส่วนภูเขาพระสุเมรุ จะตั้งอยู่ตรงกลาง รันน้ำ ซึ่งทำโครงสร้างด้วยไม้ แล้วหุ้มด้วยหยวกกล้วยแกะสลักเป็นลวดลายต่าง ๆ ประเพณีการเผาศพก็เช่นกันจะทำรันน้ำซึ่งโครงสร้างเป็นรันน้ำ ขึ้นไปคล้ายประรำมีเสาสีเสาด้านบนคาดด้วยผ้าอย่างสวยงาม แล้วประดับด้วยหยวกกล้วยแกะสลักอย่างสวยงามเพื่อใช้เป็นที่ย่างโลงศพวางฝืนในพิธีเผาศพของผู้มีเกียรติเป็นที่เคารพนับถือ ของชุมชนนั้น ๆ เนื่องจากสมัยก่อนนิยมเผาศพกันกลางแจ้งบริเวณป่าช้าของวัดหรือป่าช้าฝั่งศพตามหมู่บ้าน เนื่องจากยังไม่มีมีการก่อสร้างฌาปนสถานสำหรับเผาศพ ซึ่งนิยมการเผาศพแห้ง คือ ศพที่ฝังไว้ประมาณ 1-2 ปีขึ้นไป เมื่อจะเผาก็ขุดศพขึ้นมาทำความสะอาดเหลือแต่กระดูก แล้วนำมาบรรจุลงวัตถุใหม่ ซึ่งเรียกตามภาษาชาวบ้านว่า “โกศ” ซึ่งประดับประดาอย่างสวยงามตั้งขึ้นบำเพ็ญกุศลบนชั้นเชิงตะกอนก่อน ที่จะทำพิธีเผา ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของการแหงหยวก คือใช้กาบกล้วยมาฉลุลวดลาย ประดับตกแต่งบนเชิงตะกอนให้ดูสวยงามงดงามเหมาะสมกับฐานะของผู้ตาย หรือฐานะของเจ้าภาพ และเพื่อให้เกียรติแก่ผู้ตายด้วยการแหงหยวกกับการตายของมนุษย์ จึงเป็นงานที่คู่กันมาตั้งแต่อดีต เว้นแต่บางงานอาจจะไม่มีการประดับตกแต่งบนเชิงตะกอน เผาศพ เพราะเป็นงานศพโรฎชาติก็จะทำการเผาแบบตามมีตามเกิด เป็นต้น

ในปัจจุบันมักจะพบการแหงหยวกมากในภาคอีสานและภาคกลาง ส่วนภาคอื่น ๆ ก็มีอยู่บ้างเพราะงานทางหยวกใช้วัสดุหาได้ง่ายตามท้องถิ่นไม่ต้องใช้เงินค่าใช้จ่ายมากนัก จะอาศัยเพียงฝีมือช่างเท่านั้นเพราะเป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือความชำนาญด้านลวดลายเพราะต้องใช้ความรวดเร็วในการทำงานมีความประณีตละเอียดอ่อนช้อยลวดลาย ซึ่งแต่ละท้องถิ่นจะมีเอกลักษณ์ ของการทำงานที่แตกต่างกันไปตามสภาพของสังคมของแต่ละท้องถิ่นอันเป็นการแสดงออกถึงอุปนิสัยของคนไทย ในฝีมือช่างซึ่ง เป็นที่นิยมกันมากในอดีต ถือว่าเป็นภูมิปัญญาในทางศิลปะแขนงหนึ่งที่มีความสำคัญในการรู้จักใช้วัสดุในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ในด้านการตกแต่งเป็นงานประณีตที่โดดเด่นเพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและงานประเพณีต่าง ๆ ของแต่ละท้องถิ่นดังที่กล่าวมา

โดยเหตุที่ศิลปะการแทงหยวก เป็นศิลปะที่มีคุณค่าเป็นวัฒนธรรมประจำชาติที่ได้รับการสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน และเพื่อไม่ให้ศิลปะการแทงหยวกสูญหายไปกับกาลเวลา ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเรื่อง ศิลปกรรม ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยทำการสืบค้นและสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญและคณะช่างแทงหยวกของ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง เพื่อนำผลไปเผยแพร่ อนุรักษ์สืบสาน และนำศิลปะการแทงหยวกมาจัดทำเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร ทัศนศึกษา และปรับประยุกต์ใช้ให้ทันสมัย จนสามารถนำไปประกอบเป็นอาชีพเสริม อันจะทำให้ศิลปะการแทงหยวกที่เป็นเอกลักษณ์ดำรงอยู่เป็นคุณค่าของสกุลช่าง อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง สืบต่อไป

การแทงหยวก นิยมนำมาใช้ในการประดับตกแต่งที่เป็นงานชั่วคราว ในพิธีกรรมทางศาสนา งานประเพณีต่าง ๆ เช่น การประดับเบญจรงค์น้ำ ประดับร้านผ้าเผาศพ ประดับตกแต่งธรรมาสน์ พิธีโกนจุก งานประเพณี วันลอยกระทง งานประเพณีวันสารไทย เป็นต้น แต่ปัจจุบันการแทงหยวกนับวันจะขาดความนิยมด้วยเหตุผลหลายประการ เช่นขาดการถ่ายทอดความรู้จากครูช่างโบราณ เนื่องจากสมัยก่อนไม่มีการจดบันทึกเป็นหนังสือ หรือตำรา แต่ใช้วิธีเล่าสืบทอดกันมา คนรุ่นเก่าที่เป็นช่างฝีมือสมัยก่อนก็เริ่มมีอายุมากและตายจากไป พร้อมกับความสามารถนั้นทำให้ขาดช่วงรอยต่อของการพัฒนางานแทงหยวก การไม่นำมาปรับประยุกต์ใช้ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่ง ที่ทำให้ศิลปะการแทงหยวกไม่เป็นที่นิยมในปัจจุบัน อีกประการหนึ่งน่าจะเกิดจากปัญหาทางเศรษฐกิจ และวิถีชีวิตเปลี่ยนไปเป็นสมัยของเทคโนโลยี และอุตสาหกรรม เพราะหยวกกล้วยเป็นวัสดุที่มีระยะเวลาการในงานค่อนข้างจำกัดเมื่อเทียบกับวัสดุอื่น ๆ เช่น โฟม ดอกไม้กระดาษ ดอกไม้พลาสติก มีความคงทนถาวรกว่า จึงไม่เป็นที่นิยมของผู้คนในปัจจุบัน ซึ่งเป็นเรื่องน่าเสียดายถ้าศิลปะการแทงหยวกต้องสาบสูญไปจากสังคมไทย แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่เห็นเด่นชัดและลักษณะเด่นของงานแทงหยวกก็คือ ความงดงามที่เป็นธรรมชาติ จากสีของหยวกกล้วย ที่ขาว สด สะอาด และลวดลายไทยที่แฝงอยู่บนชิ้นงานช่วยเสริมส่งให้งานแทงหยวกมีความงดงาม อ่อนช้อยลงตัวสวยสดงดงามเป็นการนำความงามของธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ที่คุ้มค่าและประหยัด โดยเฉพาะเป็นภูมิปัญญาของช่างไทยที่มีชาติใดเหมือนจึงสมควรส่งเสริมให้เยาวชนไทยได้รับการถ่ายทอดความรู้เพื่อสานงานศิลปะไทยเพื่อการอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้านหรืออย่างน้อยก็ยังสามารถนำวิธีการแทงหยวกนี้ไปเป็นพื้นฐานการปรับประยุกต์กับวัสดุอื่น ๆ เพื่อสร้างสรรค์งานศิลปะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ต่อไป

การแทงหยวก เป็นงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทย เป็นภูมิปัญญาไทยที่มีเอกลักษณ์ความเป็นไทยซึ่งในอดีตศิลปะการแทงหยวกมักจะใช้เกี่ยวกับงานศพ ซึ่งใช้ประดับเชิงตะกอนปะรำพิธี โดยช่างแทงหยวกจะมารวมตัวกันสร้างสรรค์ผลงานการแทงหยวก เพื่อประดับเชิงตะกอนก่อนวันเผาศพ ช่างแทงหยวกถือว่าเป็นงานที่สามารถนำมาเป็นอาชีพได้ แต่ในปัจจุบันงานเหล่านี้ไม่เป็นที่นิยมเหมือนในอดีต อันเนื่องมาจากวัฒนธรรมและค่านิยมที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ช่างแทงหยวก จึงได้มีการ

ประยุกต์ศิลปะการแทงหยวกให้เกิดรูปแบบที่หลากหลายเพื่อใช้กับงานพิธีการ งานมงคล งานพิธีกรรม ทางศาสนา งานที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีในปัจจุบัน และงานศิลปะประดิษฐ์ อันแสดงให้เห็นถึง วิถีชีวิตของแก่ละทองถิ่นมากขึ้น การนำงานแทงหยวกไปประยุกต์ใช้สามารถแบ่งออกเป็นประเภท ใหญ่ ๆ คือ การนำงานแทงหยวกไปประยุกต์สร้างชิ้นงานเพื่อการใช้สอย และการนำเทคนิควิธีการ แทงหยวกไปประยุกต์ใช้กับงานแกะโฟม

โดยเหตุที่ศิลปะการแทงหยวกเป็นศิลปะ เป็นวัฒนธรรมที่มีคุณค่า เป็นวัฒนธรรมประจำชาติที่ได้รับการสืบทอดกันเป็นเวลาช้านาน หลวงวิจิตรวาทการ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการธำรง รักษาศิลปะของชาติไว้ดังนี้ “ศิลปกรรมแห่งชาติของเรา ถ้าหากปล่อยให้หลุดโรยไป เราก็ขาด ลักษณะสำคัญแห่งชาติ การละทิ้งศิลปกรรมแห่งชาติไปรับเอาวัฒนธรรมต่างด้าวเข้ามาอย่างเต็มที่นั้น แทนที่จะทำให้เราได้รับความนิยมนับถือของนานาชาติ กลับจะทำให้ได้รับความดูหมิ่นในฐานะเป็น มนุษย์ไม่มีชาติ (ป.มหาพันธ์. 2540: 2-4)

จากการค้นคว้าข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจ ที่จะศึกษาลวดลายที่ปรากฏ ในงานแทงหยวกตลอดจนความเป็นมาของวัฒนธรรมที่แสดงถึงศิลปะพื้นบ้านจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันยังมีการ สืบทอดผลงานศิลปะงานช่างพื้นบ้านอันเป็นมรดก ทางวัฒนธรรมที่สามารถนำไปศึกษาและค้นคว้า อีกทั้งยังเป็นการศึกษาการดำเนินชีวิต ซึ่งส่งผลต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน อันมีผลต่อความคิด ความเชื่อ และทัศนคติ การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ยังเป็นการศึกษาวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของช่างแทงหยวก เพื่อนำไปพัฒนาในการเรียนการสอนวิชาศิลปะพื้นบ้าน ที่มุ่งเน้นให้ศึกษารูปแบบของงานศิลปะ งานช่างท้องถิ่นไทยวิเคราะห์จากข้อมูลจากลวดลายที่เป็นผลงานอื่นเกิดจากค่านิยมทางวัฒนธรรม ขนบประเพณี รวมทั้งสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกให้เป็นหนึ่งคุณค่าของงานศิลปะงานช่างพื้นบ้านของไทย และยังเป็นแนวทางในการร่วมมือกันอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้านให้ดำรงสืบไป

โดยที่ได้ตระหนักในความสำคัญของศิลปะและวัฒนธรรมอันเป็นมรดกที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง ของชาติจึงได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับศิลปะงานทางหยวกของไทยเพื่อศิลปะแขนงนี้จะได้มีหลักฐานให้เยาวชนคนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้าต่อไปนอกจากนี้ยังช่วยกันให้วิชาการด้านนี้กว้างขวางขึ้นทำให้ผู้พบเห็น ได้รับ ความรู้ ตระหนักในคุณค่า เกิดความซาบซึ้ง มีความรักและหวงแหน เกิดความสนใจใคร่ศึกษาค้นคว้าให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษา

1. ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
2. การส่งเสริมอนุรักษ์ และสืบทอดศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

3. คุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมเดิมของสังคม อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
4. การนำความรู้ด้านศิลปะการแทงหยวกไปประกอบอาชีพเสริม อำเภอบ้านค่าย

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัย ศิลปกรรม ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ในครั้งนี้ เป็นข้อมูลสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ของช่างแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ในประเด็น ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์และสืบทอด ด้านคุณค่าทางสังคม และด้านลักษณะการนำความรู้ด้านศิลปะการแทงหยวกไปประกอบอาชีพเสริม อันเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ให้คงอยู่ และพัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร

ช่างแทงหยวก ครูภูมิปัญญาไทย และคณะช่างแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวนทั้งสิ้น 5 คน คือ นายทองสุข วงศ์สุวรรณ (ครูภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะการแทงหยวก) นายสมมิตร วรณพิทักษ์ นางสมบุญ วงศ์สุวรรณ นายสมนึก นัทธีประเสริฐ นางสาวทอง ฦ ป้อมเพชร ช่างแกะสลักเครื่องสด

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการค้นคว้า

ศึกษาจาก ช่างแทงหยวกและคณะของนายทองสุข วงศ์สุวรรณ ซึ่งประกอบด้วย

1. นายทองสุข วงศ์สุวรรณ (ครูภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะการแทงหยวก)
2. นายสมมิตร วรณพิทักษ์ ช่างแทงหยวก
3. นางสมบุญ วงศ์สุวรรณ ช่างแทงหยวก
4. นายสมนึก นัทธีประเสริฐ ช่างแทงหยวก
5. นางสาวทอง ฦ ป้อมเพชร ช่างแกะสลักเครื่องสด

นิยามศัพท์

1. ศิลปกรรม อำเภอบ้านค่าย หมายถึง องค์ความรู้ที่เกิดจากชาวบ้าน โดยใช้ประสบการณ์วิถีการดำเนินชีวิต ผสมผสานกับความเป็นเชิงช่างที่ติดตัวมาสร้างสรรค์เป็นชิ้นงาน อันเป็นแนวทางที่สามารถเป็นวิชาความรู้

2. **หยวกกล้วย** หมายถึง ลำต้นที่รวมถึงส่วนในหรือแกนของลำต้นกล้วยด้วย จากความหมายดังกล่าว อาจพอสรุปได้ว่า “หยวกกล้วย” ก็คือต้นกล้วยที่ประกอบด้วยส่วนเปลือกที่หุ้มลำต้นเป็นชั้น ๆ สามารถลอกได้ เรียกว่า “กาบกล้วย” และเมื่อลอกกาบออกเรื่อย ๆ ก็จะถึงส่วนในหรือแกนอ่อนของลำต้น

3. **ศิลปะการแทงหยวก** หมายถึง การแกะสลักหรือการใช้วัสดุไม้คมที่ เรียกว่า “มีดแทง หยวก” แทงลงไปบนกาบกล้วยที่ละกาบ (หยวกกล้วย) สด ๆ เป็นลวดลายรูปแบบต่าง ๆ

3.1 **ลวดลาย** หมายถึง ความโดดเด่นของลายที่แตกต่างกัน เกิดจากกรรมวิธีการกระบวนการ ขั้นตอน แนวคิดทางเชิงช่างศิลปะการแทงหยวกโดยเฉพาะ การนำรูปแบบจากธรรมชาติมา สร้างสรรค์เป็นลวดลาย ซึ่งเกิดจากทักษะความชำนาญ จนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างหลากหลาย

3.2 **ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์และสืบทอด** หมายถึง การเผยแพร่และดูแลรักษา ศิลปะ การแทงหยวกให้คงอยู่พร้อมทั้งสนับสนุนให้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังที่สนใจโดยเฉพาะเครือญาติ

3.3 **ด้านคุณค่าทางสังคม** หมายถึง ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ต้องอาศัย ความร่วมมือในการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เพราะต้องช่วยกันทำอย่างรวดเร็ว เนื่องจากวัสดุมีความเหนียวง่าย ต้องมีการวางแผนงานร่วมกันและมีความสามัคคีในหมู่คณะ

3.4 **ด้านการนำความรู้ไปประกอบอาชีพเสริม** หมายถึง การนำศิลปะการแทงหยวกไป พัฒนาสร้างสรรค์ และปรับใช้ให้เข้ากับงานประเภทอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากงานอวมงคลมาเป็น งานมงคลต่าง ๆ เช่น โคมไฟ งานตกแต่งต้นเทียน

3.5 **กิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านศิลปะการแทงหยวก** หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ หรือถ่ายทอดความรู้แบบสำเร็จรูปที่มีเนื้อหาสาระในเรื่องศิลปะการแทงหยวกโดยมีกลุ่มเป้าหมายที่เกิด ความต้องการที่จะเรียนรู้ที่หลากหลาย และสามารถสอดแทรกในบทเรียนโดยใช้ระยะเวลาในการเรียนสั้น ๆ เช่น การอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการศิลปะการแทงหยวก การฝึกทักษะศิลปะการแทงหยวกแบบประยุกต์

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การค้นคว้า ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าจาก เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปะพื้นบ้าน ด้านศิลปะการแทงหยวก จังหวัดระยอง ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดระยอง
2. เอกสารภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. ข้อมูลเกี่ยวกับงานหยวก
4. ข้อมูลที่เกี่ยวกับศิลปะการแทงหยวก
 - 4.1 ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
 - 4.2 รูปแบบและลวดลายศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
 - 4.3 เครื่องมือและวัสดุที่ใช้ในการแทงหยวก
 - 4.4 การประยุกต์ใช้ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
5. ภูมิปัญญาไทยและช่างแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
6. การเผยแพร่ศิลปะการแทงหยวกของ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดระยอง

ลักษณะและสภาพของจังหวัดระยอง

1. ที่ตั้ง และอาณาเขต

ระยองในอดีตถึงปัจจุบัน เดิมระยองเป็นจังหวัดเล็ก ๆ แต่มีชื่อในเรื่องผลไม้ที่มีรสอันโอชาหลายชนิดด้วยกัน โดยเฉพาะทุเรียน เงาะ และมังคุด นอกจากนั้นระยองยังมีน้ำปลาที่มีรสชาติดี มีกะปิที่ทำจากกุ้งตัวเล็ก ๆ ที่เรียกว่า กุ้งเคย สำหรับสถานที่ท่องเที่ยวที่ธรรมชาติสร้างสรรค์ให้อย่างลงตัวก็มีอยู่มาก เช่น หาดแม่พิมพ์ เกาะแก้วพิสดาร และน้ำตกเขาชะเมา เป็นต้น และเรื่องที่เป็นที่รู้จักกันดี คือ กวีเอกของสยามและของโลกคือ สุนทรภู่ ปัจจุบันระยองได้กลายเป็นดินแดนแห่งอุตสาหกรรมมีโรงงานมากกว่า ๑,๐๐๐ แห่ง จนได้ฉายาว่า เมืองทองแห่งภาคตะวันออก จังหวัดระยอง มีพื้นที่ประมาณ 3,552 ตารางกิโลเมตร ซึ่งตั้งอยู่ภาคตะวันออกของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ 12 – 13 องศาเหนือ และอยู่ห่างจากกรุงเทพประมาณ 179 กิโลเมตร มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่ออำเภอหนองใหญ่ อำเภอบ่อทอง และอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี
 ทิศใต้ ติดอ่าวไทย โดยมีชายฝั่งยาวมากกว่า 100 กิโลเมตร
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอนายายอาม และอำเภอแก่งหมาแมว จังหวัดจันทบุรี
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอสหัสขันธ์ และอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

2. เขตการปกครอง

จังหวัดระยอง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ 58 ตำบล 388 หมู่บ้าน
 ดังต่อไปนี้

1. อำเภอเมืองระยอง
2. อำเภอบ้านฉาง
3. อำเภอแกลง
4. อำเภอวังจันทร์
5. อำเภอบ้านค่าย
6. อำเภอปลวกแดง
7. อำเภอเขาชะเมา
8. อำเภอนิคมพัฒนา

3. ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดระยอง มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาในด้านตะวันออกและตะวันตก
 ระหว่างหุบเขาจนถึงที่ราบลุ่มแม่น้ำ ด้านตะวันออก บรรจบกับที่ราบลุ่ม ซึ่งมีอ่าวเล็ก ๆ และเกาะต่าง ๆ

จังหวัดระยอง มีลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน ลมทะเลพัดผ่านบริเวณชายฝั่ง
 ทะเลเย็นสบาย ในฤดูฝนจะมีฝนตกชุกระหว่าง เดือนพฤษภาคม - ฝนตกเฉลี่ยตลอดปี 118 วัน ปริมาณ
 น้ำฝนเฉลี่ยตลอดปี 1,769.50 มิลลิเมตร และอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุด 22.9 องศาเซลเซียส

4. ลักษณะภูมิอากาศ

ภูมิอากาศแบบมรสุม เขตร้อนลมทะเลพัดตลอดปี อากาศอบอุ่น ไม่ร้อนจัด บริเวณชายฝั่ง
 ทะเลเย็นสบาย ฝนตกชุกระหว่างเดือนพฤษภาคม - ตุลาคม อุณหภูมิเฉลี่ย 29.5 องศาเซลเซียส โดยมี
 อุณหภูมิสูงสุดในระหว่าง เดือนเมษายนวัดได้ 38.7 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุด ในเดือน
 มกราคม วัดได้ 17.8 องศาเซลเซียส

5. ระยองกับมรดกทางวัฒนธรรม

ระยองเป็นจังหวัดที่มีช่างแขนงต่าง ๆ มากมายจังหวัดหนึ่ง เป็นที่เล่าขานในหมู่ช่างดังจะเห็นได้จากมรดกที่ช่างได้สร้างไว้เป็นหลักฐานต่าง ๆ และยังมี การสร้างสรรค์งานศิลปะอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นถึงความสามารถและวิชาช่างของจังหวัดระยองได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นช่างแขนงใดก็ตาม นับว่าจังหวัดระยองเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ยังมีชีวิต และมีการสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน จนกลายเป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาค้นคว้ามากมาย ได้แก่ การตีเหล็ก การทำเปลือกหอยมุก การสานเสื่อ การแทงหยวก ฯลฯ เป็นต้น

ศิลปะการแทงหยวก ถือว่าเป็นหนึ่งในสกุลช่างโบราณ ของจังหวัดระยอง มีการสร้างงานด้วยองค์ความรู้ภูมิปัญญาของครูความสามารถของครูช่างที่แสดงออกให้เห็นถึงทักษะ ความสามารถ กระบวนการ รวมไปถึงวิธีการดำเนินชีวิต จนทำให้ศิลปะการแทงหยวกมีการสืบทอด และพัฒนาเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดระยองได้อย่างมีคุณค่า ในด้านศิลปะการแทงหยวกพื้นบ้านของไทยจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ (www.rayong.go.th)

อำเภอบ้านค่าย เป็นส่วนหนึ่งของเขตการปกครองของจังหวัดระยองบ้านค่ายมี เนื้อที่ 479.52 ตารางกิโลเมตร มีประชากรทั้งสิ้น 60,427 คน อาชีพหลักคือ ด้านการเกษตรได้แก่ ยางพารา ข้าว ทุเรียน มังคุด ฯ รวมทั้งด้านอุตสาหกรรม อำเภอบ้านค่ายมีประเพณี และวัฒนธรรมอันงดงาม สืบทอดกันมาช้านานได้แก่ ประเพณีการทำขวัญข้าว ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีวันสารท ประเพณีเทศมหาชาติ รวมทั้งมีศิลปะพื้นบ้านอันที่สวยส่งมาช้านานนั้นคือ ศิลปะการแทงหยวก

2. เอกสารภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในการศึกษาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ ได้มีผู้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้หลายประการ ดังต่อไปนี้

กรมล ทงธรรมชาติ. (2544: 258-260) ได้ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่จะช่วยให้การเรียนรู้ การแก้ไขปัญหา การจัดการ และการปรับตัว ในการดำเนินชีวิตของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชน และในตัวของผู้เองที่ได้สั่งสม จนเกิดการยอมรับ ถ่ายทอด และพัฒนา ไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัย

อมรรัตน์ เจริญชัย. (2549: 64) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงความรู้ของชาวบ้านเกิดจากการสะสมประสบการณ์และการเรียนรู้จากพ่อ แม่ พี่ น้อง หรือผู้ที่มีความรู้ในชุมชน เพื่อใช้แก้ปัญหาเกี่ยวกับการดำรงชีวิตหรือการใช้ชีวิตอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างปลอดภัย ซึ่งภูมิปัญญา

อาจแสดงในรูปของวัตถุ เช่น การประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือ อุปกรณ์ หรือสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความสามารถและทักษะของชาวบ้านอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรร ปรงแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันต่อมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทย ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย มีลักษณะเป็นองค์รวม มีคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของคนไทย โดยมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่งอกงามขึ้นใหม่ เพื่อช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนไทย

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านคือ ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเรา ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมชุมชนและในตัวของผู้น้องหากมีการสืบค้นเพื่อการศึกษาและนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จักและเกิดการยอมรับถ่ายทอด และพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้ (วิทย์ วิศทเวทย์ 2544: 287)

2.2 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีดังนี้

1. เป็นความคิด ความเชื่อและหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่สั่งสมถ่ายทอดกันมา
2. เป็นผลงานทางศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ที่เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา
3. เป็นการประกอบอาชีพในท้องถิ่นที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง และได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับยุคสมัย
4. เป็นแนวคิดหลักปฏิบัติและเทคโนโลยีใหม่ที่ชาวบ้านดัดแปลงใช้ในชุมชนอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ (กระมล ทองธรรมชาติ 2544: 258-260)

3. ข้อมูลเกี่ยวกับงานหยวก

3.1 ความรู้เกี่ยวกับการแกะสลัก

การนำเอาผลไม้ หัวพืชผักชนิดใดชนิดหนึ่งหรือหลายชนิดที่ต้องการมาเจียน จัก แกะ แคะ คว้านด้วยเครื่องมือที่เป็น“มีดแกะ” ทำให้เป็นรูปภาพหรือลวดลายต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ติดประดับตกแต่งงานที่ต้องการตกแต่งด้วยเครื่องสด มีตัวอย่างเช่น บายศรีตั้ง โถข้าววายุาคู พานหมาก ประจําภัณฑ์ เทศน์มหาชาติ กระจังสำหรับเทศกาลลอยกระทง เบญจารดน้ำ

แกะ หมายถึง ลักษณะการปฏิบัติงานช่างเรียกว่า ช่างแกะ ตามศัพท์ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2515 ได้ให้ความหมายไว้ว่า แกะเป็นคำกริยา คือ เอาเล็บมือค่อย ๆ แคะเพื่อให้หลุดออก เช่น แกะสะเก็ด ทำลวดลายด้วยเครื่องมือโดยวิธีแกะ เช่น แกะตรา เอามือแฉะหรือจางสิ่งทีติดเกาะติดกันแน่น หรือถอดไว้แน่นให้หลุดออกจากกัน เช่น แกะมือที่กำแน่น ดังนั้นคำว่า แกะ จึงเป็นการบอกให้ทราบได้อย่างดี ว่าเป็นการกระทำที่มีลักษณะ แกะ แฉะ ให้สิ่งที่ติดกันหลุดออกจากกันนั่นเอง เช่นดวงตราเครื่องหมายบนวัสดุด้วยเครื่องมือแกะ หมายความว่า นำวัสดุชนิดใดชนิดหนึ่งมาแกะเอาส่วนที่ไม่ต้องการทิ้งไปเป็นการแกะ สกัดโดยใช้เครื่องมือ หรือ สกัดโดยใช้เครื่องมือ ของมีคมหรือเครื่องมือใด ๆ ก็ได้ ให้เนื้อวัสดุที่จะแกะหลุดออกไป หรือเพื่อให้มีรูปลักษณะเป็นไปตามความประสงค์ของงานนั้น ๆ อย่างนี้เป็นงานแกะ เช่น แกะตราเครื่องหมาย แกลายเส้น แกะแม่พิมพ์หนังสือ ทำภาพหรือแกะแม่พิมพ์ เพื่อใช้ผลิตงานโลหะและงานแกะอื่น ๆ

เหตุผลที่มาของงานช่างแกะ 5 แนวทาง ที่ทำให้มนุษย์สร้างงานแกะ คือ

- ก. เพื่อสร้างมิติ (DIMENSION)
- ข. เพื่อสนองความเชื่อ (BELIEF)
- ค. เพื่อประโยชน์ใช้สอย (FUNCTION)
- ง. เพื่อออกเลียนหรือจำลองธรรมชาติ (REALISTIC)
- จ. เพื่อสร้างความงามทางศิลปกรรม (FINE)

ก. เพื่อสร้างมิติ (DIMENSION)

การสร้างมิติ เป็นวิธีการหนึ่งของการสร้างงานแกะสลัก กล่าวคือ งานแกะตรา นายช่างจำเป็นต้องแบ่งพื้นที่ระยะในรูปแบบ กำหนดว่าส่วนใดจะแกะลึกลงไปใวัสดุ ส่วนใดจะเว้นผิววัสดุไว้ และจะแกะออกหรือเว้นไว้เป็นพื้นที่กว้าง แคบ มากน้อยเพียงใด จะให้เส้นที่ปรากฏมีความอ่อนนโค้งอย่างไรเส้นแข็งอย่างไร นายช่างต้องกำหนดและทำตามวัตถุประสงค์เหล่านั้นตามอย่างที่ต้องการ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วผู้สัมผัสหรือผู้ดูก็จะใช้ตามองทำให้เป็นภาพ เป็นรูปร่าง และลวดลายปรากฏขึ้นในตราเหล่านั้น แม้การแกะตราหรือแกะแม่พิมพ์นั้นจะเป็นงานพิมพ์สองมิติ ดังนั้น งานแกะจึงเป็นงานช่าง

ชนิดหนึ่งที่เราสร้างงานขึ้นเพื่อสนองความมีมิติให้เห็นเป็นภาพ เป็นเรื่องราวต่าง ๆ ได้ งานช่างแกะที่ปรากฏขึ้น จึงได้สืบต่อยาวนานได้ตลอดมา

ข. เพื่อสนองความเชื่อ (BELIEF)

เมื่อมนุษย์ได้สร้างความลึก ตื้น หนา บาง บนวัสดุขึ้นมาแล้ว ทำให้เกิดมิติดังกล่าวข้างต้น มนุษย์จึงพยายามนำเอามิติมาสร้างรูปเคารพ ตามความเชื่อของมนุษย์ เพราะมนุษย์แต่ครั้งโบราณกาลครั้งนั้นจะอยู่กับธรรมชาติเป็นกลุ่ม ๆ ตามเผ่าพันธุ์ของตน และมนุษย์มีความโดดเด่น มีความกลัว ประบนกับการเสี่ยงดำเนินชีวิตและความกลัวนี้เอง ทำให้มนุษย์สร้างสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ กล่าวคือ แสวงหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งมีฤทธิ์ที่มองไม่เห็นตัว เพื่อไว้คุ้มครองปกป้องรักษาตน ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้เกิดการนับถือธรรมชาติ ผี วิญญาณ นับถือเทพเจ้า เทวดาต่าง ๆ การนับถือสิ่งดังกล่าวนี้เป็นเหตุให้มนุษย์สร้างความเคารพขึ้น โดยสมมติว่าผี เป็นเทพเจ้า หรือเทวดาตามความเชื่อของตน มีการกำหนดบุคลิกลักษณะของเทวดา ผีที่นับถือไว้ว่ามีบุคลิก ท่าทางและร่างกายอย่างไร การแต่งตัว ลักษณะตา จมูก ปาก คิ้ว ไบหน้าและศีรษะ รวมไปถึงเสื้อผ้าและอาวุธที่ถือในมือด้วย ครั้นเมื่อ ได้กำหนดสิ่งต่าง ๆ ตามความเชื่อของมนุษย์แล้วมนุษย์ก็เริ่มสร้างรูปลักษณะตามความเชื่อ โดยมอบให้ช่างสร้างให้ ดังนั้นงานช่างในลักษณะของงานแกะกิติ หรืองานสลักกิติ จะเริ่มเกิดเป็นรูปร่างตามความเชื่อของมนุษย์ผู้นับถือและมีมากขึ้นตามลำดับ ด้วยเหตุนี้เอง การกำเนิดของงานศิลปกรรมประเภทงานช่างแกะกิติ งานช่างสลักกิติ ย่อมจะกล่าวได้ว่าเกิดจากความเชื่อของมนุษย์ ซึ่งถือกันว่าเป็นเหตุผลสำคัญส่วนหนึ่งของการริเริ่มสร้างงานศิลปกรรมช่างแกะสลักขึ้นมาในโลก

ค. เพื่อประโยชน์ใช้สอย (FUNCTION)

มนุษย์จะดำรงชีพอยู่ด้วยการอาศัยปัจจัยเครื่องบ่าเรอชีวิต เพื่อให้เกิดความสะดวกสบาย และเพื่อความอยู่อย่างสงบและมีความสุข ในการใช้ชีวิตประจำวันซึ่งมีกิจกรรมหลายอย่างที่มีมนุษย์จะต้องทำเพื่อตอบสนองปัจจัย 4 อันเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีพของมนุษย์ คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ดังนั้นปัจจัย 4 ดังกล่าวนี้นี้ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นเบื้องต้นให้ชีวิตดำรงอยู่ได้โดยพื้นฐาน ก่อนที่จะก้าวไปสู่ความต้องการทางสังคมและอื่น ๆ ต่อไป จากปัจจัย 4 ประการดังกล่าวแล้ว มนุษย์ยังมีความจำเป็นต้องแสวงหาเครื่องมือเครื่องใช้ เป็นองค์ประกอบการเลี้ยงชีพ ดังนั้นการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือก็จำเป็น และส่วนใหญ่จะดัดแปลงจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ หิน โลหะ และอื่น ๆ ประกอบเข้าด้วยกัน เพื่อเป็นเครื่องมือ แต่การดัดแปลงวัสดุธรรมชาติให้เป็นเครื่องมือนั้นจะต้องเคาะ ทบ ถาก ตัด ขุด ใช้เครื่องมือให้เหมาะสมกับงานเหตุนี้ การตัด ถาก ทบ ขุด และแงะ ทั้งหลายนี้ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นกระบวนการของงานช่างแกะทั้งนี้เพื่อประโยชน์ใช้สอยหรือเป็น

เครื่องมือหากินในชีวิตประจำวัน ดังนั้น เครื่องมือต่าง ๆ จึงถูกสร้างโดยมีกระบวนการถาก ตัด เคาะ ทุบ ขุด และแงะ ให้เป็นรูปร่างตามที่ต้องการหรือตามถนัดในการใช้งานเพื่อดำรงชีพ เช่น คันไถสำหรับไถนา ครกตำข้าว เกวียน กระบวยตักน้ำ กระต่ายขูดมะพร้าว และอุปกรณ์ใช้ชีวิตประจำวันอื่น ๆ รวมถึงเครื่องเรือน ส่วนประกอบต่าง ๆ ของเรือน ซึ่งต้องถาก ตัด เคาะ ทุบ เจาะ ขุด และแงะ เพื่อให้ได้รูปร่างรูปร่าง ตามความต้องการของผู้ใช้

ง. เพื่อออกเลียนหรือจำลองธรรมชาติ (REALISTIC)

ในการดำรงชีวิตมนุษย์ ต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากธรรมชาติสร้างขึ้นเป็นส่วนใหญ่ ความงามในรูปลักษณะของสัตว์ คน ผลไม้ หุ่นนิ่งทั้งหลายรวมทั้งวัตถุอื่น ๆ สร้างความพึงพอใจแก่มนุษย์และเป็นเหตุผลสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้มนุษย์เกิดความคิดที่จะจำลองธรรมชาติส่วนนั้นไว้ เช่น คน สัตว์ เป็นต้น ความพยายามที่จะจำลองธรรมชาติ เพื่อความเหมือนดังกล่าวย่อมเป็นที่มาแห่งการคิดสร้างงาน

ศิลปกรรม เลียนแบบธรรมชาติเกิดขึ้น และเพื่อให้งานศิลปกรรมดังกล่าวมีความกว้าง ยาว หน้า อย่างรูปที่เห็น ในธรรมชาติจึงเกิดการสร้างงานช่างสลัก เช่น รูปสลักหินอ่อนในกรีก โรม เป็นรูปวีณีส รูปคนเหมือน หรือสรีระของมนุษย์ ทั้งที่เป็นภาพเปลือย และมีผ้าห่มเป็นริ้วรอยหย้อยย้อยที่สวยงาม จึงกล่าวได้ว่า การคิดที่จะลอกเลียนธรรมชาติหรือจำลองธรรมชาติก็เป็นเหตุผลที่มาของงานช่างแกะ งานช่างสลักอีกทางหนึ่ง

จ. เพื่อสร้างความงามทางศิลปกรรม (FINE)

ความงามเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่มนุษย์แสวงหาและต้องการ เพราะความงามทำให้จิตใจมีความรื่นเบิกบานและมีความสุข มนุษย์จึงแสวงหาความสวยงาม หรือพยายามนำเอาความสวยงามมาได้ใกล้ตัวหรืออยู่กับตัว โดยแนวทางดังกล่าว มนุษย์จึงสร้างสิ่งแวดล้อมให้มีสิ่งสวยงามอยู่รอบตัวหรืออยู่ในบริเวณที่พอจะได้เข้าไปแตะต้องหรือสามารถเข้าไปสัมผัสได้ เช่น งานศิลปกรรมต่าง ๆ ที่เน้นความงามและหลุดหนีจากธรรมชาติไปแล้ว ดังนั้นงานศิลปกรรมตามแนวความคิดจึงถือเอาความงาม ด้านประดิษฐ์ เป็นหลัก ซึ่งศิลปกรรมทางตะวันออก อย่างประเทศไทย เป็นต้น จะเน้นความงาม ประดิษฐ์ยิ่งไปกว่าความงามที่ธรรมชาติสร้างไว้ ยกตัวอย่าง เช่น ดอกไม้ที่ว่างามแล้ว นายช่างก็แยกกลีบนำมา

พบเย็บร้อยใหม่ให้เกิดความงามอันประณีตและมีความงามวิจิตรเหนือไปกว่าดอกไม้ที่มืออยู่ตามธรรมชาติบนโลกโดยทั่ว ๆ ไป เป็นต้น ดังนั้น การสร้างงานศิลปกรรมประดิษฐ์เพื่อความงามจึงได้เกิดขึ้น กล่าว คือเริ่มตั้งแต่เครื่องมือใช้ไม้สอย อุปกรณ์เครื่องมือ ก็เริ่มสร้างความงามประกอบเข้าไป เช่น ด้าม กระบวยตักน้ำ ก็เริ่มถากให้เป็นรูปงู รูปหัวเป็น หัวนก ด้ามซอที่ดีเป็นเพลงก็นำมาแกะ ให้เป็นลวดลายต่าง ๆ เครื่องตี เช่น ระนาด ก็นำมาแกะราง ไม้เท้าก็นำมาแกะลวดลายเครื่องใช้ในบ้าน เช่น เขียนหมาก ตลับขี้ผึ้งสีปากก็มีลวดลายประกอบ ส่วนประกอบของบ้านเรือนก็ได้มีการถากแกะเส้นสลักลายลึกลงในชิ้นงานต่าง ๆ มากขึ้น ดังนั้นการที่มนุษย์มีความต้องการความงามจึงเป็นเหตุสำคัญให้มีการสร้างงานศิลปกรรมขึ้น และโดยเฉพาะงานลักษณะด้านช่างแกะและช่างสลักก็เป็นงานที่มีมาแต่ดั้งเดิม นับแต่มนุษย์เริ่มวิวัฒนาการตนเองสู่ความมีอารยะธรรมในโลก

3.2 ลักษณะของงานแกะ

ลักษณะของงานแกะ งานช่างแกะเป็นงานที่นายช่างสร้างขึ้นโดยใช้เครื่องมือมีคมแกะลงในวัสดุที่ต้องการจะแกะ ได้แก่ ไม้ งาช้าง โลหะพลาสติก วัสดุสังเคราะห์ หิน เมล็ดพืช และวัสดุอื่น ๆ การแกะนั้นนายช่างมักจะใช้เครื่องมือมีคมมีด้ามจับให้ถนัดมือแล้วใช้แรงกดลงในวัสดุแล้ววัดหรือกะให้วัสดุที่แกะหลุดออกมาเป็นหลุมลึกในเนื้อวัสดุ ส่วนที่ต้องการให้เป็นเส้นลวดลายปรากฏที่ผิวหน้าของวัสดุนั้น ต้องเส้นไว้หรือต้องขุดทิ้งไปก็ได้ เพื่อให้เป็นไปตามแบบ ตามรูปที่กำหนดไว้ในผิวหน้าวัสดุที่ต้องการแกะ งานแกะมีมาแต่ครั้งโบราณเพื่อประโยชน์ต่าง ๆ กัน ส่วนใหญ่งานแกะที่สำคัญ ๆ คือ งานแกะลัญจกร คือ ตราสำหรับใช้ตีหรือประทับของผู้นำชนชั้นหัวหน้า เช่น พระเจ้าแผ่นดิน หรือบุคคลชั้นนำของแผ่นดิน พวกเชื้อพระวงศ์ ขุนนาง และข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่ต่างพระเนตรพระกัณธ์ของพระเจ้าแผ่นดินเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้นอาจเป็นการแกะประกอบชิ้นส่วนต่าง ๆ ของเครื่องใช้ในราชสำนักหรือศิลปกรรมพิเศษที่มีความละเอียดอย่างยิ่ง โดยวิธีการของช่างแกะก็มี

งานแกะนั้นโดยลักษณะวิธีการแล้ว จะเป็นงานที่ใช่มือเพียงอย่างเดียวจับด้ามเครื่องมือแกะและใช้แรงจากมือ มือเดียวเป็นหลักงานแกะไม่เพียงพอ แต่จะแกะลัญจกรตราประจำตำแหน่ง หรือลวดลายทางศิลปะที่สำคัญ ๆ เท่านั้น ยังรวมไปถึงงานแกะลวดลายที่ผิวผลไม้หรือเครื่องสดด้วย เพราะงานเหล่านี้เป็นกระบวนการและวิธีการแกะทั้งสิ้น ไม่ใช่สลัก ปัจจุบันนิยมใช้คำว่าสลัก ซึ่งไม่ถูกต้องด้วยวิธีการเพราะสลักต้องมีการใช้ค้อนตอกลงไปยังเครื่องมือเพื่อกระทำต่อวัสดุให้ได้รูปทรงทางศิลปกรรมจึงไม่ใช่งานสลัก ส่วนงานแกะพืชผักผลไม้อื่น ๆ อีกมากมักจะเรียกว่างานแกะเครื่องสด คือ ต้องทำสด ๆ ใช้เวลาสั้น และจำกัด จะปล่อยให้เสียเวลามากมิได้ เพราะเครื่องสดดังกล่าวจะเสียหาย งานช่างเหล่านี้เป็นงานประเพณีของช่างไทยโบราณที่นิยมทำกันมาแต่อดีต และปัจจุบันก็ยังเป็นที่นิยมกันทั่วไป

3.2.1 เทคนิควิธีการและรายละเอียดเกี่ยวกับงานช่างแกะ

งานช่างแกะนั้นมี 2 ชนิด คือชนิดที่ต้องแกะเป็นลวดลายหรือดภาพเป็นลายเส้นปรากฏอยู่เรียกว่า “แกะไว้เส้น” และชนิดที่แกะเป็นลวดลายเส้นจม เรียกว่า “แกะทิ้งเส้น” หรือแกะเส้นทิ้งไป

ก. แกะไว้เส้น การแกะไว้เส้น เช่น การแกะลัญจกรหรือตราสำหรับตีหรือประทับ คือ การแกะเอาส่วนต่าง ๆ ออกไป แต่จะเว้นเอาเส้นหรือส่วนที่ต้องการไว้ในตรา ส่วนใดไม่ต้องการให้เป็นรอยประทับจะแกะเอาออกหมด หรือบางแห่ง เรียกว่า แกะเว้นเส้น การแกะ โดยวิธีนี้จะทำให้รอยเส้นที่เขียนไว้ยังอยู่ ส่วนไม่ต้องการ เช่น พื้นของภาพจะถูกแกะให้แห้วไป ก็จะทำให้บริเวณนั้นไม่ติดหมึกประทับ และเมื่อประทับตราลงไปก็จะทำให้ไม่หมึกติดบนวัสดุที่ประทับตรานั้น ดังนั้นส่วนที่เหลือเป็นเส้น หรือที่เรียกว่า “แกะไว้เส้น” ก็จะปรากฏเป็นเส้น เป็นรอยประทับด้วยหมึกชัดเจน เมื่อเราได้ทำการประทับตรา และเราเรียกการแกะตราชนิดนี้ว่า แกะไว้เส้น หรือ แกะเว้นเส้น

ข. แกะทิ้งเส้น การแกะทิ้งเส้น คือการแกะเอาส่วนที่เป็นเส้นที่เราต้องการนั้นออกไปและส่วนที่ไม่ต้องการเว้นไว้ไม่ต้องแกะในแม่พิมพ์ หรือในตราประทับนั้น เพื่อว่าเวลานำเอาแม่พิมพ์ ตราประทับไปผ่านหมึกแล้ว ส่วนที่เป็นเส้นภาพหรือลายที่แกะลึกลงนั้นจะไม่ถูกหมึก แต่พื้นของภาพและลายที่เว้นไว้ไม่แกะนั้น จะถูกหมึก ครั้นเมื่อนำไปประทับจะทำให้ภาพและลายที่แกะเป็นร่องลายเส้นมีสีตามสีของพื้นวัสดุที่ประทับ ส่วนพื้นของตราก็จะเป็นสีของหมึกที่ใช้ประทับ ถ้าประทับบนกระดาษสีขาวก็จะพบภาพและลวดลายที่ต้องการเป็นสีขาว เราเรียกการแกะตราชนิดนี้ว่า แกะทิ้งเส้น หรือบางแห่งเรียกว่า แกะเส้นทิ้ง

3.2.2 ประเภทของช่างแกะ

ช่างแกะ จะมีงานปฏิบัติที่อาจแยกเป็นประเภทของงานได้ 3 ประเภท คือ

- ก. งานช่างแกะประเภทที่แกะเป็นลาย
- ข. งานช่างแกะประเภทที่แกะเป็นภาพ
- ค. งานช่างแกะประเภทที่แกะเป็นลายปนภาพ

ก. งานช่างแกะประเภทที่แกะเป็นลาย หมายถึง งานที่ช่างแกะ ได้แกะลงบนแม่พิมพ์หรือศิลปวัตถุใช้งานเป็นลวดลายต่าง ๆ อาจเป็นลายไทย ลายกลุ่มยุโรป หรือลายอะไรก็ได้ เจตนาคือเน้นการแกะตัวลายเป็นหลัก การปฏิบัติการแกะลายประเภทนี้เรียกว่า การแกะลาย

ข. งานช่างแกะประเภทที่แกะเป็นภาพ หมายถึง งานแกะประเภทนี้คือการแกะภาพเป็นส่วนใหญ่ ผู้เป็นช่างแกะมักชำนาญการในเรื่องของภาพ และการแกะชนิดนี้เรียกว่า การแกะภาพ เช่น ภาพคน สัตว์ วัตถุสิ่งของต่าง ๆ เป็นต้น

ค. งานช่างแกะประเภทที่แกะเป็นลายปนภาพหรือปนอักษร งานแกะประเภทนี้เป็นงานแกะที่มีทั้งภาพและลายปนกัน โดยมากช่างจะผูกเรื่องให้มีภาพและลายประกอบกัน บางครั้งก็มีการแกะตัวหนังสือด้วย เพื่อให้องค์ประกอบของภาพ และลาย ไปด้วยกันได้ และยังเป็นการเล่าเรื่องที่ผูกขึ้นได้อีก (นพวัฒน์ สมพันธ์. 2541:1-17)

4. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการแทงหยวก

4.1 ศิลปะการแทงหยวก จังหวัดระยอง

ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง เป็นศิลปะพื้นบ้านที่มีต้นกำเนิดมาจากสมัยอยุธยา เข้ามาเผยแพร่ ในจังหวัดระยอง และมีการพัฒนาสืบต่อกันเรื่อย ๆ มาทั้งในรูปแบบและวิธีการ จนกลายมาเป็นศิลปะของจังหวัดระยอง ด้วยการผสมผสาน วิวัฒนาการ และการประยุกต์ ศิลปะการแทงหยวกในลักษณะของอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง เป็นไปอย่างรวดเร็วและกลมกลืน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง มีช่างศิลปะที่เป็นช่างพื้นเมืองที่ได้รับการเรียนรู้และถ่ายทอดกันในกลุ่มของตน ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง เป็นศิลปะและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถ่ายทอดกันมาที่ใช้ในประเพณีต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. ใช้ตกแต่งในงานพิธีโกนจุก
2. พิธีเทศน์มหาชาติ
3. ใช้ตกแต่งในงานประเพณีตามเทศกาล เช่นงานประเพณีแห่เทียนพรรษา การตัด

บาตรเทโว ฯลฯ

4. ใช้ตกแต่งประเพณีขึ้นเบญจมา

5. ใช้ตกแต่งในงานพิธีที่เป็นงานอวมงคลอันเกี่ยวเนื่องมาจากการตาย และงานฌาปนกิจศพ เป็นต้น

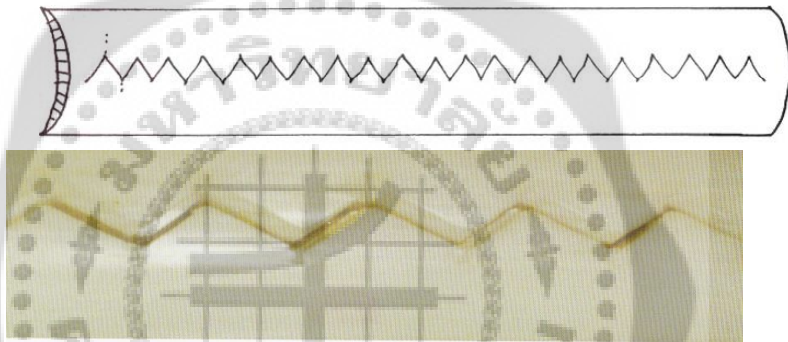
กลวิธีในการแทงหยวก การแทงหยวกเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่มีมาช้านาน และต้องทำตามขั้นตอน เป็นงานที่มีความละเอียดอ่อนประณีต ก่อนลงมือทำต้องมีการไหว้ครู หลังจากทำพิธีไหว้ครูแล้ว ผู้ปฏิบัติสามารถลงมือแทงหยวกจนแล้วเสร็จ

4.2 รูปแบบและลวดลายศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ลายที่ใช้ในการแทงหยวก นิยมใช้ลายไทยมาแต่โบราณ ลายที่ใช้เป็นลายมาตรฐานที่ใช้สำหรับแทงหยวก ในปัจจุบันก็ยังใช้ลายลักษณะลายไทยแบบดั้งเดิมอยู่ อาจจะมีการประยุกต์ลายขึ้นใหม่บ้าง แต่ก็ยังคงยึดหลักของลายไทยลายต่าง ๆ ที่ใช้ในการแทงหยวก มีดังต่อไปนี้

1. **ลายฟันปลา** เป็นการวางลายให้อยู่กึ่งกลางของกาบกล้วย ความกว้างของกาบกล้วยจะช่วยให้สามารถคงสภาพได้นาน ลักษณะของลายเป็นรูปลายสามเหลี่ยมหน้าจั่ว มียอดหนึ่งแหลมคล้ายฟันปลามีทั้งฟันใหญ่และฟันเล็ก ความสวยงามของลายอยู่ที่จังหวะของรอยหยักที่ได้ระยะและจังหวะเท่ากันดูเป็นระเบียบใช้กันในทุกท้องถิ่น

ลายฟันปลา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งคือ ลายฟันหนึ่ง ลายกระจิงฟันหนึ่งเป็นลายที่มีปลายยอดแหลมเรียงต่อเนื่องกันไปตามความยาวของพื้นที่ซึ่งเป็นลายเบื้องต้นที่ผู้เริ่มฝึกหัดใหม่ ๆ จะต้องฝึกฝนให้มีความชำนาญ การฝึกหัดวางลายฟันปลาที่ถูกต้องนั้น ขนาดของพื้นที่ก็จะต้องดูให้ทั้งสองด้านเท่ากันจะต้องมีขนาดเท่ากันทุกซี่ จะต้องวางให้เป็นเส้นตรง ไม่คดโค้งหลักสำคัญอีกประการหนึ่งในการฉลุลายฟันปลา ก็คือ จะต้องฉลุลายให้ทั้งสองด้านเท่า

ภาพประกอบ 1 ลายกระจิงฟันปลาหนึ่ง ลายจะอยู่กึ่งกลางของกาบกล้วย

ที่มา: ([www Google.co.th/search.การแทงหยวก:Images](http://www.Google.co.th/search.การแทงหยวก:Images))

2. **ลายกระจิงฟันสาม** ลายกระจิงฟันสามมีรูปแบบคล้ายลายกระจิงฟันหนึ่ง แตกต่างกันที่ลายฟันสามเป็นลายที่มีขนาดใหญ่กว่า โดยเพิ่มรอยหยักอีกข้างละหนึ่งหยัก เมื่อนับรวมกันจะมียอดปลายแหลมลายฟันสามมีสามยอด เป็นลายอีกแบบหนึ่งที่ใช้กันอยู่ทั่วไป ในทุกท้องถิ่นขนาดของลายฟันสามโดยทั่วไป คือ กว้างประมาณ 8 เซนติเมตร สูงประมาณ 7 เซนติเมตร ลายฟันสามนี้ ใช้สำหรับประกอบที่ส่วนฐานชั้นล่างและฐานชั้นบนของเมรุ

ภาพประกอบ 2 ลายกระจังฟันสาม ลายฟันสามแฉลวย

ที่มา: ([www Google.co.th/search.การแทงหยวก:Images](http://www.Google.co.th/search.การแทงหยวก:Images))

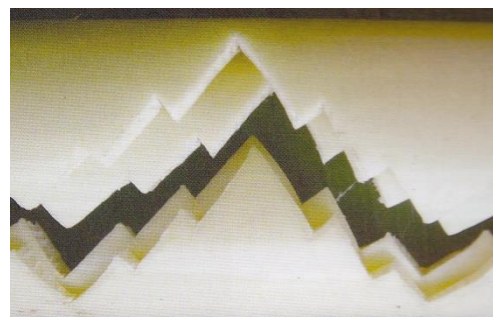
3. **ลายกระจังฟันห้า** การแทงหยวกฟันห้า เป็นลายที่มีลักษณะคล้ายลายกระจังฟันสาม แตกต่างกันที่ลายฟันห้า จะเพิ่มยอดหยักอีกข้างละหนึ่งหยักเป็นข้างละสองหยักจะมีห้ายอด เป็นลวดลายที่ใช้ประกอบในส่วนฐานเช่นเดียวกับลายฟันสาม ลายฟันห้ามีขนาดใหญ่กว่าฟันสามเล็กน้อย คือส่วนกว้างประมาณ 9 เซนติเมตร สูงประมาณ 8 เซนติเมตร

การแทงลายฟันห้า ที่ยากกว่าลายฟันสาม ก็คือ ต้องแทงหยักถึง 5 หยัก ทำให้หยักด้านขวาและด้านซ้ายมีขนาดเท่ากันและ โดยเหตุที่ลายฟันห้ามีขนาดใหญ่ขึ้น และมีรายละเอียดมากขึ้นจากลายกระจังฟันสาม ทำให้ได้ลวดลายที่สวยงามยิ่งขึ้น

การนำหยวกที่แทงเป็นลายต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ ลายฟันหนึ่ง ลายฟันสาม และลายฟันห้า ประกอบกันนั้น ก่อให้เกิดเส้นลายที่มีความสูงต่ำลดหลั่นกัน เกิดความวิจิตรตระการตา นอกจากนี้ จากสีสันที่ระบายไว้แตกต่างกัน จะทำให้ได้ส่วนประกอบที่สวยงามยิ่ง

ภาพประกอบ 3 ลายกระจังฟันห้า

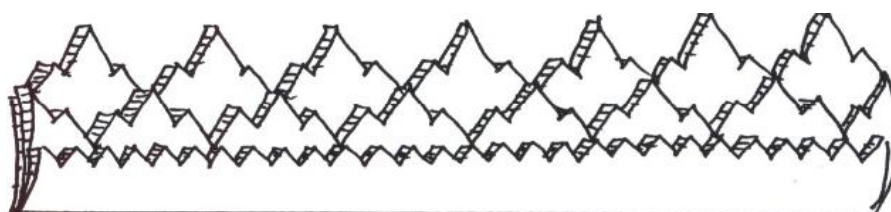

ภาพประกอบ 4 ลายฟันห้าเมื่อแยกออกจากกัน

ที่มา: ([www Google.co.th/search.การแทงหยวก:Images](http://www.Google.co.th/search.การแทงหยวก:Images))

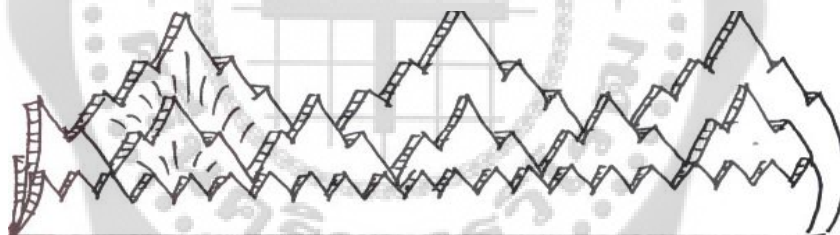
การประกอบลาย ส่วนใหญ่จะกระทำใน 3 ลักษณะ ได้แก่

ก. ลายฟันสามกับลายฟันสาม การนำลายฟันสามมาประกอบกับลายฟันสามนี้ โดยทั่วไปมักจะซ้อนให้ตัวฟันตัวบนและตัวล่างเหลื่อมกัน สำหรับลายชนิดนี้ไม่มีการแรสอได้ด้วยตัวฟัน มีขนาดไม่กว้าง เพียงแต่มีการแรเป็นเส้นธรรมดาเท่านั้น

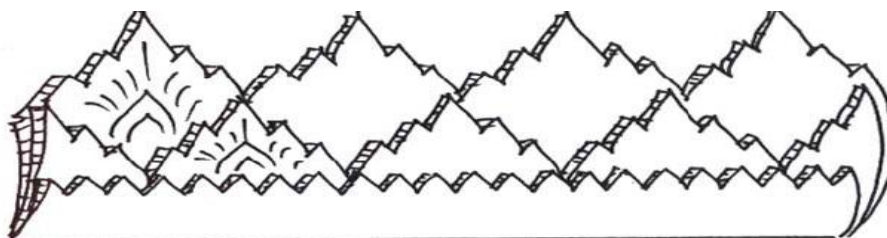
ภาพประกอบ 5 การประกอบลายฟันสามกับลายฟันสาม

ข. ลายฟันสามกับลายฟันห้า การนำลายฟันสามกับลายฟันห้ามาประกอบกันนี้โดยเหตุนี้ขนาดของฟันสามและฟันห้ามีขนาดต่างกันดังนั้นเมื่อนำลายทั้งสองชนิดนี้มาประกอบกันเข้าแล้วจะได้ลายที่เหลื่อมกัน ฟันหนึ่งซ้อนกับฟันหนึ่ง ทำให้ได้สัดส่วนที่ลดหลั่นกัน สวยงามยิ่งขึ้น

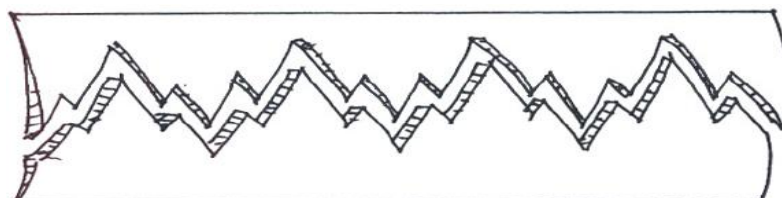
ภาพประกอบ 6 การประกอบลายฟันสามกับลายฟันห้า

ค. ลายฟันห้ากับลายฟันห้า โดยเหตุที่ลายฟันห้ามีขนาดของฟันค่อนข้างใหญ่ ดังนั้นจึงต้องมีการแรสอได้เพื่อความสวยงาม ในการประกอบลายฟันห้ากับลายฟันห้า ซึ่งมีขนาดเท่ากัน ต้องประกอบให้ฟันเหลื่อมกัน ซึ่งจะทำให้มองเห็นได้ของฟันด้านบนด้วย

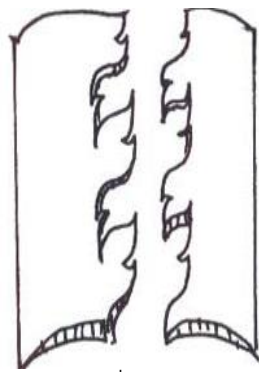
ภาพประกอบ 7 การประกอบลายฟันห้ากับลายฟันห้า

การแทงลายพื้นหนึ่ง ลายพื้นสาม และลายพื้นห้า เมื่อแทงและแยกลายออกจากกัน แล้วสามารถนำลายไปใช้ได้ทั้ง 2 ข้าง

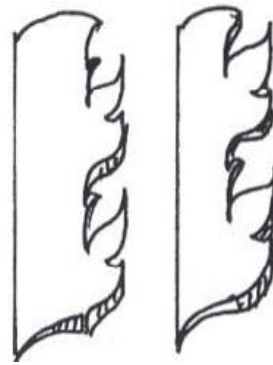

ภาพประกอบ 8 การแยกลายพื้นสามเป็น 2 ชั้น

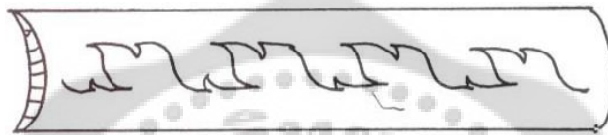
4. **ลายน่องสิงห์หรือแข้งสิงห์** ลายน่องสิงห์เป็นลายที่ใช้กับส่วนที่เป็นเสา ส่วนฐาน ส่วนขาลายชนิดนี้ใช้กัน ในทุกท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน การแทงลายน่องสิงห์นั้น ความยากอยู่ที่ต้องให้ทั้งสองด้านเท่ากันกล่าวคือ เมื่อฉลุเพียงครั้งเดียว จะได้ผลงานถึงสองชั้น เมื่อฉลุเสร็จแล้ว ต้องมีการแฉ และย้อมสีเพื่อความสวยงามเท่านั้น ลายน่องสิงห์ สามารถแยกลายออกจากกัน นำมาใช้ได้ทั้ง 2 ด้านเหมือน ลายพื้นหนึ่ง ลายพื้นสาม และลายพื้นห้า แต่ลายน่องสิงห์เป็นลายตั้งประกอบเป็นเสาด้านซ้ายและด้านขวา ในหยวก 1 อันแทงเป็นด้านขวา เมื่อแยกด้านขวาออกจากกัน ก็จะได้ด้านขวาเหมือนกันทั้ง 2 ชั้นไม่ต้องแทงด้านซ้ายอีกครั้งหนึ่ง ลายน่องสิงห์หรือแข้งสิงห์จะเป็นงานประติมากรรม และงานสถาปัตยกรรมที่เห็นได้ชัดเจน เช่น ลายประดับฐานพระพุทธรูป ฐานบุษบก ธรรมาสน์ หรือฐานซุ้มประตู หน้าต่างอุโบสถ

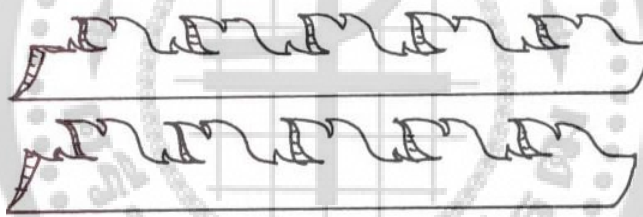
ลายน่องสิงห์ ที่แยกออกจากกัน

ลายน่องสิงห์ กลับลายเป็นด้านเดียวกัน

ลายน่องสิงห์ทั้งสองด้านไม่แยกจากกัน

ลายน่องสิงห์ที่แยกออกจากกันแล้ว

ภาพประกอบ 9 ลายน่องสิงห์

5. **ลายหน้ากระดาน** ลายหน้ากระดานเป็นลายที่ใช้เป็นส่วนประกอบของแผงส่วนบน ส่วนกลางและส่วนฐาน ลายหน้ากระดานที่ใช้กันอยู่ทั่วไป เช่น ลายรักร้อยประเภทต่าง ๆ ลายลูกฟัก ก้ามปู ลายเครือเถา เป็นต้น

ภาพประกอบ 10 ลายหน้ากระดาน

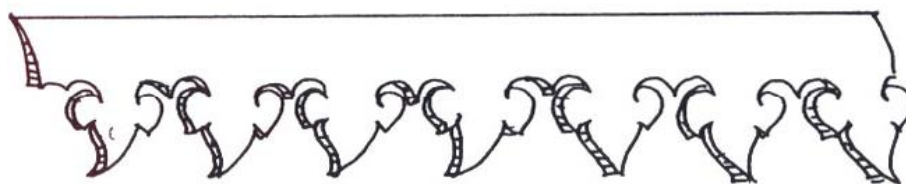
6. **ลายเส้า** ลายเส้าเป็นลายที่มีความสำคัญ เนื่องจากการแทงกระทำได้ยาก เช่นเดียวกับลายหน้ากระดานส่วนฐาน สำหรับลายเส้านี้มีการออกแบบลวดลายแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ซึ่งมีการแสดงฝีมือกันเป็นพิเศษ เช่นเดียวกับลายหน้ากระดานในส่วนฐานเช่นกัน ลายเส้าที่ใช้กันอยู่โดยทั่ว ๆ ไป เช่น ลายมะลิเลื้อยประเภทต่าง ๆ ลายเส้ารูปนก

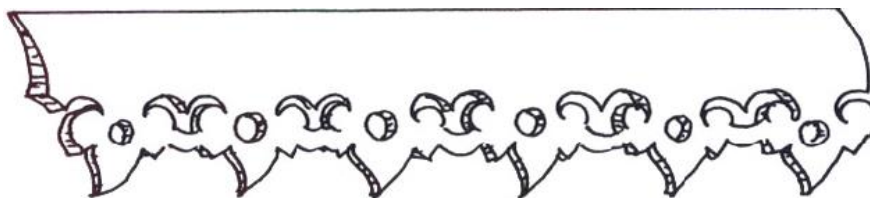
ภาพประกอบ 11 ลายเส้ารูปสัตว์

ในการแทงส่วนที่เป็นฐานก็ดี ส่วนที่เป็นเส้าก็ดี ช่างแทงหยวกมักจะออกแบบลวดลายให้มีความวิจิตรพิสดารแตกต่างจากผู้อื่น ทั้งนี้เพื่อเป็นการประกวดประชันฝีมือกันเป็นพิเศษ ลวดลายที่ช่างแทงหยวกนำมาประดิษฐ์ ได้แก่ ลายเครือเถาต่าง ๆ ลายดอกไม้ต่าง ๆ ลายสัตว์ต่าง ๆ คือ นำภาพสัตว์มาประกอบเป็นลวดลาย เช่น สัตว์หิมพานต์ มังกร ปลา นก ผีเสื้อ เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีลายตลกต่าง ๆ ลายตัวอักษร ลายสัตว์ที่เป็นปีเกิด และลายที่เป็นสัญลักษณ์ของผู้วางชนม์ ลายเหล่านี้จะมีความสวยงามวิจิตรพิสดารเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับฝีมือของช่างแทงหยวกแต่ละคน

7. **ลายกระจัง** เป็นลายที่ใช้ประกอบกับลายพื้นสามและลายพื้นหนึ่ง ไม่นิยมใช้กับส่วนที่เป็นฐาน เนื่องจากลายกระจังรวมเป็นลายแบบบัวคว่ำ นิยมใช้กับส่วนบนและส่วนกลางเท่านั้น มีหลายชนิด เช่น กระจังรวน กระจังไบเทศ เป็นต้น (ดวงจันทร์ สุสุทธิ.2551: 11-14)

ลายกระจังรวน

ภาพประกอบ 12 ลายกระจังรวน หรือเฟื่อง

8. **ลายกระจังตาอ้อย** เป็นลายที่อยู่ในรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่วเช่นกัน มีเส้นรอบรูปที่อ่อนโค้ง ไม่หยักเป็นฟันเหมือนลายกระจังฟันปลา แต่จะเป็นการบากลายแทน โดยการบากลายให้ยอดรอยบากโน้มเข้าไป เรียกว่า “การบากใน” ถ้าบากลายให้ยอดลายโน้มออกนอก เรียกว่า “การบากนอก” มีเส้นที่ฐานเป็นเส้นโค้งคล้ายดอกบัวและมีลักษณะคล้ายตาอ้อย ลายกระจังตาอ้อยเมื่อสอดใส่ใส่รายละเอียดเพิ่มเติมก็จะมีชื่อเรียกต่างออกไป เช่น ลายกระจังใบเทศ กระจังเจิม (กระจังปฏิญาณ) ลายกระจังตาอ้อยจึงมีขนาดเล็กกว่าลายกระจังอื่น ๆ

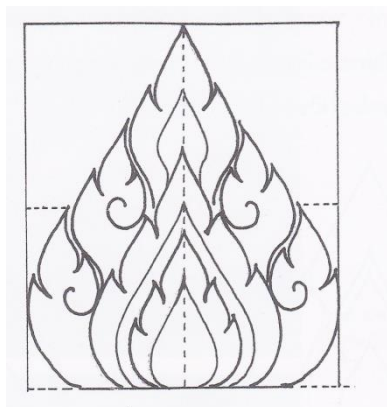

ภาพประกอบ 13 ลายกระจังตาอ้อย “บากใน”

ภาพประกอบ 14 ลายกระจังตาอ้อย “บากนอก”

9. **ลายกระจังใบเทศ** เป็นลายที่ที่รูปแบบเช่นเดียวกับลายกระจังตาอ้อย จะต่างกันว่าลายกระจังใบเทศมีขนาดใหญ่กว่ามีสอดใส่ใส่รายละเอียดเพิ่มขึ้นด้วยการขมวดลายม้วนกลมคล้ายแข้งสิงห์

ภาพประกอบ 15 ลายกระจิงใบเทศ

10. ลายกระจิงเจิม (กระจิงปฏิญาณ) หรือเรียกว่ากระจิงหู เป็นลายที่มีขนาดใหญ่กว่าลายกระจิงตาอ้อย และกระจิงใบเทศลักษณะตัวลายคล้ายลายกระหนกสามตัวหันหลังชนกัน มีการสอดไส้ในตัวลาย ที่ฐานของลาย มีลายกระจิงตาอ้อยครึ่งซีกปิดทั้งสองคล้ายหูกระจิงเจิม ถ้าสอดไส้ไล่รายละเอียดมากขึ้น เรียกว่า “กระจิงปฏิญาณ” และการเขียนลายกระจิงให้ปลายยอดเอนเฉียงไปทางด้านซ้ายหรือด้านขวา เรียกว่า “ลายกระจิงรวน” เป็นต้น (ชูศักดิ์ ไทพานิชย์.2555:43-44)

ลายกระจิงเจิม (กระจิงปฏิญาณ)

ภาพประกอบ 16

ลายกระจิงรวนหรือกระจิงหู

ภาพประกอบ 17

เทคนิคในการแทงหยวก การแทงหยวกเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นงานที่ต้องอาศัยความชำนาญมิฉะนั้นจะเกิดความเสียหาย ทั้งนี้เพราะเหตุว่า หยวกเป็นวัสดุที่อ่อน ชำรุดเสียหายง่าย มีความละเอียดอ่อน ประณีต จึงมีขั้นตอนในการปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติทุกคนต้องถือเป็นแบบอย่างและปฏิบัติตามขั้นตอน คือก่อนลงมือปฏิบัติทุกคนต้องไหว้ครูตามประเพณี

4.3 เครื่องมือและวัสดุที่ใช้ในการแทงหยวก

การแทงหยวก เป็นงานศิลปะการช่างไทยในอดีตที่รู้จักคือการนำต้นกล้วยที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั่วไป มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อประกอบงานตกแต่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้าน เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคนไทยการใช้เครื่องมือและวัสดุในการทำงานก็เป็นสิ่งที่หาได้ง่ายมีใช้ตามพื้นบ้านทั่วไปซึ่งประกอบด้วยเครื่องมือ และวัสดุที่ใช้ดังนี้

1. หยวกกล้วย	7. สี
2. ผักผลไม้	8. กระดาษสี
3. เลื่อยลันดา	9. พู่กัน
4. มีด	10. ตอก
5. คีมตัด กรรไกร	11. ขวดน้ำ หัวฉีดสเปรย์
6. หินลับมีด	

1. **หยวกกล้วย** วัสดุที่สำคัญใช้ในการแทงหยวก คือต้นกล้วย ส่วนใหญ่จะใช้กล้วยตานี เพราะ กล้วยตานีจะเป็นกล้วยที่มีขนาดใหญ่ และกาบกล้วยจะเหนียว เวลาฉลุลายจะทำให้ได้รูปทรงที่สวยงาม

หยวก หยวกกล้วยที่ใช้แทง เป็นหยวกจากกล้วยตานีที่ยังไม่ตกเครือ เพราะต้นกล้วย ที่ตกเครือ หยวกจะเปราะและหักง่าย หยวกกล้วยตานีมีรังผึ้งละเอียดคมน้ำได้มาก จะทำให้หยวกไม่เหี่ยวเร็ว เวลาตัดจะไม่มีโยกกล้วย ในการเตรียมหยวกควร ได้จากต้นกล้วยที่ตัดมาใหม่ ๆ จะได้หยวกที่สด แต่ถ้าหากจำเป็น ต้องตัดกล้วยล่วงหน้าหลายวัน ควรนำต้นกล้วยแช่น้ำไว้ เพื่อความชุ่มชื้นลักษณะพิเศษของกล้วยตานีอีกประการหนึ่ง คือ เนื้อผิวหยวกมีสีเขียวนวลสวย (กาบใน) ประโยชน์ของต้นกล้วยมี 2 แบบ เรียกว่าต้นเบญจนาม (ต้น 5 ซี่) ต้นมันเรียกต้นกล้วย กาบเรียกหยวก ใบเรียกใบตอง ดอกเรียกปลี กล้วยเรียกเครือ แล้ววิธีใช้ต้นกล้วยแบ่งเป็น 2 ตอน ครึ่งบนของลำต้น ใช้สำหรับงานมงคล เช่น ใบทำบายศรีใช้ปักพุ่มเงินเวลาทำบุญทอดกฐินหรือแม้แต่ผลกล้วยใช้ทำแกงบวชชี ส่วนครึ่งล่างของต้น คือกาบกล้วย(หยวก) ชาวบ้านมักจะใช้ทำเป็นอาหารของสุกร จนกลายเป็นที่มาทำเป็นเชิงตะกอนเผาศพ เพราะฉะนั้นการแทงหยวกกล้วยตานีนี้ ในสมัยก่อนจะใช้เฉพาะงานอวมงคลเท่านั้น

2. **ผักผลไม้** ใช้สำหรับแกะสลักเครื่องสด เพื่อประดับตกแต่งเชิงตะกอนในการแทงหยวก มีหลายชนิดที่ใช้แกะสลัก คือ พักทอง มะละกอ มันแกว ฝรั่ง มันเทศ ฯลฯ

ภาพประกอบ 18 ผักผลไม้แกะสลัก

ที่มา: (www.Googlr.co.th/search.การแกะสลักผักและผลไม้:Images)

3. **เลื่อยลันดา** มีไว้สำหรับตัดต้นกล้วย ดีกว่าใช้มีดอีดี้ได้ เพราะตัดทอนได้ตามขนาดที่ต้องการ ทำให้หยวกกล้วยไม่ช้ำ ทำงานสะดวก และรวดเร็ว

4. **มีด** เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่มีความจำเป็นในงานแทงหยวกแบ่งออกได้เป็นสองลักษณะ
มีด มีดแทงหยวกเป็นมีดปลายแหลม เล็กเรียวย มีความคมทั้งสองด้าน ทำด้วยลานนาฬิกา หรือใบเลื่อยโลหะ นำมาเจียรและลับให้คม ขนาดกว้างประมาณ 5 มิลลิเมตร ยาวประมาณ 10-15 เซนติเมตร ความยาวและความกว้างของมีดแตกต่างกันไป ในการใช้ของช่างแต่ละคนตามความถนัด โดยส่วนมากแล้วช่างแทงหยวกจะทำมีดประจำตัวเอง

4.1 **มีดแรลลาย** เป็นมีดที่มีขนาดสั้นปลายแหลม มีคมทั้งสองด้าน ขนาดความยาวของใบมีดประมาณ 3-4 เซนติเมตร เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการแทงลวดลายสามารถลวดลายทั้งเดินหน้าและถอยหลังได้อย่างสะดวกสำหรับมีดแทงหยวกของช่างโบราณจะใช้เหล็กกำน่วม (ร่วมใหญ่) หรือลวดจากซี่ล้อรถจักรยานนำมาตีแผ่โดยไม่ต้องเผาไฟ ที่เรียกว่า "ตีดิบ" จะได้มีดที่มีสปริงดีกว่าตีผ่านความร้อน

4.2 **มิดแกะเครื่องสด** เป็นมิดสำหรับแกะสลักผักผลไม้ให้เป็นรูปต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบเชิงตะกอน เป็นมิดที่มีความคมทั้ง 2 ด้าน ขนาดสั้นกว่ามิดแทงหยวก แต่มีความแข็งแรงกว่า เครื่องมือแกะเครื่องสดที่สำคัญอีกชนิดหนึ่งคือ สิวรูปตัววี ทำด้วยโลหะ ใช้สำหรับเจาะร่องผักผลไม้ให้เป็นลวดลายต่าง ๆ นอกจากนี้แล้วยังมีมิดบางสำหรับตัดหยวก และเลื่อยใช้ตัดต้นกล้วยด้วย

4.3 **มิดบาง** เป็นมิดที่ใช้กันทั่วไปแต่มีขนาดใหญ่กว่ามิดแทงหยวก มีไว้สำหรับตัดแต่ง กาบกล้วย หรือตัดหยวกกล้วยให้ได้ขนาดตามที่ต้องการโดยเฉพาะเมื่อนำลายมาประกอบเป็นลายชุด และในช่วงที่ต้องการตัดในการนำลายชุดไปประดับตกแต่งตามสถานที่ต่าง ๆ

5. คีมตัดและกรรไกร

ภาพประกอบ 19 คีมและกรรไกร

6. **หินลับมิด** มีไว้สำหรับลับมิดแทงหยวก เนื่องจากมิดแทงหยวกเมื่อใช้งานนาน ๆ จะหมดคม ฉะนั้นระหว่างใช้งานจึงต้องหมั่นลับคมอยู่เสมอ หากมิดมีความคม จะทำให้ลายบนหยวกมีความคมชัดสวยงาม

7. **สี** สีที่ใช้สำหรับย้อม ใช้สีเยอรมัน ซึ่งเป็นสีผง เมื่อจะใช้ต้องนำมาละลายกับน้ำร้อน แล้วปล่อยให้เย็นก่อนนำไปใช้ สีที่นิยมใช้ย้อม ได้แก่ สีแดง สีเหลือง สีน้ำเงิน และสีเขียว เครื่องใช้ในการย้อมสี ได้แก่ แปรงหรือกาบกล้วยที่ตัดให้ขนาดเท่า ๆ กับแปรง แล้วทุบปลายให้เป็นฝอยแล้วหากำจำนวนหยวกมีมากอาจจะใช้วิธีพ่นสีหรือย้อมโดยนำหยวกแช่ในน้ำ สีก็ได้เช่นกับขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของงานปัจจุบันนี้สีย้อมส่วนใหญ่จะใช้สีสำหรับผสมอาหารทั้งชนิดผงและชนิดน้ำก็ได้แต่ความสวยสดและคงทนจะสู้สีของเยอรมันไม่ได้ รวมทั้งสีน้ำมันที่บรรจุกระป๋องมิให้เลือกตามต้องการสามารถนำมาฉีดพ่นได้ตามความต้องการ

8. กระดาษสี

กระดาษสี กระดาษสีที่ใช้ในการแทงหยวก เพื่อต้องการเน้นลวดลายที่ฉลุหยวกให้ดูสวยงามยิ่งขึ้น เมื่อได้แกะลายออกแล้ว ก็นำกระดาษที่ต้องการมาปะติดด้านหลังของหยวกที่เป็นลายโปร่งเรียบร้อยแล้วเพื่อเป็นพื้นด้านหลัง ดันให้ลวดลายปรากฏเด่นชัดขึ้นสำหรับกระดาษสีที่ใช้โดยทั่วไปจะใช้กระดาษชนิดโปรดแสงกับชนิดทึบแสงชนิดโปรดแสงเรียกว่ากระดาษแก้ว ซึ่งมีอยู่ 2 ชนิด ได้แก่ชนิดซุ่นหรือเรียกว่ากระดาษว่าว (ใช้ปะติดตัวว่าว) กับชนิดใสเรียกว่ากระดาษแก้วใส ส่วนชนิดทึบแสงนิยมใช้กระดาษอังกฤษ เป็นกระดาษสีหน้าเดียว ด้านหนึ่งเป็นสีต่าง ๆ และอีกด้านหนึ่งเป็นสีขาว หน้าสีเป็นมันวาวคล้ายกระดาษตะกั่วคุณสมบัติของกระดาษอังกฤษที่สำคัญคือ ถูน้ำแล้วกระดาษไม่ยับย่น สีไม่ลอก เนื่องจากเมื่อแทงหยวกเสร็จแล้วต้องพ่นน้ำอยู่เสมอ (ชูศักดิ์ ไทพาณิชย์.2555:26-28)

ภาพประกอบ 20

ภาพประกอบ 21

ภาพประกอบ 22

กระดาษแก้วชนิดใสมีให้เลือกหลากสี กระดาษแก้วชนิดซุ่นหรือที่เรียกว่า กระดาษอังกฤษกระดาษว่าว

9. พู่กัน

พู่กัน ใช้สำหรับระบายสีบนหยวกกล้วย ในส่วนที่แรลลายเส้นเป็นลวดลายไว้ให้ลายเด่นชัดสวยงามดูกันที่นำมาใช้ในงานแทงหยวกเป็นพู่กันชนิดกลมขนาดของเบอร์เล็กใช้ได้ตามความเหมาะสม แต่ในสมัยก่อนนั้นกานกล้วยที่ตัดให้ขนาดเท่า ๆ กันแล้วทุบปลายให้เป็นฝอยแล้วทา

ภาพประกอบ 23 กานกล้วยตัดแทนพู่กัน

10. ตอก

ตอก เป็นวัสดุที่ใช้สำหรับยึดตรึงหยวกที่ฉลุลงลาย แล้วนำมาประกอบเข้าเป็นลายชุด เพื่อใช้ประดับตกแต่ง เช่น ส่วนฐาน ส่วนเสา ส่วนรัดเกล้า เป็นต้น ตอกควรเป็นตอกจากไม้ไผ่สีสุก จะมีความเหนียว หรือจากหวายใช้ความกว้างประมาณ 1 – 1.5 เซนติเมตร ยาวประมาณ 60 เซนติเมตร ปลายสองข้างเลี้ยวแหลม เพื่อจะได้เจาะเข้าไปในเนื้อหยวกได้ง่ายเมื่อฉลุลายเข้าชุด เรียกว่า “เข้าตบ” ปัจจุบันมีได้ที่เหลาขายเป็นกำสำหรับใช้เป็นไม้เสียบลูกชิ้นก็นำมาใช้ได้เป็นอย่างดี ตอกที่ใช้ประกอบงานแทงหยวกนี้ต้องใช้หลายขนาดตามความเหมาะสมของชิ้นงาน

11. ขวดน้ำหัวฉดสเปรย์

ขวดน้ำหัวฉดสเปรย์ เป็นขวดใส่น้ำที่มีหัวฉีด เพื่อให้ น้ำกระจายเป็นฝอย โดยทั่วไปเรียก “ฟ็อกกี้” มีไว้สำหรับใส่น้ำสารส้มฉีดพ่นหยวกกล้วย เพื่อชะลอความเหี่ยวและรักษาความสดของหยวกกล้วยที่ฉลุไว้ให้นานที่สุด (ชูศักดิ์ ไทพานิชย์.2555:29)

ขั้นตอนการแทงหยวก

การแทงหยวกถ้ามองอย่างผิวเผิน จะรู้สึกว่าจะไม่มีขั้นตอนในการทำงานอะไรมากนัก นอกจากความพร้อมในด้านวัสดุ อุปกรณ์ เช่น มีดแทงหยวก และหยวกกล้วยเท่านั้น แต่เมื่อลองได้ลงมือปฏิบัติแล้ว จะรู้สึกว่า มีเทคนิควิธีเป็นขั้นตอนแฝงไว้ด้วยภูมิปัญญาของช่างไทยในอดีตหลายประการ เช่น ขั้นตอนการเตรียมหยวกกล้วย ขั้นตอนการแทงลวดลายลงบนหยวกกล้วย ขั้นตอนการตกแต่งลายบนหยวกกล้วย และขั้นตอนการประกอบเป็นลายชุด ซึ่งแต่ละขั้นต้องอาศัยทักษะ ด้านศิลปะในการทำงาน เริ่มตั้งแต่การเลือกหยวกกล้วย การออกแบบลวดลาย การใช้สี และการจัดองค์ประกอบเข้าลายชุดที่ต้องอาศัยความประณีตละเอียดอ่อน เพื่อสร้างคุณค่าของผลงานและการนำไปใช้ประโยชน์ในโอกาสต่าง ๆ รวมถึงเป็นการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของไทยและภูมิปัญญาไทยตลอดไป ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดของขั้นตอนการเตรียมหยวกกล้วย ขั้นตอนการแทงลวดลายลงบนหยวกกล้วย ขั้นตอนการตกแต่งลายบนหยวกกล้วยขั้นตอนการประกอบเป็นลายชุด และการนำไปประยุกต์ใช้ด้วยภูมิปัญญาไทยไม่ว่าจะทำอะไรก็ตามเกี่ยวกับงานด้านศิลปะจะต้องมีการระลึกถึงครู ผู้ถ่ายทอดวิชาตลอดเวลา การแทงหยวกก็เช่นกัน ก่อนลงมือแทงหยวกก็ต้องทำพิธีไหว้ครูเสียก่อนจึงจะลงมือแทงหยวกได้ การไหว้ครูนี้จะเป็นพิธีที่ง่ายไม่ยุ่งยากหรือมีขั้นตอนมากมาย

พิธีไหว้ครู

ก่อนเริ่มแทงหยวกช่างแทงหยวก จะมีพิธีไหว้ครูเหมือนช่างศิลปะแขนงอื่นทั่ว ๆ ไป ในการทำงานศิลปะ ซึ่งในพิธีไหว้ครู จะมีความเรียบง่าย และมีเครื่องบูชาครู อันประกอบไปด้วย ดอกไม้ที่สามารถหาได้ตามสภาพท้องถิ่น ธูป เทียน เหล้า และเงินค่าครู ที่ช่าง เห็นสมควรและเหมาะสม ประกอบกับเครื่องมือแทงหยวกและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ ช่างจะนำมาใส่ไว้ในถาดรวมกันเพื่อบูชาครู ช่างทุกคนต้องทำพิธีไหว้ครู และบูชาเครื่องมือก่อนลงมือทำงาน หลังจากทำพิธีไหว้ครูแล้ว ผู้ปฏิบัติสามารถลงมือแทงหยวกจนแล้วเสร็จตามขั้นตอนและศิลปะตามรูปแบบลวดลายพื้นฐาน

ขั้นตอนการเตรียมหยวกกล้วย

หยวกกล้วย ได้แก่ ส่วนของลำต้นกล้วยที่ลอกออกมาเป็นชั้น ๆ จากต้นกล้วย หรือเรียกว่า “กาบกล้วย” สำหรับกาบกล้วยที่นำมาฉลุลาย ที่ต่อไปเราเรียกว่าการแทงหยวกนี้ ควรเลือกใช้หยวกกล้วยที่ตัดใหม่ ๆ จากต้นกล้วยที่มีขนาดใหญ่ จะได้กาบกล้วยที่มีหลายขนาดทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก สามารถเลือกขนาดให้เหมาะสมกับลวดลายได้ง่าย และเหมาะสมกับชิ้นงาน ที่นำไปตกแต่ง การเลือกหยวกกล้วยนี้ ควรเลือกจากต้นกล้วยที่ยังไม่ตกเครือ เพราะหากใช้ต้นกล้วยที่ตกเครือแล้วจะทำให้ได้หยวกกล้วยที่เปราะ และแตกหักง่าย สำหรับหยวกกล้วยที่นำมาฉลุลายได้ดีที่สุดควรเป็นกล้วยตานี เพราะมีลำต้นใหญ่และแข็ง ฉลุลายได้ง่าย แต่ถ้ากล้วยตานีไม่ได้ อาจใช้กล้วยน้ำว้าหรือกล้วยไข่แทนก็ได้ ข้อสำคัญไม่ควรเตรียมต้นกล้วยมาทิ้งไว้ก่อนทำงานหลายวันจะทำให้หยวกกล้วยไม่สดและเหี่ยวเฉาลงก่อนนำมาใช้งาน แต่ถ้าจำเป็นต้องตัดต้นกล้วยไว้ล่วงหน้าหลาย ๆ วัน ควรนำต้นกล้วยแช่น้ำไว้หรือพรมน้ำให้ชุ่มอยู่เสมอ หนึ่งตามแบบอย่างครูช่างโบราณจะใช้ ยาต้มใจที่บรรจุอยู่ในซอง หาซื้อได้ตาม ร้านขายยา หรือสารส้มละลายลงในน้ำ แช่หยวกกล้วยไว้ หรือฉีดพ่น พรมหยวกกล้วยไว้จะทำให้หยวกกล้วยสดอยู่เสมอ

สำหรับคุณสมบัติที่ดีของกล้วยตานี ที่ทำให้ช่างโบราณนิยมเลือกใช้ใช้งานแทงหยวก คือ

1. เป็นต้นกล้วยที่สมบูรณ์ด้วยใบและต้น ไม่นำมาใช้ประโยชน์จากผล
2. ไม่มีสายใยเวลาตัด แหว่งลาย หรือ ฉลุลาย
3. ไม่เปราะ เหยี่ยวง่าย ต้องเป็นต้นกล้วยที่ยังไม่ตกเครือ หากใช้หยวกกล้วยที่ตัดเครือแล้ว

หยวกจะเปราะและแตกง่าย

4. มีความอึดในตัวในลำต้นสม่ำเสมอ เพราะมีรังผึ้งละเอียด อมน้ำไม่มาก

5. เมื่อลอกกาบออกจากลำต้นและสามารถอยู่ได้ 24 ชั่วโมง หลังจากแทงลวดลายประกอบเป็นลายชุดแล้วจะค่อย ๆ เหี่ยวที่ละน้อยในชั่วโมงต่อไปไม่เหมือนกล้วยชนิดอื่น ซึ่งลอกกาบออกมาจาก

ลำต้นจะเหี่ยวภายในเวลาไม่ถึง 10 ชั่วโมง จึงไม่สามารถจะนำมาใช้ในการแทงยอดตายได้เหมือนกล้วยตานี

เมื่อได้ต้นกล้วยที่ต้องการมาแล้ว นำมาตัดหัวตัดท้ายออก ให้ได้ขนาดความยาวใกล้เคียงกับขนาดที่ต้องการ ลอกกาบออกทีละชั้น กาบส่วนนอกสุดที่มีรอยตำหนิหรือสีไม่สวยให้ลอกทิ้งไปการที่รองลงมาแม้ว่าจะไม่มีสีขาวสีไม่สวยก็นำไปใช้รองด้านในของลายสุได้ จึงควรแยกไว้ต่างหาก

การลอกกาบกล้วย ต้องทำด้วยความระมัดระวังอย่าให้กาบแตกหรือหักได้ วิธีลอกกาบกล้วยที่ถูกต้อง ผู้ลอกจะต้องนั่งคร่อมต้นกล้วยที่วางราบไว้กับพื้น ใช้นิ้วสอดเข้าไปในกาบกล้วย แล้วค่อย ๆ ดันมือไปพร้อม ๆ กันทั้งสองข้างลอกไปจนเกือบชั้นในสุด กาบกล้วยชั้นในสุดที่มีขนาดเล็กถึงแม้จะนำมาฉลุลายไม่ได้ ก็สามารถนำมาใช้เป็นแกนประกอบโครงแบบของลายชุด หรือหุ้มพื้นได้ (ประทีน มหาชันนะ. 2540: 19- 20)

วิธีการลอกกาบกล้วย

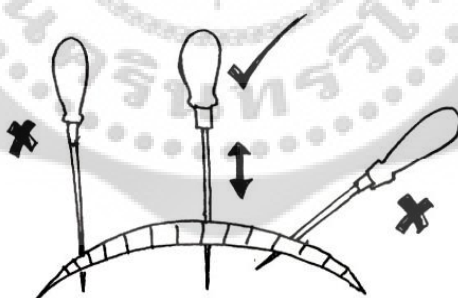
การคัดแยกขนาดของกาบกล้วยควรแบ่งไว้เป็นกลุ่ม ตามขนาดความกว้างและความยาวของกาบกล้วย ซึ่งกาบในช่วงแรก ๆ ของต้นเราจะทิ้งไป จะเก็บไว้ใช้ตั้งแก่กาบเริ่มมีสีขาวเจือเขียวอ่อน มีความสด สะอาด สวยงามตามธรรมชาติ ซึ่งกาบกล้วยในช่วงนี้จะเป็นกาบที่มีขนาดหน้ากว้างตามความใหญ่ของต้นกล้วย มีสีส้มสวยงาม เนื้อของกาบมีความเหนียว ไม่หนามาก จึงแข็งไม่เปราะหักง่าย เหมาะสำหรับการใช้ฉลุที่มีขนาดใหญ่ เช่นลายบัว ลายหน้ากระดาน ลายแข่งสิงห์ ส่วนกาบชั้นในลงไปจะเริ่มมีขนาดเล็กและเป็นมีขาวสะอาด เนื้อของกาบจะหนาขึ้น เปราะหักง่าย เพราะกาบมีความหนาทำให้ฉลุยาก เช่น ลายกระจังพื้นปลาหนึ่ง ลายกระจังพื้นปลาสาม หรือลายกระจังใบเทศ แต่ทั้งนี้ก็ไม่ใช้เป็นกฎตายตัวเสมอไป ขึ้นอยู่กับการออกแบบลวดลาย และการสลัสีของหยวกกล้วยเพื่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างสีผิวของหยวกเมื่อเวลาประกอบเป็นลายชุด ส่วนชั้นในสุดที่เป็นแกนก็ไม่ควรทิ้งสามารถนำมาใช้หุ้มลายเมื่อนำลายชุดไปประดับตกแต่งตามสถานที่ต่าง ๆ

เมื่อคัดแยกขนาดของกาบกล้วยเรียบร้อยแล้ว ก่อนนำมาใช้งานควรเช็ดผิวทำความสะอาด กาบกล้วยก่อน เช่น เส้นใย เศษดิน ที่ติดอยู่กับกาบ เพราะถ้าไม่สะอาดจะทำให้มีดแทงลายหมดคมเร็ว ลวดลายของหยวกกล้วยจะไม่สวย ก่อนลงมือฉลุลายให้นำกาบกล้วยที่มีขนาดเท่า ๆ กันมาวางซ้อน แล้วตัดหัวท้ายให้เท่ากันรวมถึงตัดแต่งขอบส่วนที่ใช้ไม่ได้ทั้งสองข้างของหยวกออกให้เรียบร้อยเท่ากันทั้งสองชั้น แล้วจึงลงมือฉลุลายตามขั้นตอนต่อไป

วิธีการแทงลวดลายลงบนหยวกกล้วย

ขั้นตอนนี้ถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการแทงหยวกที่ต้องอาศัยทักษะทางศิลปะ ในการออกแบบลวดลายให้เหมาะสมกับขนาดของหยวกกล้วยที่ได้เตรียมมาและลวดลายของชิ้นงานที่จะนำไปประดับตกแต่ง จึงต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของโครงสร้างของลายไทยได้ แล้วลงมือฉลุ ลวดลายต่าง ๆ ที่ต้องการลงบนกาบกล้วยที่เตรียมไว้ด้วยความชำนาญของครูช่างด้วยความประณีตละเอียดอ่อน และสวยงามอ่อนช้อย ด้วยประสบการณ์ที่สั่งสมมา แต่ในปัจจุบันนี้จะมีการเขียนโครงสร้างและลวดลายของลายไทยแล้ว นำไปทาบลงบนกาบกล้วยที่จะทำเป็นชิ้นงานเพื่อสะดวกและรวดเร็ว ของการฉลุลวดลาย เนื่องจากกาบกล้วยเป็นวัสดุที่อ่อน ง่ายชำรุดเสียหายง่าย การแทงหยวกจึงต้องมีความระมัดระวังและความชำนาญในการฉลุลาย มีดที่ใช้ต้องมีคมทั้งสองด้าน ดังนั้น หากผู้แทงลายไม่ชำนาญจะทำให้ลวดลายขาดออกจากกัน ลายไม่ต่อเนื่องกันขาดความงดงาม และยากต่อการที่จะประกอบลายชุด ในขั้นตอนของการแทงลวดลายลงบนหยวกกล้วยนี้ มีสิ่งที่ควรคำนึงถึงอยู่ 3 ประการ คือ

1. **วิธีการจับมีด** ในการแทงหยวกที่ถูกวิธี สิ่งสำคัญอันดับแรก คือ วิธีการจับมีด ผู้แทงลายจะต้องกำด้ามมีดไว้ในอุ้งมือให้มั่นคง บังคมมีดให้ตั้งฉากกับหยวก เพราะถ้ามีดไม่ตั้งฉากจะทำให้ลายเฉียงหรือเพ่ ขนาดและจังหวะของลายจะไม่เท่ากัน การแทงลายควรเริ่มต้นจากจุดใดจุดหนึ่งของลายก่อน แล้วแทงลายไปอย่างต่อเนื่อง ยกข้อมือขึ้นลงสลับกันไปตลอดชิ้นหยวกจนจบลาย โดยไม่ยกมีดขึ้นเพื่อเปลี่ยนจุดลาย แต่ใช้วิธีบิดมีดแทงกลับขึ้นลงสลับกันจนเสร็จตัวลาย (ชูศักดิ์ ไทพาณิชย์.2555:33)

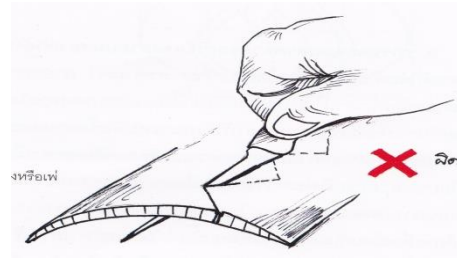

ภาพประกอบ 24 รูปหน้าตัดของหยวกและการลงมีด

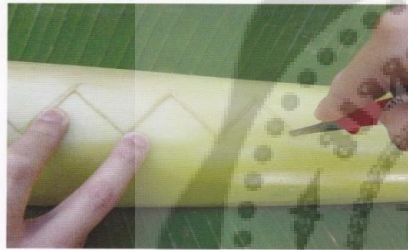
ภาพประกอบ 25

วิธีการจัดมีดที่ถูกต้อง ผู้แทงจะต้องกำด้ามมีดไว้ในอุ้งมือ จะทำให้ ให้น้ำมันคงปักคมมีดให้ตั้งฉากกับหยวก เท่ากัน

ภาพประกอบ 26

วิธีการจับมีดที่ผิด เพราะถ้ามีดไม่ตั้งฉาก ลายเฉียงหรือเพี้ยนขนาดและจังหวะของ ลายจะไม่

ภาพประกอบ 27 การจับมีดแทงหยวก

ภาพประกอบ 28 ขณะแทงลายมีดต้องตั้งฉากกับหยวก

2. การออกแบบลวดลายและวิธีแทงลายลงบนหยวกกล้วย ลายที่ใช้ในการแทงหยวก นิยมใช้ลายไทยมาแต่โบราณ ลายที่เป็นมาตรฐานที่ใช้สำหรับการแทงหยวกในปัจจุบันก็ยังคงใช้ลายลักษณะลายไทยอยู่ แต่บางครั้งอาจมีการประยุกต์ลายขึ้นมาใหม่บ้างแต่ยังคงยึดหลักของลายไทยต่าง ๆ จะมีรูปแบบของลายที่ใช้เหมือนกันในทุกท้องถิ่น เช่น ลายกระจัง ลายพื้นปลา ลายพื้นปลาสาม ลายพื้นปลาห้า ลายประจำยาม ลายน่องสิงห์ หรือลายแข่งสิงห์ ลายกนก เป็นต้น เพราะลายเหล่านี้ถือ เป็นแม่แบบของลายไทยที่ใช้ในการแทงหยวก สำหรับความงดงามของลายขึ้นอยู่กับ การออกแบบลวดลายให้ได้เหมาะสมกับชิ้นงานและฝีมือการแทงลาย ความอ่อนไหวของการสับตัดลายความคมชัดของตัวลาย และจังหวะความสม่ำเสมอของลาย เมื่อนำมาประกอบกันเป็นชุดลาย จะเกิดจังหวะความ เป็นระเบียบของระยะช่องไฟระหว่างลาย เมื่อออกแบบลายและทำความเข้าใจกับลวดลายที่จะแทงลายเรียบร้อยแล้ว จึงเริ่มขั้นตอนของการแทงลายลงบนหยวก ดังนี้ (ชูศักดิ์ ไทพาณิชย์.2555: 33-34)

การตกแต่งลวดลายบนหยวกกล้วยและการประกอบเป็นลายชุด

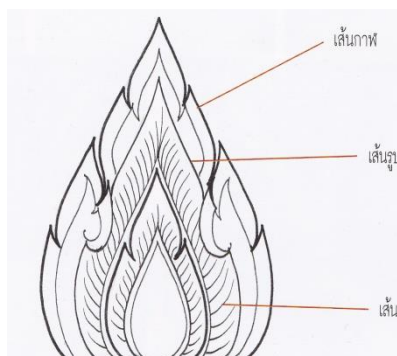
เอกลักษณ์ของงานแทงหยวก คือ ความสดที่เน้นความงดงามของธรรมชาติของวัสดุ ได้แก่ หยวกกล้วยเป็นวัสดุหลักซึ่งความขาวเจือเขียวอ่อนของหยวกกล้วยเป็นสีจากธรรมชาติที่ดูสดสะอาด เมื่อนำมาลวดลายไทย ยิ่งทำให้มีความประณีต อ่อนช้อย ดูสดใสงดงามมาก แต่เนื่องจากในบางส่วนของสถานที่นำงานแทงหยวกไปตกแต่ง หากมีขนาดใหญ่มาก อาจต้องใช้วิธีตกแต่งลายบนหยวกกล้วยให้ดูโดดเด่นในบางส่วนเพื่อสร้างจุดสนใจ และความแตกต่างบนพื้นผิวบนหยวกกล้วยอีกประการหนึ่งในการแทงหยวกนั้น ทำได้แต่โครงร่างหยาบ ๆ ของตัวลายเท่านั้น ไม่สามารถแทงลวดลายมีรายละเอียดของตัวลายได้เหมือนงานเขียนลาย เพราะจะทำให้ลายขาดจากกัน ดังนั้น การแสดงลายละเอียดของตัวลายและสร้างสีสันให้กับลาย เพื่อความโดดเด่น จึงต้องอาศัยการตกแต่งลวดลายบนหยวกกล้วยและการประกอบลายชุด จึงต้องออกแบบรูปทรงที่จะนำลายแต่ละชิ้นประกบกันให้ได้เหมาะสมลงตัว มีจังหวะช่องไฟของลายแต่ละชิ้นเป็นระเบียบมีองค์ประกอบที่สวยงาม ซึ่งจะสังเกตเห็นว่าลวดลายที่เป็นชิ้นงานเดี่ยว ๆ ถึงแม้ว่าจะตกแต่งลวดลายบนหยวกกล้วยให้สวยงามอย่างไร ถ้าการประกอบกันของลายชุดไม่เหมาะสมสัมพันธ์กันก็จะดูไม่สวยงาม แต่เมื่อนำมาประกอบกันเป็นลายชุดที่ลงตัวก็ดูดีมีความสวยงามมากและสะดวกกับการนำไปใช้ในการติดตั้งด้วย

ขั้นตอนการตกแต่งลายบนหยวกกล้วย

การตกแต่งลายบนหยวกกล้วย มีวิธีการและเทคนิคที่เหมือนกันในแต่ละท้องถิ่น จะแตกต่างกันบ้างก็ขึ้นอยู่กับฝีมือช่างและการประยุกต์ใช้วัสดุ ที่นำมาประกอบในการตกแต่งชิ้นงาน ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การแร คือ การสอดใส่รายละเอียดของตัวลายหรือตัดเส้นตัวลาย ทั้งนี้เพื่อให้ตัวลายมีความชัดเจนยิ่งขึ้นโดยการใช้ปลายมีดกรีดเป็นเส้นเบาๆ ลงบนผิวของหยวกกล้วยพอให้เป็นรอย ในขณะที่ ที่กรีดจะใช้นิ้วชี้ประคองให้ใบมีดเลื่อนไปในทิศทางของลวดลายการที่ต้องสำหรับการแรเส้นบนหยวกกล้วยนี้ เป็นการใส่รายละเอียดของตัวลายเพิ่มเติมเพื่อให้ลายมีความเด่นชัดขึ้น ผู้ที่จะแรเส้นได้ต้องมีการฝึกทักษะการเขียนเส้นก่อน เนื่องจากการเขียนภาพไทยหรือลายไทย จะสังเกตเห็นว่ามักมีการใช้เส้น 3 ลักษณะ คือ การเขียนเส้นเบา เรียกว่า “เส้นแร” หรือการแรเส้นในส่วนที่ต้องการสอดใส่ลายหรือเขียนเสริมลายในส่วนที่ต้องการรายละเอียดเพิ่มขึ้น เพื่อให้ลายมีความละเอียดอ่อนเกิดมิติคล้ายการลงน้ำหนักแสงเงา ส่วนการเขียนเส้นที่มีน้ำหนักของเส้นปกติเป็นการเขียนรายละเอียดของรูปหรือลวดลาย เรียกว่า “เส้นรูป” สำหรับการใช้เส้นหนัก คือต้องกดน้ำหนักมือเพื่อบนเส้นขอบหรือตัดเส้น เป็นการเน้นเส้นรอบนอก (Out Line) ของรูป หรือลวดลายนั้นเรียกว่า “เส้นภาพ” การแรเส้นบน

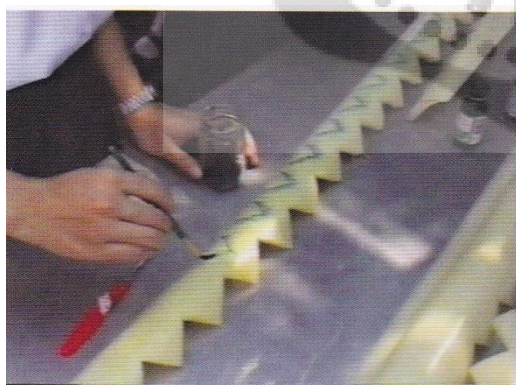
หยวกกล้วยนี้จึงมีความจำเป็นเพื่อแต่งเติมเสริมรายละเอียดของลายบนหยวกกล้วยให้ดูโดดเด่นในบางส่วน เพื่อสร้างจุดสนใจและความแตกต่างของพื้นผิวบนหยวกกล้วย

ภาพประกอบ 30 ลักษณะของเส้นต่าง ๆ ที่ใช้ในการเขียนลายไทย

2. การย้อมสีโดยวิธีระบาย หลังจากแรเส้นบนหยวกกล้วยแล้วเพื่อให้ร่องลายเส้นบนหยวกกล้วยมีสีเส้นสวยงาม กระทำได้ด้วยวิธีการระบายบนร่องเส้น โดยนำสีสำหรับทำขนมละลายน้ำแล้วใช้พู่กัน แปรง หรือใช้กาบกล้วยทุบคล้ายแปรงชุบสีน้ำแล้วระบายลงไปบนลายที่แรเส้นไว้ จากนั้นใช้ผ้าชุบน้ำเช็ดสีบนผิวหยวกกล้วยออก จะเห็นลวดลายจากสีที่ซึมฝังอยู่ในรอยที่แรเส้นไว้ ก็จะได้ตัวลายที่เป็นสีเส้นสดใสสวยงามเด่นชัดขึ้น

การแรสี ต้องใช้ผ้าเช็ดออกทุกครั้ง เพราะสีจะจับอยู่กับลายหยวก ถ้าไม่เช็ดออกสีจะผสมกันดูเลอะเทอะ และใช้งานไม่ได้ (ชูศักดิ์ ไทพานิชย์.2555:60-61)

ภาพประกอบ 31 การย้อมสีโดยวิธีทาระบายลงบนหยวกกล้วย

ภาพประกอบ 32 ระหว่างการระบายสีอาจแทรกสีเพิ่มเติมให้มีหลาย ๆ สี

ในการลงสีหรือย้อมสีลงบนหยวกกล้วยในอดีตนั้น ครูช่างบางท่านจะใช้กาบกล้วยแทนแปรงหรือพู่กัน โดยการนำเอากาบกล้วยมาตัดยาวประมาณ 4 - 5 นิ้วกว้างประมาณ 1 - 2 นิ้ว แล้วตีที่ปลายของหยวกด้านใดด้านหนึ่งเพื่อให้มีลักษณะเป็นฝอย เพื่อสำหรับใช้ชุบสีที่เตรียมไว้แล้วทางลงบนหยวกกล้วยที่แห้งเป็นลวดลายต่าง ๆ เรียบร้อยแล้ว

3. **การย้อมสีโดยวิธีพันสีสเปรย์** เป็นการนำสีสเปรย์พ่นลงบนหยวกกล้วย ซึ่งวิธีพ่นจะให้ความนุ่มนวลของละอองสีที่ไปเกาะติดบนลายหยวกกล้วยอาจจะใช้ลาย ๆ สีประสานกัน ซึ่งจะได้ความสวยงามอีกแบบหนึ่ง ข้อเสียของวิธีนี้ก็คือการควบคุมการพ่นกระจายของสีได้ยากเท่านั้น

4. **การใช้กระดาษสี** การใช้กระดาษสีตกแต่งให้ลายหยวกกล้วยสวยงามขึ้นนี้ ควรเป็นลายฉลุโปร่ง โดยแกะตัวลายออกเพื่อใช้กระดาษสีสอดไว้ด้านหลังของลวดลายที่ฉลุนบนหยวกกล้วย โดยตัดกระดาษสีให้มีความกว้างยาวเท่ากับลายที่ฉลุ แล้ววางไว้ด้านหลังของลาย จากนั้นนำกาบกล้วยที่ไม่ใช้แล้ววางทับกระดาษสีอีกชั้นหนึ่ง หรืออาจใช้ลวดไม้กลัด เพื่อเสียบเป็นตัวยึดไม่ให้กระดาษสีหลุดออกจากลายหยวกกล้วยเปื่อยยกลายขึ้น

การใช้กระดาษสีวางด้านหลังของลายนี้ทำได้ 2 ลักษณะ คือ

- **ใช้กระดาษสีชนิดทึบแสง** ได้แก่ กระดาษทองอังกฤษ เป็นกระดาษที่มีด้านหน้าเป็นสีมันด้านหลังเป็นสีขาว ความหนาพอประมาณ กระดาษชนิดนี้แสงไม่สามารถส่องผ่านได้ ถ้าต้องการให้มีพื้นผิวแวววาวเมื่อถูกแสงก็อาจขยำกระดาษให้เกิดผิขรุขระเมื่อถูกแสงจะฉลุลายหยวกให้มีความเด่นชัดสวยงามขึ้น อาจเปลี่ยนสีของกระดาษหรือชนิดของกระดาษได้ตามความเหมาะสม เช่น กระดาษโปสเตอร์สี หรือกระดาษแก้วชนิดใด ๆ ฯลฯ

- **ใช้กระดาษสีชนิดโปร่งแสง** ได้แก่ กระดาษแก้วชนิดขุ่นและชนิดใส เป็นกระดาษสีสองหน้าชนิดบางมีให้เลือกหลายสี เมื่อวางไว้ด้านหลังของลายฉลุหยวกควรติดด้วยกาวหรือยัดเพิ่มหมุด กระดาษโปร่งแสงนี้แสงส่องผ่านจะเห็นลวดลายที่ฉลุไว้ เป็นสีสันตามสีของกระดาษตัดกับสีของหยวกกล้วยอย่างสวยงาม เป็นการเน้นลายให้มีสีสดใส เพิ่มความเด่นชัดของตัวลาย ทั้งนี้ควรพิจารณาจากความเหมาะสมของชิ้นงานนั้น ๆ ด้วยว่า จะเลือกใช้กระดาษชนิดใด สีอะไร (ชูศักดิ์ ไทพานิชย์.2555: 66-69)

4.4 การแทงหยวกกับการนำมาประยุกต์ใช้

การแทงหยวก เป็นงานศิลปะที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนไทยเป็นภูมิปัญญาไทยที่มีเอกลักษณ์ความเป็นไทย ซึ่งในอดีตศิลปะการแทงหยวกมักจะใช้กับงานพิธีอวมงคล งานศพ ซึ่งใช้ประดับเชิงตะกอนปะรำพิธี โดยช่างแทงหยวกจะมารวมตัวกันสร้างสรรค์ผลงานการแทงหยวก เพื่อ

ระดับเชิงตะกอนก่อนวันเผาศพ ช่างแทงหยวกถือว่าเป็นงานที่สามารถนำมาเป็นอาชีพได้ แต่ในปัจจุบันงานเหล่านี้ไม่เป็นที่นิยมเหมือนในอดีต อันเนื่องมาจากวัฒนธรรมและค่านิยมที่เปลี่ยนไป ตามยุคสมัยช่างแทงหยวกจึงได้มีการประยุกต์ศิลปะ ให้เกิดรูปแบบที่หลากหลายเพื่อใช้กับงานพิธีการงานมงคล งานพิธีทางศาสนา งานที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีในปัจจุบัน และงานศิลปะประดิษฐ์ต่าง ๆ อันแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของแต่ละท้องถิ่น

งานแทงหยวกที่นำไปประยุกต์ใช้สอยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

1. การนำงานแทงหยวกไปประยุกต์สร้างชิ้นงานเพื่อการใช้สอย
2. การนำเทคนิควิธีการแทงหยวกไปประยุกต์ใช้กับงานแกะโฟม

1. การนำงานแทงหยวกไปประยุกต์สร้างชิ้นงานเพื่อการใช้สอย

เป็นการนำงานแทงหยวกมาประยุกต์ ใช้กับการสร้างสรรค์งานศิลปะโดยใช้หยวกกล้วยเป็นวัสดุหลักในการสร้างงานเพื่อการใช้สอย เช่น นำมาประกอบการประดับตกแต่งเทียนเข้าพรรษา งานประเพณีลอยกระทง งานวิวาร์ การทำเป็นโคมไฟใช้ประดับตกแต่งโต๊ะอาหาร ชุ่มต่าง ๆ การนำหยวกกล้วยมาประดับเป็นช่อดอกไม้ ประกอบอาหาร หรือใช้ตกแต่งขวดแก้วเครื่องดื่ม เพื่อช่วยเสริมในเหล่านั้นมีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น การนำงานแทงหยวกเพื่อประกอบเป็นพวงมาลา พวงหรีด หรือนำหยวกกล้วยมาฉลุกลายเป็นกระเช้าใส่ผลไม้ เป็นลวดลายประกอบแจกันดอกไม้ กระถางต้นไม้ หรือทำเป็นแผ่นป้ายเชิญชวน ป้ายประชาสัมพันธ์ในงานเลี้ยงต่าง ๆ ซึ่งงานเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นการประยุกต์ศิลปะการแทงหยวก ให้มีความหลากหลายกับกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปตามความเหมาะสมกับช่วงเวลาการใช้งานนั้น ๆ เนื่องจากงานแทงหยวกเป็นงานที่มีข้อจำกัดในเรื่องระยะเวลาในการใช้งาน เพราะเป็นของสดแต่งานแทงหยวกจะช่วยสร้างสีสันความสดใส และสร้างบรรยากาศของความเป็นไทยได้มากจากการใช้วัสดุธรรมชาติ ดังกล่าว ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ที่มาซื้อเป็นช่างแทงหยวกหรือผู้ที่มีความสามารถด้านงานแทงหยวกนำไปประกอบเป็นอาชีพเสริมได้ และยังช่วยอนุรักษ์ศิลปะการแทงหยวกที่กำลังจะสูญหายไปได้อีกทางหนึ่งด้วย

การนำงานแทงหยวกไปประยุกต์สร้างชิ้นงานเพื่อการใช้สอยมีดังนี้

1. การแทงหยวกทำเป็นกระทงลอย
2. การแทงหยวกเป็นกระเช้าใส่ผลไม้
3. การแทงหยวกเป็นลวดลายประดับพานไหว้ครู
4. การแทงหยวกเพื่อประกอบสถาปัตยกรรมต่าง ๆ

1.1 การแทงหยวกทำเป็นกระทงลอย

การนำหยวกทำเป็นกระทงลอยนั้น เนื่องจากหยวกกล้วยเป็นวัสดุที่ลอยน้ำได้ ย่อยสลายง่าย ไม่ทำลายมลพิษ อีกทั้งยังหาได้ง่ายเพราะมีการปลูกอยู่ทั่วไปตามบ้าน การนำวิธีแทงหยวกมาใช้ทำกระทงลอยจึงเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้าน และสร้างบรรยากาศของความเป็นไทย ใช้ทักษะความรู้ที่ได้เรียนมาสร้างผลงานศิลปะ จึงเป็นการแสดงถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีไทยและการรักษาสิ่งแวดล้อม สร้างความภูมิใจที่ได้นำวัสดุธรรมชาติมาประยุกต์ใช้แทนวัสดุสังเคราะห์ เช่น พลาสติก โฟม เป็นต้น

ขั้นตอนการแทงหยวกทำเป็นกระทงลอย

1. ออกแบบรูปทรงกระทงโดยกำหนดขนาดสัดส่วนและรูปแบบ เพื่อให้เหมาะสมกับการนำไปใช้ลอยน้ำในงานประเพณีวันลอยกระทง
2. ออกแบบชิ้นส่วนต่าง ๆ เพื่อจะนำมาประกอบกระทง
3. เขียนแบบเป็นภาพร่างเพื่อให้เห็นภาพรวมของกระทง
4. นำแกนในของหยวกกล้วยมาผ่าตัดต่อเป็นส่วนฐานแล้วยึดด้วยตอกไม้กลัดให้แน่นและแข็งแรง เพื่อทำเป็นฐานของกระทง
5. ตัดกาบกล้วยตามขนาดที่ออกแบบไว้ นำมาฉลุแทงลายกรจ้งพื้นปลาหนึ่ง เพื่อทำเป็นก้นกระทง
6. ฉลุ สลัก แทงลายกรจ้งพื้นปลาหนึ่ง แล้วแรสีให้สวยงามวางซ้อนกันประมาณสามชั้น เพื่อใช้ปิดส่วนฐานของกระทง
7. นำใบตองม้วนเป็นกรวยทำเป็นก้นกระทงให้เกิดจังหวะของลาย และความแตกต่างระหว่างสี
8. นำลายกรจ้งพื้นปลาหนึ่งแรสีให้สวยงามแล้ว นำมาวางซ้อนกันตามความเหมาะสม เพื่อประดับส่วนฐานให้สวยงาม พร้อมทั้งจะนำไปลอยตามแหล่งน้ำต่อไป

1.2 การแทงหยวกทำเป็นกระเช้าผลไม้

ในการนำหยวกกล้วยมาประยุกต์ใช้กับกระเช้าใส่ผลไม้ เป็นแนวความคิด ที่ได้นำความรู้ที่เรียนศิลปะการแทงหยวกมาประยุกต์ใช้โดยนำหยวกกล้วยมาออกแบบเป็นกระเช้าใส่ผลไม้ เพื่อเป็นเครื่องสักการบูชาครูช่างในช่วงเวลาที่จัดพิธีไหว้ครู อันเป็นการสร้างบรรยากาศของความเป็นไทย โดยออกแบบเป็นลักษณะต่าง ๆ เช่น รูปสัตว์ ได้แก่ รูปหงส์ ซึ่งถือว่าเป็นนกในเทพนิยายเป็นพาหนะของ

พระพรหมและเป็นการใช้ทักษะความรู้ที่ได้เรียนมาสร้างผลงานศิลปะที่แสดงถึงความกตัญญูกตเวทิตา และความภาคภูมิใจที่ได้นำวัสดุธรรมชาติมาประยุกต์ใช้แทนวัสดุสังเคราะห์ เช่น พลาสติก เป็นต้น

ขั้นตอนการแทงหยวกเป็นกระเช้าใส่ผลไม้

1. ออกแบบรูปทรงกระเช้าโดยกำหนดขนาด สัดส่วน และรูปแบบ เพื่อให้ความเหมาะสมกับการนำไปใส่ผลไม้ และแสดงถึง ความเป็นไทย โดยออกแบบเป็นตัวหงส์
2. ออกแบบชิ้นส่วนต่าง ๆ เพื่อจะนำมาประกอบเป็นตัวหงส์
3. เขียนแบบเป็นภาพร่างเพื่อให้เห็นภาพรวมของกระเช้าในผลไม้เป็นรูปหงส์
4. นำแกนในของหยวกกล้วยมาผ่า ตัดต่อเป็นส่วนฐาน แล้วยึดด้วยตอกให้แน่นและแข็งแรง
5. ตัดหยวกกล้วยเป็นชิ้นเล็ก ๆ วางซ้อนกัน ยึดด้วยไม้ก๊ัดให้แน่น แข็งแรง เพื่อให้ส่วนคอและส่วนหัวหงส์
6. เขียนแบบส่วนหัวและปีกตามขนาดของกบกล้วย จากนั้นตัดกบกล้วยตาม ขนาดที่ออกแบบไว้ นำมาฉลุ แทะลายกระหนกเปลวเพื่อทำเป็นส่วนหัว และปีกหงส์
7. การฉลุส่วนหัว และปีกต้องทำสองข้างคือข้างซ้ายและข้างขวา เมื่อได้ลาย ด้านซ้ายแล้วจึงต้องกลับด้านของหยวกกล้วยโดยฉลุด้านในของหยวกเพื่อใช้เป็นลายด้านขวา
8. ตัดกบกล้วยตามขนาดที่ออกแบบไว้ แล้วฉลุลายแข่งสิงห์เพื่อทำเป็นส่วนคอของหงส์
9. ฉลุ สลัก แทะลายกระจ้งฟันปลาหนึ่งวางซ้อนกันประมาณสามชั้น เพื่อให้ปิดส่วนฐานของตัวหงส์ เพื่อเก็บความเรียบร้อยระหว่างรอยต่อของลาย
10. ตกแต่งส่วนหัวโดยใช้ลายบัวทำเป็นส่วนตาและคอหงส์
11. ตกแต่งด้วยใบตองที่ม้วนเป็นกรวยสอดแทรกรอยต่อระหว่างลายและส่วนกันของหัวหงส์
12. นำใบตองปูพื้นส่วนฐานที่จะใส่ผลไม้ให้เรียบร้อยสวยงามแล้วนำไปใส่ผลไม้ต่อไป

1.3 การแทงหยวกเป็นลวดลายประดับพานไหว้ครู

การไหว้ครูนั้น ถือเป็นประเพณีไทยและทุกสถานศึกษาจะต้องจัดพิธีไหว้ครูทุก ๆ ปี เพื่อให้ผู้เรียนแสดงความกตัญญูกตเวทิตา และในขณะนี้จึงต้องทำพานดอกไม้สดหายากและมีราคาแพง กว่าปกติแต่หยวกกล้วยเป็นวัสดุธรรมชาติที่ย่อยสลายง่าย ไม่เป็นมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม เมื่อนำมาฉลุสลักลวดลายเป็นกลีบบัววางทับซ้อนกัน สลับด้านกระจ้งฟันปลาหนึ่ง และสอดแซมด้วยใบตองดอกไม้สดบ้างเล็กน้อย ประดิษฐ์เป็นรูปทรงพานพุ่มดอกไม้ที่สวยงาม ซึ่งถือว่าเป็นชิ้นงานที่แสดงถึงสัญลักษณ์ของการบูชา ประหยัดค่าใช้จ่าย และใช้แทนวัสดุสังเคราะห์ได้อีกด้วย

ขั้นตอนการแทงหยวกเป็นลวดลายประดับพานไหว้ครู

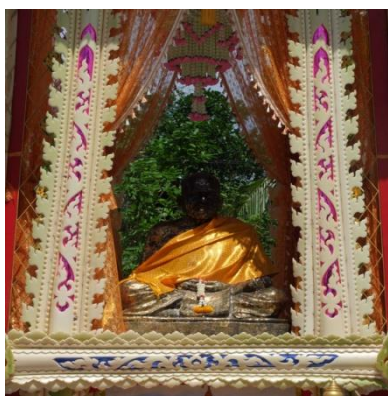
1. ออกแบบรูปทรงเป็นพานพุ่มโดยกำหนดขนาดสัดส่วนและรูปแบบ เพื่อให้เหมาะสมกับการนำไปไหว้ครูและแสดงถึงความเป็นไทย
2. ออกแบบร่างภาพเพื่อแสดงให้เห็นถึงการนำกากกล้วยมาฉลุสลักเป็นรูปกลีบบัว ประกอบกับเป็นพานพุ่ม
3. นำแกนในหยวกกล้วยมาผ่า ตัดต่อเป็นรูปทรงคล้ายดอกบัวเป็นพานพุ่มแล้วยึดด้วยไม้กมัดให้แน่นและแข็งแรง
4. ฉลุ สลักหยวกกล้วยเป็นรูปกลีบบัวเป็นชิ้นเล็ก ๆ วางซ้อนกันเป็นส่วนฐานยึดด้วยไม้กมัดให้แน่น แข็งแรง เพื่อทำเป็นกลีบล่างของพานพุ่ม
5. ตัดกากกล้วยตามขนาดที่ออกแบบ นำมาฉลุลายพื้นปลาพื้นหนึ่งเพื่อนำมาซ้อนกัน ประกอบเป็นส่วนยอดของพานพุ่ม
6. ฉลุลาย ให้มีขนาดเล็กลงกว่าส่วนฐาน วางซ้อนไล่เรียงมาด้านล่างประมาณสองชั้น ให้ต่อเนื่องกันจนครบรอบ โดยยึดกลีบด้วยไม้กมัดให้แน่นหนา (ข้อควรระวังต้องดูยอดลายให้ต้องเป็นแนวตั้งเสมอกัน และการสลักระยะ ระหว่างลายให้มีจังหวะสวยงาม)
7. ใช้ลายกระจังพื้นปลาพื้นหนึ่งปิดฐานลายบัว
8. ตัดกากกล้วยให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมปลายแหลม บากลายตามขนาดที่ออกแบบไว้ วางทับซ้อนลงมาจรดส่วนฐาน
9. ตกแต่งด้วย ใบตองพับเป็นรูปกรวยปลายแหลม สอดแซมระหว่างลายกลีบบัว ตามจุดที่กำหนดรอบพานพุ่ม
10. ตกแต่งด้วยดอกไม้สลักสีเป็นจุด ๆ รอบพานพุ่ม เพื่อให้เกิดจังหวะ และความแตกต่างระหว่างสี และส่วนยอดของพานพุ่มเพื่อความสวยงามเป็นจุดเด่น (ชูศักดิ์ ไทพาณิชย์.2555:106)

ภาพประกอบ 33 พานไหว้ครู

1.4 การแทงหยวกเพื่อประกอบสถาปัตยกรรมต่าง ๆ

การแทงหยวกนี้สามารถ นำมาประดิษฐ์ เพื่อประกอบกับสถาปัตยกรรมใด ๆ ก็ได้ แล้วแต่ จะมีความคิดสร้างสรรค์ผลงานของตนเอง เพื่อช่วยให้งานเหล่านั้นมีมูลค่าเพิ่ม และสร้างบรรยากาศของ ความเป็นไทยได้มาก มีความเหมาะสม สวยงาม และโดดเด่นไม่เหมือนชาติใด การแทงหยวกสามารถ นำไปประกอบเป็นอาชีพเสริมได้ โดยอาจจะใช้เป็นวิชาที่ติดตัวในการเสริมคุณค่าให้กับการทำงานมาก ขึ้น โดยการนำศิลปะการแทงหยวกไปปรับประยุกต์ให้กับงานหยวกทั่วไป และงานแขนง อื่น เช่น การ แทงหยวกเพื่อใช้ตกแต่งสถานที่ ตกแต่งอุปกรณ์ต่าง ๆ ในงานมงคล โดยการแทงหยวกเป็นโคมไฟ หรือ แทงหยวกเป็นเครื่องประดับแทงหยวกเป็นแจกันปักดอกไม้ประกอบบนโต๊ะอาหารตามโรงแรม นอกจากนี้ การแทงหยวกแล้วยังมีการแกะสลักผัก ผลไม้ต่าง ๆ เพื่อนำไปประกอบกับ หยวกให้มีความสวยงามมาก ยิ่งขึ้น และยังสามารถนำไปประกอบเป็นอาหารได้อีกด้วย

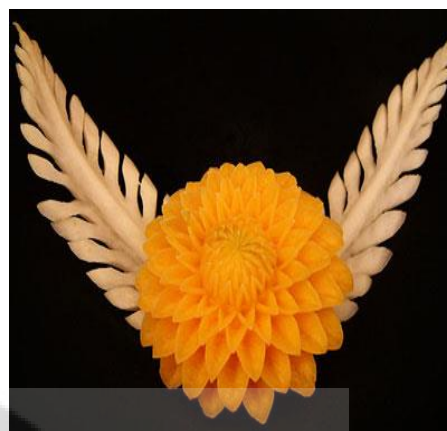
1. การแหงหยวกล้อมกรอบรูปบุษบกของพระพุทธรูป 2. การแหงหยวกองรับบุษบกขององค์พระพนเศศรี
ภาพประกอบ 34

ที่มา: ([www Googlr.co.th/search.การแหงหยวก:Images](http://www.Googlr.co.th/search.การแหงหยวก:Images))

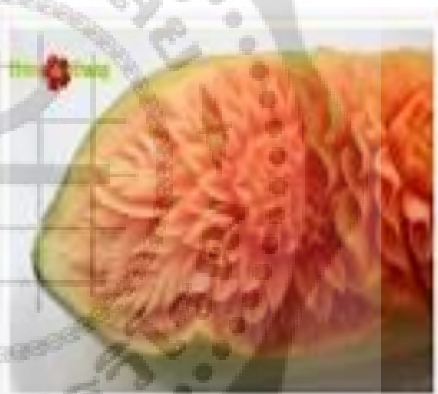
การแหงหยวกประกอบเครื่องสด

การแหงหยวกประกอบเครื่องสด เป็นงานช่างแกะที่ดำเนินงานด้วย หลักการและ วิธีการต่าง ๆ กับการแหงหยวก กล่าวคือ เป็นการนำเอาผลไม้ หัวพืช ผัก ผลไม้ชนิดใดชนิดหนึ่ง หรือหลายชนิด ที่ต้องการใช้ มาเจียน จัก แกะ แคะ และ คว้าน ด้วยเครื่องมือที่เป็น “มีดแกะ” ทำให้เป็นรูปภาพหรือลวดลายต่าง ๆ เพื่อนำชิ้นงานที่ทำสำเร็จด้วยวิธีการแกะนี้ ไปใช้ติดประดับตกแต่ง งานที่ต้องการตกแต่งด้วย เครื่องสด เช่น บายศรีตั้ง โถข้าวยาคุ พานหมาก ประจำภัณฑเทศมหาชาติ กระจกสำหรับเทศกาลลอยกระทง เเบญจารดน้ำ เป็นต้น

การแกะสลักเครื่องสด

การแกะสลักเครื่องสด

การแกะแคนดาร์ฟ และมะละกอกเป็นรูปดอกกุหลาบ

ภาพประกอบ 35

ที่มา: ([www Google.co.th/search.การแกะสลักผลไม้:Images](http://www.Google.co.th/search.การแกะสลักผลไม้:Images))

บทสรุป

การแทงหยวกในอดีตนิยมนำมาใช้เฉพาะงานตกแต่งเมรุสำหรับเผาศพของผู้มีฐานะ หรือบุคคลสำคัญ ๆ งานโกนจุก การตกแต่งธรรมาส์สำหรับพระเทศในช่วงมีงานบุญจึงทำให้งานแทงหยวกมีให้เห็นเฉพาะตามวัด ไม่เป็นที่แพร่หลายโดยทั่วไป ปัจจุบันได้มีการนำงานแทงหยวกมาใช้แพร่หลายมากขึ้น โดยเฉพาะงานตกแต่งเกี่ยวกับงานประเพณีต่าง ๆ เช่น ตกแต่งชบวนแห่งานกัณฑ์ไข

ของจังหวัดกำแพงเพชร ตกแต่งกระทงลอยในวันลอยกระทง ตกแต่งรถเทียนพรรษา ทำให้งานแหงหยวกใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของสังคมไทยมากขึ้น ประกอบกับงานแหงหยวกใช้วัสดุธรรมชาติที่ได้จากหยวกกล้วย ซึ่งเป็นพืชพื้นบ้านที่หาง่ายมีปลูกทั่วทุกภาคของประเทศไทยจึงได้รับความสนใจมีการพัฒนารูปแบบของลวดลาย มีเทคนิควิธีการแหงหยวกหลากหลายมากขึ้น เช่น การออกแบบลวดลายให้มีความละเอียดลออสวยงาม การใส่สีสันทันลงบนลายหยวกให้ดูน่าสนใจ เหมาะสมกับประเภทของงาน ในการนำไปประยุกต์ใช้ตามยุคสมัย

การแหงหยวกนับว่าเป็นภูมิปัญญาของคนไทย ที่สามารถนำวัสดุที่มีในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะคุณค่าความงามของลวดลายที่ปรากฏบนหยวกกล้วย เมื่อนำมาเรียงซ้อนประกอบเป็นลายชุดแล้ว จะเกิดความงดงามมาก งานแหงหยวกนับว่าเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยที่ไม่มีชนชาติใดเหมือน คนไทยควรเรียนรู้และให้ความสนใจเพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ให้อยู่คู่คนไทยตลอดไป

คุณค่าของงานช่างแหงหยวก

คุณค่าของงานช่างแหงหยวกสามารถแสดงออกได้หลายมิติหรือหลายด้าน เช่น ด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการตาย ซึ่งสืบทอดกันมาแต่โบราณ มีหลักฐานว่าเกิดขึ้นจากพิธีกรรมของคน ที่นับถือพุทธศาสนา เกี่ยวเนื่อง มาจากพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การเผาศพ มักจะเผาศพบนเมรุชั่วคราว ในบริเวณกลางแจ้ง ทำด้วยไม้ ล้อมเป็นอาณาเขตทำด้วยไม้ไผ่ หรือวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นนั้น ประดับด้วยกระดาษสี และผ้า เชิงตะกอนสำหรับใช้เผาศพจะรองด้วยต้นกล้วยก่อนที่จะวางเรียงท่อนฟืนและหีบศพ ด้วยเหตุที่ว่าต้นกล้วยและกาบกล้วยมีน้ำและความชื้น เป็นฉนวนกันไฟไม่ไหม้ไหม้เชิงตะกอน กว่าที่จะเผาศพหมดไหม้เหลือแต่เก้าถ่านก็ใช้เวลานาน ดังนั้นจึงใช้ต้นกล้วยมาล้อมฐานเชิงตะกอน วิวัฒนาการใช้ต้นกล้วยล้วน เริ่มการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการใช้ต้นกล้วยมาเป็นการลอกกาบกล้วยออกมาและคิดสร้างสรรค์ให้ปรากฏบนกาบกล้วย ด้วยการช่างฯ จนกลายเป็นงานช่างแหงหยวกในปัจจุบันที่มีความงดงามประกอบเป็นรูปทรงต่าง ๆ หากแต่ยังคงคุณลักษณะพิเศษของการใช้งานอยู่อย่างเดิม

ลักษณะพิเศษและเอกลักษณ์ของงานช่างแหงหยวก

1. ไม่มีการร่างลวดลายลงบนกาบกล้วย หรือหยวกกล้วยก่อน ช่างแหงหยวกจึงต้องมีความชำนาญ ทักษะ และจังหวะที่ดี จึงจะแหงหยวกได้สวยงาม ลวดลายมีความสม่ำเสมอ
2. เป็นงานที่ต้องแข่งขันกับเวลา กล่าวคือ ต้องเตรียมการและปฏิบัติงานทางหยวกก่อนใช้งานในระยะเวลาไม่เกิน 10 – 12 ชั่วโมง

3. วัสดุที่นำมาใช้ล้วนแต่เป็นของธรรมชาติ ที่สามารถหาได้ในท้องถิ่นนั้น ต้นกล้วยที่ใช้ในงานแทงหยวก คือกล้วยตานี เพราะมียางน้อย กาบด้านในมีสีขาว (กล้วยหักมุก สามารถนำมาได้เหมือนกัน)

4. มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นทั้งรูปและลักษณะของลวดลายในแต่ละท้องถิ่น มีการใช้ที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความเชื่อและประเพณีที่สืบทอดกันมา

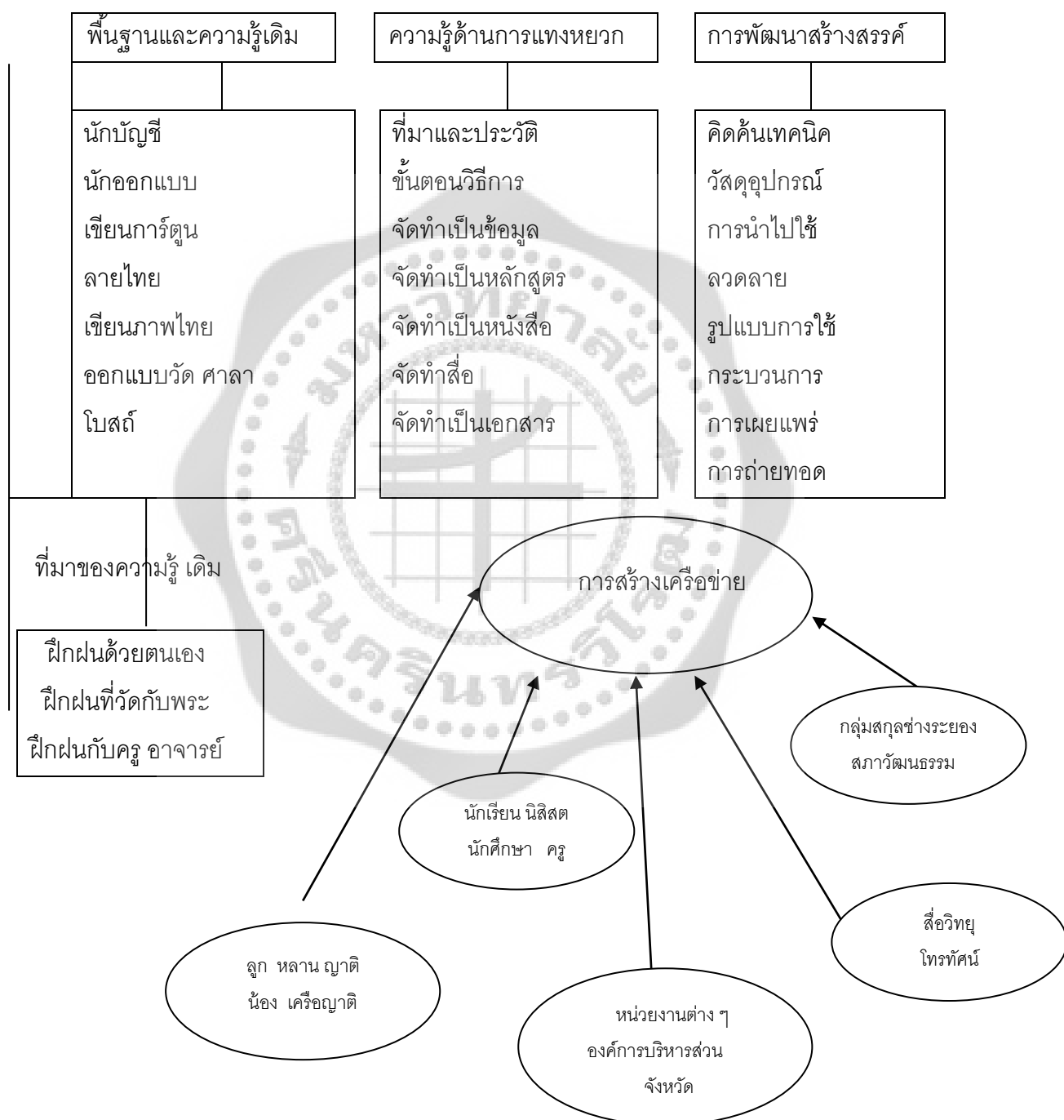
5. ลายที่ใช้ในงานช่างแทงหยวก คือ ลายไทย เป็นหลัก อาจมีการผสม หรือผันแปรไปตามจินตนาการของช่างแทงหยวกในยุคปัจจุบัน

6. เป็นงานช่างที่สืบทอดกันมานานนับแต่สมัยโบราณ

7. ลักษณะเฉพาะของงานช่างแทงหยวกในราชสำนัก จะต้องประกอบไปด้วยงาน 3 ประเภท คือ งานช่างแทงหยวก งานช่างแกะสลักของอ่อน และงานช่างประดิษฐ์ดอกไม้สด

ครูภูมิปัญญาไทย และ ช่างแทงหยวก
 แผนภูมิด้านองค์ความรู้ความเชี่ยวชาญศิลปกรรมช่างแทงหยวก
 ครูภูมิปัญญาไทย อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
 นายทองสุข วงศ์สุวรรณ

ภาพประกอบ 36 แผนภูมิด้านองค์ความรู้ความเชี่ยวชาญศิลปกรรมช่างแทงหยวก

5. ครูภูมิปัญญาไทยและช่างทางหยวก

1. นายทองสุข วงศ์สุวรรณ อายุ 69 ปี เกิดวันที่ - เดือน - 2487 เป็นชาวจังหวัดระยอง โดยกำเนิดจบการศึกษาระดับประถมศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยเข้ารับการศึกษาดังแต่ต้นจนจบที่ โรงเรียนวัดหวายกรอง สำเร็จการศึกษาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2499 อาชีพดั้งเดิมของครอบครัว นายทองสุข วงศ์สุวรรณ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนามาตลอด และรับจ้างแทงหยวกในงานพิธีต่าง ๆ ทางศาสนา จนมีผลงานมากมาย และได้สมรสกับ นางสมบุญ วงศ์สุวรรณ มีบุตรชาย จำนวน 4 คน ปัจจุบันพักอยู่บ้านเลขที่ 4/2 หมู่ที่ 7 ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง นายทองสุข ได้เริ่มสนใจในงานศิลปะการแทงหยวกในราวปี พ.ศ. 2505 โดยเริ่มการหัดแทงลาย หยวกกล้วยเป็นลายไทย โดยได้รับการถ่ายทอด ความรู้จาก หมอกุหลาบ จ้อยเจริญ ประกอบกับมีความชอบในงานแขนงนี้จึงได้ศึกษาพัฒนาฝีมือและลวดลายต่าง ๆ คิดและสร้างลายไทยใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา และจำไว้ในสมอง โดยไม่ต้องเขียนลาย ตลอดระยะเวลาที่ได้ทำการประกอบอาชีพช่างฝีมือแทงหยวก นายทองสุขปรับเปลี่ยนลายให้เข้ากับงานเพื่อ ความเหมาะสมกับลักษณะของงาน อยู่ตลอดเวลา นับว่านายทองสุข เป็นช่างฝีมือแทงหยวกที่ชำนาญ และเก่งมากคนหนึ่งถ่ายทอดความรู้ทางด้านศิลปะการแทงหยวกให้แก่ ครู อาจารย์ โรงเรียนบ้านชากมะหาด จำนวน 1 รุ่น ครู อาจารย์ โรงเรียน นักเรียนโรงเรียนบ้านค่าย 1 รุ่น อีกทั้งได้จัดตกแต่งขบวนรถเทียนจํานำพรรษาของตำบลหนองละลอกเป็นประจำทุกปี โดยใช้ความรู้ที่มีในการแทงหยวกมาประดับตกแต่ง เพื่อเป็นการสื่อและอนุรักษ์ไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่และยังได้รับรางวัลชนะเลิศที่ 1 การแทงหยวกประดับรถเทียนจํานำพรรษาที่ อำเภอลาดกระบัง เมื่อ พ.ศ. 2541 และรางวัลอื่น ๆ อีกมากมายจนเป็นที่รู้จักของคนในจังหวัดระยองได้รับการยกย่องให้เป็นครูภูมิปัญญาไทย ช่างแทงหยวกจากจังหวัดระยอง เป็นผู้มีผลงานทางด้านศิลปะทุกแขนง และได้เป็นผู้ที่นำศิลปะการแทงหยวกมาสอนและสร้างสรรค์จนเป็นที่รู้จักและเห็นคุณค่าของศิลปะการแทงหยวกก่อนที่จะสูญหายไป และยังมีการสอนสอดแทรกวิถีทางแห่งศาสตร์วิชาการต่าง ๆ บูรณาการเข้าไว้ในศิลปะการแทงหยวกนี้ด้วย เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่ครบถ้วนสมบูรณ์จนนำไปเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ที่ดีต่อไป

2. นายสมมิตร วรรณพิทักษ์ อายุ 63 เกิดวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2493 เป็น บุตรชายคนที่ 7 ในจำนวนพี่น้อง 11 คน เป็นชาวจังหวัดระยองโดยกำเนิด อาชีพดั้งเดิมของครอบครัวนายสมมิตร วรรณพิทักษ์ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำสวนยางพารามาตลอด และสมรสกับนางเสาวลักษณ์ วรรณพิทักษ์ มีบุตรจำนวน 1 คน ปัจจุบันพักอยู่ บ้านเลขที่ 52/2 หมู่ 4 ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง นายสมมิตร วรรณพิทักษ์ ได้เริ่มสนใจ ในงานศิลปะการแทงหยวก เมื่อประมาณอายุ 16 ปี จนถึงปัจจุบันรวมเป็นเวลา 47 ปี ได้รับการถ่ายทอดความรู้ศิลปะการแทงหยวก จาก คุณพ่อบุตร วรรณพิทักษ์ ในอดีต นายสมมิตร วรรณพิทักษ์ เคยเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

10 ปี (2 สมัย) และเป็นสมาชิก อบต. 4 ปี (1สมัย) และเป็นผู้ส่งเสริม สืบสานถ่ายทอดศิลปะการแทงหยวกมาเป็นระยะเวลายาวนานให้กับนักเรียน นิสิต นักศึกษา และผู้ที่สนใจโดยได้ทำงานร่วมกับ นายทองสุข วงศ์สุวรรณ

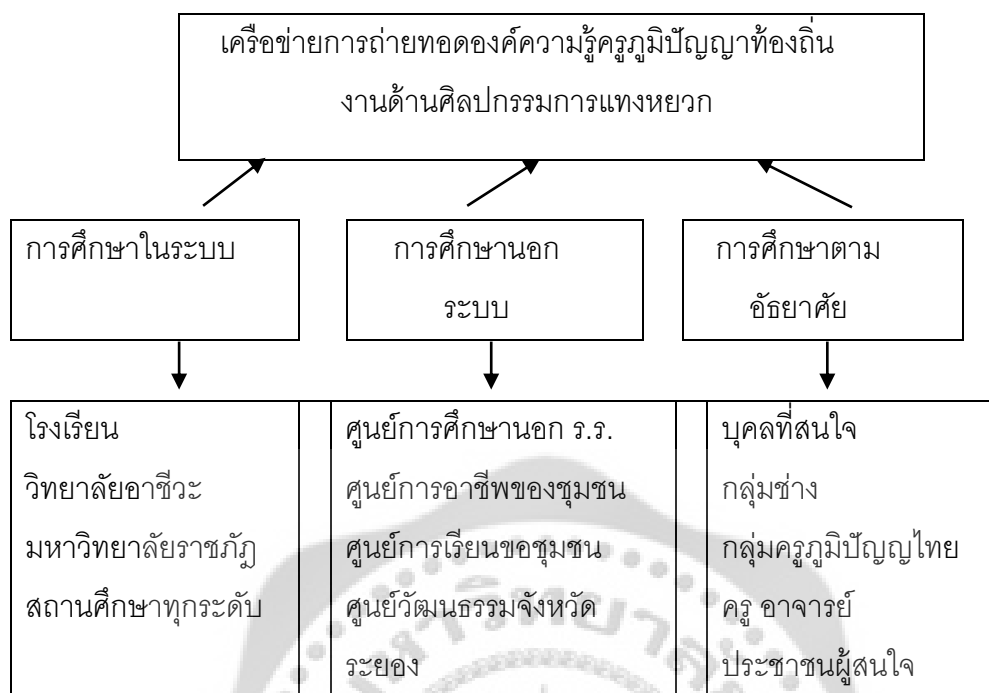
3. นางสมบุญ วงศ์สุวรรณ อายุ 63 ปี เกิดวันที่ - เดือน - ปี พ.ศ. 2493 เป็นบุตรตรีคนที่ 12 ในจำนวนพี่น้อง 12 คน เป็นชาวจังหวัดระยองโดยกำเนิด อาชีพดั้งเดิมของครอบครัวประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนามาตลอด และได้สมรสกับ นายทองสุข วงศ์สุวรรณ มีบุตรชาย 4 คน ปัจจุบันพักอยู่บ้านเลขที่ 4/2 หมู่ที่ 7 ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง และได้ช่วยงานแทงหยวก กับนายทองสุข มาตลอดจนถึงปัจจุบัน

4. นายสมนึก นัทธิประเสริฐ อายุ 45 ปี เกิดวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2511 เป็นชาวจังหวัดระยองโดยกำเนิดอาชีพดั้งเดิมของครอบครัว นายสมนึก นัทธิประเสริฐ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวนยางพาราและค้าขายมาตลอด เป็นช่าง ด้านศิลปะการแทงหยวก เป็นผู้ส่งเสริมสืบสาน และถ่ายทอดศิลปะการแทงหยวกตลอดมา

5. นางสาวทอง ฦ ป้อมเพชร (วิเชียรประเสริฐ) เป็นบุตรสาวสาวคนแรก ของ นายสมศักดิ์ วิเชียรประเสริฐ เป็นชาวจังหวัดระยองโดยกำเนิด อาชีพดั้งเดิมของครอบครัวประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวนยางพารา และค้าขายทำนามาตลอด ได้สมรสกับ นายดาบทรงศักดิ์ ฦ ป้อมเพชร มีบุตรชาย 2 คน ปัจจุบันพักอยู่บ้านเลขที่ 15 หมู่ที่ 4 ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง เป็นช่างแกะสลักเครื่องสดประกอบหยวกเป็นผู้ส่งเสริม สืบสาน และถ่ายทอดศิลปะการแกะสลักให้กับนักเรียน นิสิตนักศึกษา และผู้ที่สนใจ

6. การเผยแพร่ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

จากการสร้างองค์ความรู้รวมถึงการถ่ายทอดศิลปกรรมการแทงหยวกของ ครูทองสุข วงศ์สุวรรณ ทั้งสถานศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ อย่างมากมาย ทั้งสอน สาธิต อบรม จนมีเครือข่ายในการร่วมกันพัฒนากระบวนการและสร้างสรรค์สิ่งสมมุติบัญญัติไทย ดังภาพประกอบ 37 มีรายละเอียดดังนี้

ภาพประกอบท 37 เครือข่ายการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทย

1. เครือข่ายการศึกษาในระบบ ได้จัดเป็นหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรท้องถิ่นและหน่วยการเรียนรู้เพิ่มเติม จึงมีเครือข่ายเป็นนักเรียน นิสิต นักศึกษา ทุกสถานศึกษาที่นำวิชาศิลปการแหงหยวกไปใช้ ได้แก่ โรงเรียนต่าง ๆ ในจังหวัดระยอง วิทยาลัยอาชีวศึกษาจังหวัดระยอง วิทยาการ อาชีพระยอง องค์การศูนย์พัฒนาการศึกษาต่าง ๆ ในสังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดระยอง

2. เครือข่ายการศึกษานอกระบบ ได้ร่วมกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จัดโครงการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย โดยมีผู้สนใจเข้าร่วมโครงการทุกปี จึงมีจำนวนสมาชิกที่เป็นเครือข่ายใน ด้านความรู้พื้นฐานอย่างน้อยปีละ 30 - 50 คน ตามด้านปริมาณของผู้เข้าร่วม นอกจากนี้ยังได้ร่วมกับศูนย์การอาชีพต่าง ๆ ในการเปิดอบรมฝึกทักษะที่ให้ความรู้ บุคคลทั่วไปที่สนใจ

เครือข่ายการศึกษาตามอัธยาศัย ได้มีการสาธิตการสอนและ ให้ความรู้กับกลุ่มบุคคลสนใจ ในหลายรูปแบบ เช่น การให้ความรู้ในการสอนนิสิตกับกิจกรรมเทศกาลงานต่าง ๆ ได้แก่ งานประเพณี การขึ้นเบญจา เพื่อเป็นการเพิ่มเติมความรู้ให้กับประชาชนทั้งชาวไทย และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่สนใจในความวิจิตรสวยงามจนได้มีการบันทึกคำชื่นชม อีกทั้งยังได้แสดง และสาธิตในกิจกรรมงานวันศิลปะลานศิลปิน มีนักเรียนผู้สนใจเข้าชมศิลปะการแหงหยวกและเรียนรู้จำนวนมาก ตลอดจนได้รับเชิญให้ไปสาธิตในงานวันวิชาการตามสถานศึกษาที่ต่าง ๆ มีทั้งคณะครู คณะผู้บริหารการศึกษา ให้ความสนใจและให้การสนับสนุนจนสามารถปรับให้เป็นหลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอนในสถานศึกษา

ต่าง ๆ และประชาชนให้ความสนใจมาศึกษาหาข้อมูลเรียนรู้ในความวิจิตรสวยงามของศิลปะการแทงหยวก จนเป็นเครือข่ายในด้านความพื้นฐาน ส่วนการศึกษาตามอัธยาศัยนั้นรวมไปถึงการให้องค์ความรู้เชิงแลกเปลี่ยน พบปะสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันกับกลุ่มผู้สนใจบ้างกลุ่มช่างด้วยกัน บ้างจนกลายเป็นเครือข่ายในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีคุณค่ายิ่งจากการถ่ายทอดองค์ความรู้ศิลปะการแทงหยวกของ ครูทองสุข วงศ์สุวรรณ มาเป็นเวลานานกว่า 30 ปีจนมีเครือข่ายทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะ ความสามารถ นำไปปฏิบัติงานจริงและยังนำไปปรับใช้ให้เกิดคุณค่ามากมาย ทั้งนี้ยังได้รับการสนับสนุนที่เป็นเครือข่ายถ่ายทอดองค์ความรู้ศิลปะการแทงหยวกอีกมากมาย ดังนี้

1. ผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง
2. องค์การบริหารส่วน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
3. มหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดระยอง
4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
5. สำนักงานสภาวัฒนธรรมอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
6. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
7. ภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
8. คณะสงฆ์ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
9. สภาครูปรีดีธรรมจังหวัดระยอง
10. สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
11. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จังหวัดระยอง
12. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จังหวัดระยอง
13. วิทยาลัยอาชีวศึกษา อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
14. กลุ่มช่างอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
15. ชมรมผู้สื่อข่าวและสื่อสารมวลชนจังหวัดระยอง
16. กลุ่มนักเรียน นิสิตนักศึกษา คณะครูอาจารย์
17. ครอบครัวครูทองสุข วงศ์สุวรรณ

นี่คือส่วนหนึ่งของกลุ่มเครือข่ายที่ให้การสนับสนุนสืบสานและส่งเสริมคุณค่าของภูมิปัญญาการแทงหยวกให้มีการเผยแพร่ และยังมีเครือข่ายอีกมากมายที่มีส่วนสำคัญในการสืบทอดโดย ได้มีการบันทึกไว้ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เก่งกาจ ต้นทองคำ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิเคราะห์ศิลปะพื้นบ้าน : กรณีศึกษางานแทงหยวกในเขตภาคกลาง เพื่อศึกษาศิลปะงานแทงหยวกในประเด็น กระบวนการสร้างสรรค์รูปแบบลวดลายผลงานแทงหยวกในเขตภาคกลาง ความเหมือนและความแตกต่าง และกระบวนการถ่ายทอดความรู้งานแทงหยวกของแต่ละพื้นบ้านในเขตภาคกลาง ซึ่งผลการศึกษารูปได้ดังนี้

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน ช่างแทงหยวกจะเริ่มต้นแทงหยวก ลายพื้นหนึ่ง ลายพื้นสาม ลายพื้นห้า ลายหน้ากระดาน ลายกระจัง ลายประกอบเส้า ลายน่องสิงห์ เมื่อได้ลายที่ต้องการครบ จะประกอบเป็นส่วนต่าง ๆ คือ ส่วนฐาน ส่วนเรือนไฟ ส่วนรัดเกล้า ส่วนเส้า และส่วนประดับตกแต่ง โดยนำฟักทอง ฟัก มะละกอ เผือก มัน และผลไม้ แกะสลักเป็นรูปสัตว์ ดอกไม้เพื่อประกอบงานหยวก และประดับด้วยดอกไม้สดซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ผลงานของ กลุ่มช่างอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง หรือบางครั้งจะใช้งานหยวกเป็นงานหลัก ทั้งนี้แล้วแต่งานที่จัด ซึ่งต่างจากกลุ่มช่างจังหวัดอื่น ๆ ซึ่งจะมีงานหยวกเป็นหลัก มีการแกะสลักผลไม้เพียงเล็กน้อย จากนั้นก็ประกอบเป็นชั้น ๆ โดยเริ่มจากชั้นบนส่วนของรัดเกล้า ชั้นกลางส่วนของเรือนไฟ สำหรับวางลูกโกศ หีบ ชั้นฐานส่วนของฐานล่างสุด สิ่งสำคัญในการประกอบโครงสร้างคือการเดือนส่วนหัวท้ายของแผงหยวกที่ประกอบไว้เป็นส่วน ๆ ให้เป็นมุม 45 องศา เมื่อนำมาประกบกันเข้าแล้ว จะทำให้หยวกทำมุมฉากตัวลายต่อกันตรงมุมอย่างสนิทไม่ให้เกิดรอย หรือลายเหลื่อมกัน ประโยชน์การสร้างสรรค์ผลงานเพื่อประดับตกแต่งเชิงตะกอนจิตกาธาน เมรุ พระเมรุมาศ ตั้งลูกโกศ และหีบ ก่อนทำการฌาปนกิจ ซึ่งเป็นงานอวมงคล งานหยวกจะใช้ประกอบงานมงคล คือลอยกระทง โคนจุก ประดับธรรมาส์เทศนา รูปแบบการขึ้นโครงสร้าง ความประณีต ความคิดสร้างสรรค์ มีความแตกต่างขึ้นอยู่กับยศศักดิ์ เพศผู้ตาย รูปแบบมีความแตกต่างกันของกลุ่มช่างโรงเรียนผู้ใหญ่ พระตำหนักสวนกุหลาบและกลุ่มช่างแต่ละจังหวัดวัสดุที่ใช้สร้างสรรค์ ผลงานที่สำคัญประกอบด้วย กาบกล้วยตานีที่ไม่ตกเครือ ผลไม้ มะละกอฟักทอง ฟัก มันเทศ เผือก สีส้มหยวก อุปกรณ์ที่สำคัญ มีดแทงหยวกต้องบางและมีความคมอย่างมาก กระบวนการถ่ายทอดความรู้การแทงหยวกของกลุ่มช่างจะถ่ายทอดความรู้ให้กับ ลูก หลานญาติ และคนรู้จักที่มีใจรักงานศิลปะการแทงหยวก โดยให้เป็นลูกมือ ปฏิบัติ บอกกล่าวสังเกตการณ์การทำงานของช่างที่มีความชำนาญ และทักษะการแทงหยวกเป็นแบบอย่าง คุณสมบัติของช่างแทงหยวกต้องมีความอดทน และมีใจรักงานศิลปะการแทงหยวก เรื่องของความเชื่อที่เกี่ยวกับแทงหยวกโดยรวมจะสร้างสรรค์ผลงานเพื่อความสวยงาม เป็นเกียรติกับผู้ตาย ที่สำคัญหยวก กล้วยมีคุณสมบัติพิเศษไม่ไหม้ไฟและดูชับกลิ่น

พิบูล ชูสกุล. (2547: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของ จังหวัดนครศรีธรรมราช ” ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากสติปัญญาที่ผ่านกระบวนการสั่งสม กลั่นกรอง พัฒนาและสืบทอดมายาวนาน เกี่ยวพันกับการดำเนินชีวิต กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติและ การประกอบอาชีพ สะท้อนการใช้ภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรม ในการประยุกต์ใช้วัตถุดิบจากทรัพยากรในท้องถิ่น ผสมกับความสวยงามในการทำเครื่องใช้สอยต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ก่อเกิดเป็นงานฝีมือที่ประณีตงดงาม และการละเล่นพื้นบ้านหลากหลายสร้างชื่อเสียงให้กับท้องถิ่น

ตอนที่ 2 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน ด้านแนวคิดในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้า สูโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่นมีแนวความคิดที่สอดคล้องกันในการสนับสนุน ส่งเสริม ให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าของท้องถิ่น ให้ยั่งยืนด้านการจัดการเรียนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนทั้งในรูปแบบของกิจกรรมในหลักสูตร การจัดให้มีการประชุมระดมความคิดจากผู้เกี่ยวข้อง ทั้งผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่น ผู้ปกครอง และนักเรียน เพื่อเสาะหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตรงตามความต้องการของนักเรียนและชุมชน การเชิญผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่นเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและร่วมกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้แก่นักเรียนในโรงเรียน และการให้นักเรียนไปฝึกงานที่บ้านหรือสถาน ด้านบทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน โรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากชุมชน ผู้ปกครอง และองค์กรท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและได้รับความร่วมมือจากผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่นเข้ามาร่วมพัฒนาหลักสูตรและร่วมถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนเป็นอย่างดี

มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ. (2547: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปฏิบัติการณ์รวมภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่การศึกษาในระบบโรงเรียน ” ผลการศึกษาสรุปได้ว่า เจตจำนงแห่งอำนาจในการสร้างความมั่งคั่งเติบโตแก่ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่อยู่เบื้องหลังความจริงของการศึกษาในระบบโรงเรียนดังนั้น ความรู้วิชาการจึงถูกสถาปนาให้เป็นจริงในรูปของสาขาวิชา และหลักสูตรโดยจัดลำดับความสำคัญแก่สาขาวิชาซึ่งทำคุณประโยชน์สูงสุดต่อภาคธุรกิจ อุตสาหกรรม เพื่อความชอบธรรมต่อการได้รับรายได้ สวัสดิการและสถานภาพทางสังคมที่มีความเหนือกว่าสาขาวิชาอื่น ส่วนหลักสูตรได้ผลิตขึ้นมาเพื่อสร้างคนให้มีอัตลักษณ์ของผู้มีการศึกษาสำหรับประกอบอาชีพในภาคธุรกิจ อุตสาหกรรมเป็นสำคัญ ความรู้จึงมิได้ตอบสนองต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชนคน

จึงไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ขณะที่ภูมิปัญญาของชุมชนซึ่งมีเจตจำนงที่แตกต่างออกไป อันได้แก่ เจตจำนงเพื่อการดำรงชีวิตได้ถูกเบียดขับให้อยู่ในสถานะของความรู้ชายขอบ เนื่องจากไม่เป็น ประโยชน์ต่อการทำงานในภาคเศรษฐกิจสมัยใหม่และ การดำรงชีวิตในชุมชนที่ถูกปรับเปลี่ยนไป ดังนั้น การละเลยต่อภูมิปัญญาของชุมชนจึงเป็นประเด็นของการวิพากษ์โดยนักคิดในสังคม อันเป็นที่มาของการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งเพื่อผนวกรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามาสู่การศึกษาในระบบโรงเรียน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาค้นคว้า เรื่อง ด้านศิลปกรรม ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ในครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาคือช่างแทงหยวกและคณะของ นายทองสุข วงศ์สุวรรณ ซึ่งประกอบด้วย

1. นายทองสุข วงศ์สุวรรณ
(ครูภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง)
ผู้มีผลงานเด่นได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ ครู อาจารย์โรงเรียนบ้านค่าย รุ่นที่ 1 และบุคคลที่สนใจและเป็นผู้ตกแต่ชบวนรถเทียนจำนำพรรษาของตำบลหนองละลอกเป็นประจำทุกปี
2. นายสมมิตร วรรณพิทักษ์
ผู้ช่วยช่างแทงหยวก
ผู้ส่งเสริมอนุรักษ์มรดกไทย ด้านศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
3. นางสมบุญ วงศ์สุวรรณ
ผู้ช่วยช่างช่างแทงหยวก
ผู้ส่งเสริมอนุรักษ์มรดกไทย ด้านศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
4. นายสมนึก นันทิประเสริฐ
ผู้ช่วยช่างช่างแทงหยวก
ผู้ส่งเสริมอนุรักษ์มรดกไทย ด้านศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
5. นางสาวทอง ฦ บ่อมเพชร
ช่างแกะสลักเครื่องสดประกอบหยวก

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์
2. แบบสอบถาม

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างดังนี้

การสร้างแบบสัมภาษณ์

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา บทความ สิ่งตีพิมพ์ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศิลปกรรมแขนงทอผ้า
2. รวบรวมความรู้และข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้า มากำหนดกรอบของคำถามเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์และสืบทอด ด้านคุณค่าทางสังคม ด้านการนำความรู้ด้านศิลปกรรมแขนงทอผ้าไปประกอบอาชีพเสริม

การสร้างแบบสอบถาม

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา บทความ สิ่งตีพิมพ์และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศิลปกรรมแขนงทอผ้า
2. รวบรวมความรู้ และข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้า มากำหนดกรอบของคำถามเป็น 3 ด้าน คือ
 - 2.1 ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ และสืบทอด
 - 2.2 ด้านคุณค่าทางสังคม
 - 2.3 ความรู้ด้านศิลปกรรมแขนงทอผ้าไปประกอบอาชีพเสริม

วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

1. นัดหมายการสัมภาษณ์และสอบถามด้วยตนเอง
2. ตรวจสอบความพร้อมล่วงหน้าด้วยการใช้โทรศัพท์
3. ในวันนัดหมาย ถึงสถานที่ก่อนเวลาและตรวจสอบความพร้อมอุปกรณ์บันทึกเสียง และอุปกรณ์บันทึกภาพให้พร้อมใช้งาน

4. ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองดังนี้ ทำการสัมภาษณ์และสอบถามกลุ่มเป้าหมายตามวิธีที่ได้ตกลงไว้ โดย

1. การสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ ค้นหาแนวคิดและข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ครูภูมิปัญญาไทยและช่างแทงหยวก สัมภาษณ์โดยใช้แนวคำถาม (Guide line) ที่ถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์และสืบทอด ด้านคุณค่าทางสังคม ด้านการนำความรู้ศิลปะการแทงหยวกไปประกอบอาชีพเสริมแทงหยวกมาจัดทำเป็นเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงอย่างเป็นระบบ โดยผู้ศึกษาไม่ชี้แนะทางตรงและทางอ้อมกับผู้ให้ข้อมูลตอบไปในแนวทางที่ผู้ศึกษาต้องการแต่อาจขอข้อมูลเพิ่มเติมในบางประเด็นที่ผู้ศึกษาต้องการรายละเอียดเพื่อเชื่อมโยงการสัมภาษณ์ให้เข้าสู่ประเด็นที่ต้องการศึกษาอย่างลึกซึ้งได้ และตรวจสอบความเข้าใจให้ตรงกันระหว่างผู้ศึกษากับผู้ให้ข้อมูลเป็นการตรวจสอบ และสรุปประเด็นตามแนวคำถามเป็นระยะพร้อมทั้งสังเกตพฤติกรรมในการให้ข้อมูลไปพร้อมกันเพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ศึกษา โดยมีการบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องบันทึกเสียงทุกครั้งที่มีการสัมภาษณ์และบันทึกภาพในบางครั้ง

2. การสอบถาม ผู้ศึกษาได้สอบถามช่างแทงหยวกเป็นรายบุคคล ใน 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะการแทงหยวกอำเภอบ้านค่าย คุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมเดิมของสังคม อำเภอบ้านค่าย การนำความรู้ด้านศิลปะการแทงหยวกไปประกอบอาชีพเสริม โดยให้ช่างแทงหยวกเขียนตอบลงในแบบสอบถาม เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์แล้วไม่ครบตามประเด็น ผู้ศึกษาได้ไปสอบถามข้อมูลจากช่างแทงหยวกเพิ่มเติม

การวิเคราะห์ข้อมูลและรายงาน

ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสอบถามมาวิเคราะห์ แนวคิด วิธีการในประเด็นประวัติของลาย การส่งเสริมอนุรักษ์ และสืบทอด ด้านคุณค่าทางสังคม ลักษณะการนำความรู้ด้านศิลปะการแทงหยวกไปประกอบอาชีพเสริม ซึ่งข้อคำถามแต่ละข้ออาจตอบในหลายประเด็น จึงแยกข้อมูลที่ได้เป็นหมวดหมู่ตามประเด็น หลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ผู้ศึกษาได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาเขียนบรรยายตามข้อมูลที่ได้ และรายงานผลการศึกษาให้ครอบคลุมความมุ่งหมายของการศึกษา โดยแบ่งเป็น

4 ประเด็น ดังนี้

1. การจัดทำประวัติของลวดลาย
2. ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ และสืบทอด
3. ด้านคุณค่าทางสังคม
4. ด้านการนำความรู้ด้านศิลปะการแทงหยวกไปประกอบอาชีพเสริม

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานผลที่ได้จากการศึกษา

การศึกษา ด้านศิลปกรรม ด้านศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ผู้ศึกษา ใช้วิธี การแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นคณะช่างแทงหยวก ผลการศึกษาข้อมูลที่ได้ นำเสนอเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ศิลปะการแทงหยวก จังหวัดระยอง

ตอนที่ 2 การส่งเสริมอนุรักษ์ และสืบทอดศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ตอนที่ 3 คุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมเดิมของสังคม อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ตอนที่ 4 การนำความรู้ด้านศิลปะการแทงหยวกไปประกอบอาชีพเสริม อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ตอนที่ 1 ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

จังหวัดระยอง เป็นเมืองแห่งสกุลช่างโบราณมีมาช้านาน เป็นเมืองแห่งเส้นทางผ่านไปยัง จังหวัดจันทบุรี และในอดีตระยอง เป็นเมืองที่ก่อสร้างขึ้นในสมัยขอม ประมาณพุทธศักราช 1500 เป็นสมัยที่ขอมมีอำนาจครอบคลุมอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิ นักโบราณคดีได้สันนิษฐานจากหลักฐานที่ค้นพบ คือ ซากหินสลักศิลปะแบบขอมรูปร่างต่าง ๆ ปรากฏอยู่ที่เขตบ้านค่าย จึงทำให้ช่างเมืองระยอง มีความหลากหลายในด้านศิลปวัฒนธรรมและมีความสามารถเชิงช่างหลายแขนง ซึ่งช่างแทงหยวกของระยอง ถือว่าเป็นช่างที่มีมาแต่โบราณ และมีความเป็นเอกลักษณ์ต่างจากสถานที่อื่น ๆ คือ การแทงหยวกโดยไม่ต้องวาดลายใส่ลงไปในหยวก ช่างต้องรู้ลายและจำลายไทยได้อย่างแม่นยำ พร้อมทั้งจะแทงลวดลายต่าง ๆ ลงบนหยวกได้เลย ตามคำกล่าวของ ช่างทองสุข วงศ์สุวรรณ ที่ว่า เอกลักษณ์การแทงหยวกของเมืองระยอง ช่างแทงหยวกต้องมีการเรียนรู้ลวดลายที่จะแทงหยวกให้อยู่ในความทรงจำอย่างแม่นยำ เวลาปฏิบัติการแทงหยวก จะไม่ต้องใช้แบบลวดลายไปวางไว้บนหยวก ช่างแทงหยวกทุกคนสามารถแทงลวดลายต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ฉะนั้นจึงถือว่าเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นซึ่งไม่มีใครเหมือนหรือช่างจังหวัดใดไม่สามารถทำได้เช่นนี้ และนอกจากนี้ ยังมีการประยุกต์ลายที่ใช้ในการแทงหยวก โดยการเลียนแบบธรรมชาติ ซึ่งเป็นลายธรรมชาติ ซึ่งมีความอ่อนช้อยงดงาม โดยได้จากเถาไม้เลื้อยนำมาดัดแปลงเป็นลายกนกเปลว สหรัยหรือปะการังใต้ทะเลนำมาดัดแปลงเป็นลายกนกสหรัย ลายรักร้อยได้มาจากดอกรักรักที่นำมาร้อยเป็นพวงมาลัย แม้กระทั่งพุ่มหางสัตว์ เช่น หางสิงโต

นำมาดัดแปลงเป็นลายทางสิงโต หรือจากใบไม้ เช่น ใบเทศนำมาดัดแปลงเป็นลายกนกใบเทศ และลายต่างๆ อีกมากมายประกอบด้วย ลายเกสรกระจ่างรอน ลายกระจ่างปฏิญาณ และลายกลีบบัวที่ช่างแทงหยวกได้นำมาดัดแปลงจนเกิดเป็นลายเฉพาะของช่างแทงหยวกเมืองระยอง ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มาประกอบกับลายดั้งเดิม คือ ลายพื้นปลา ลายพื้นสาม และลายพื้นห้า นอกจากนี้ยังมีลวดลายที่ใช้ประกอบการแทงหยวก เช่น ลายหน้ากระดานรักร้อย ลายหน้ากระดานรดเกล้า ลายหน้ากระดานกนกเปลวลายหน้ากระดานลูกปักก้ามปู ลายเถา ลายกนกใบเทศ ลายเสาด้อยอด ลายเสาทางโต ซึ่งช่างจะต้องมีความชำนาญในการแทงลวดลายเป็นพิเศษที่จะต้องวางลวดลายให้อยู่บนกาบกล้วยที่มีพื้นที่จำกัด อันเป็นจุดเด่นเฉพาะของจังหวัดระยองอีกทั้ง ประยุกต์ลวดลายของสิ่งพัฒนาเป็นลายสำหรับประกอบ การทำเสา เกิดความแปลกตาละเอียดอ่อนสวยงาม ในการแบ่งลักษณะของลายแทงหยวก สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ลายพื้นฐาน ประกอบด้วย ลายพื้นปลา (ลายพื้นหนึ่ง) ลายพื้นสาม ลายพื้นห้า คือ ลายที่ช่างใช้เป็นลายกระจ่าง เมื่อแทงแล้วสามารถใช้ได้ทั้ง 2 ด้านส่วนใหญ่แต่เดิมช่างโบราณจะใช้เหล่านี้เป็น ลายหลักในการประกอบหยวก และเป็นลายที่ใช้ฝึกหัดการแทงหยวก เมื่อนำมาประกอบทับซ้อนกัน จะเกิดความสวยงาม ละเอียด มักจะพบเห็นลายเหล่านี้ ประกอบเป็นลายพื้นฐานของแผงหยวก โดยเฉพาะลายพื้นหนึ่ง จะทำให้ผลงานนั้น ดูมีความละเอียดสวยงาม ส่วนลายพื้นสาม และลายพื้นห้า เมื่อนำมาประกอบจะทำให้เกิดความสวยงามในรูปแบบของลายกระจ่าง ดังภาพประกอบ

38 - 39

ลายพื้นหนึ่งแบบกลีบบัว

ลายพื้นสาม

ภาพประกอบ 38 ลายพื้นฐาน

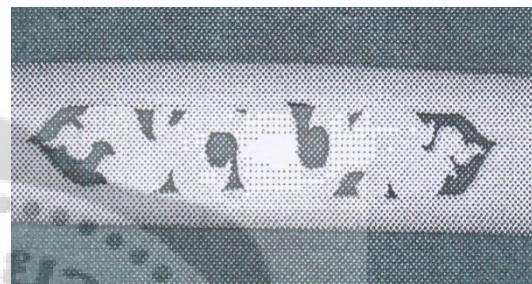
ลายพื้นห้า

ภาพประกอบ 39 ลายพื้นฐาน

2. ลายหน้ากระดาน ประกอบด้วย ลายรักร้อย ลายวัดเกล้า ลายกนกไบเทศ ลายเถา ลายเสาด้อยอด ลายเสาทองโต คือลายที่มีการพัฒนามาจากลายพื้นฐานที่แทงขึ้นให้เกิดลวดลายนำไปปิดทับบนแผ่นหนังของการประกอบหยวก มีลักษณะการแทงลงบนกาบกล้วยให้เกิดเป็นช่องของลวดลาย โดยไม่แยกออกจากตัวกาบกล้วยจะเกิดลายติดอยู่บนกาบกล้วย และจะเกิดช่องแสงหรือช่องว่าง ส่วนใหญ่ลวดลายที่ได้นั้น มีแนวคิด และรูปแบบมาจากธรรมชาติ ดังภาพประกอบ 40 – 41

ลายหน้ากระดานรักร้อย

ลายหน้ากระดานวัดเกล้า

ลายหน้ากระดานกนกเปลว

ลายหน้ากระดานลูกฟักกำมปู

ภาพประกอบ 40 ลายหน้ากระดาน

ที่มา: ของภาพ: www.Gooqrlr.co.th/search.การแทงหยวก:Images

ลายกนกใบเทศ

ลายเถา

ลายเสาด้อยอด

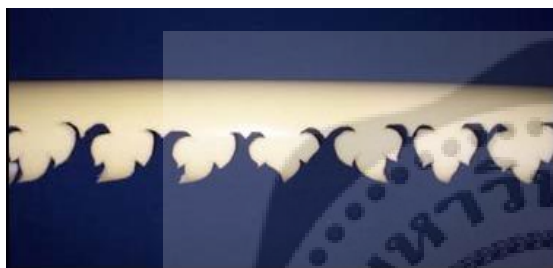

ลายเสาหางโต

ภาพประกอบ 41 ลายหน้ากระดานประกอบเสา

ที่มา: ของภาพ: [www Google.co.th/search.การแทงหยวก:Images](http://www.Google.co.th/search.การแทงหยวก:Images))

3. ลายประยุกต์ ประกอบด้วย ลายกระจังรวน ลายกระจังปฏิญาณ ลายน่องสิงห์ ลายสาหร่าย เป็นลายที่มีการพัฒนาตามความคิดและจินตนาการ ของช่างแทงหยวก ที่ต้องการให้เกิด ความวิจิตรสวยงาม ละเอียดและอ่อนช้อยเป็นการแทงลายบนกาบกล้วยที่เน้นลายละเอียด และเมื่อ แกะลายออกมาแล้วใช้ได้เพียงด้านเดียว ไม่เหมือนลายพื้นฐานที่ใช้ได้ทั้ง 2 ด้านของกาบกล้วย ช่าง แทะหยวกต้องมีความชำนาญในเรื่องลวดลายโดยผ่านการฝึกฝนการเขียนลาย และ แทงหยวกได้เป็น อย่างดี ดังภาพประกอบที่ 42

ลายกระจังรวน

ลายกระจังปฏิญาณ

ลายน่องสิงห์

ลายสาหร่าย

ภาพประกอบ 42 ลายประยุกต์

ที่มา: ของภาพ: www.Gooqlr.co.th/search.การแทงหยวก:Images)

ก่อนเริ่มแทงหยวกช่างแทงหยวกอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จะมีพิธีไหว้ครูเหมือนช่างศิลปะแขนงอื่นทั่วไปในการทำงานศิลปะซึ่งในพิธีไหว้ครูจะมีความเรียบง่าย และมีเครื่องบูชาครูอันประกอบไปด้วยดอกไม้ที่สามารถหาได้ตามสภาพท้องถิ่น ธูป เทียน น้ำ เหล้า ยานูหรี และอื่น ๆ ที่ช่างเห็นสมควรและเหมาะสม ประกอบกับเครื่องมือแทงหยวกและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ ช่างจะนำมาใส่ไว้ในถาดรวมกันเพื่อบูชาครู ช่างทุกคนต้องทำพิธีไหว้ครู และบูชาเครื่องมือก่อนลงมือทำงาน ในกรณีที่เป็นงานสำคัญ อาจจะมีพิธีไหว้ครูที่พิเศษ และใหญ่กว่าเดิมให้เหมาะสมกับงานนั้น อาจมีบายศรี หรือเครื่องไหว้ เช่น หัวหมู เครื่องกระยาบวช ครบตามประเพณีเดิม ซึ่งบางครั้งอาจจะตรงกับวันครูใหญ่ (วันพฤหัสบดี) ส่วนใหญ่จะทำพิธีไหว้ครูในช่วงเช้า เพราะการแทงหยวกจะเริ่มทำในช่วงบ่าย ไปจนถึงเข้าวันรุ่งขึ้น หลังจากประกอบพิธีไหว้ครูเข้าเสร็จ ช่างแทงหยวกจะเริ่มทำการแทงหยวก ถือว่าเป็นเอกลักษณ์โดยรวมของช่างแทงหยวกทั่วไป ดังภาพประกอบ 43 - 44

ภาพประกอบ 43 พิธีบูชาครูก่อนแทงหยวก

ภาพประกอบ 44 พิธีบูชาครูที่พิเศษ

ครูทองสุข วงศ์สุวรรณ ทำพิธีบูชาครูก่อนแหงหยวก

เมื่อช่างแหงหยวกแหงหยวกครบชิ้นงานได้ครบลายที่ได้ออกแบบไว้ ลำดับต่อไปก็คือการประกอบชิ้นลาย ได้แก่ การนำหยวกที่แหงแต่ละชิ้นที่แหวไว้ลงสี โดยใช้สีสำหรับทำขนมแฉ่าย ตามต้องการแล้วจึงนำมาประกอบเข้าเป็นชิ้นงานของส่วนต่าง ๆ เป็นส่วนฐานหรือส่วนล่าง ส่วนกลาง ส่วนบน และเสา ซึ่งมีการประกอบลายของแต่ละส่วน ดังภาพประกอบ 45 – 48

ภาพประกอบ 45 การประกอบแหงหยวกส่วนฐาน

1. **ส่วนฐานหรือส่วนล่าง** ของเมรุประกอบด้วย การเรียงหยวกที่แทงเป็นหลอดลายให้เป็นแผงการเรียงลายมี 2 แบบ คือ แบบบัวคว่ำลง ส่วนบัวหงาย เป็นการวางลายให้ยอดลายหงายขึ้น การเรียงหยวกของส่วนฐาน จัดเรียงจากบนลงล่าง ดังนี้

1.1 ลายพื้นสาม หรือลายพื้นห้าชั้น 2 ชั้น แบบบัวหงาย

1.2 ลายพื้นหนึ่งแบบบัวหงาย

1.3 คิ้ว

1.4 ลายพื้นหนึ่งแบบบัวคว่ำ

1.5 พนัง

1.6 ลายพื้นสามชั้น 3 ชั้น แบบบัวหงาย

1.7 ลายพื้นหนึ่งแบบบัวหงาย

1.8 คิ้ว

1.9 ลายพื้นหนึ่งแบบบัวคว่ำ

1.10 ลายพื้นสาม หรือลายพื้นห้าชั้น 2 ชั้น แบบบัวคว่ำ

2. **ส่วนกลาง** ประกอบด้วย การเรียงลายของส่วนกลางจากบนลงล่าง มีดังนี้

2.1 ลายพื้นสาม 2 ชั้น แบบบัวหงาย

2.2 ลายพื้นหนึ่งแบบบัวหงาย

2.3 คิ้ว

2.4 ลายพื้นหนึ่งแบบบัวคว่ำ

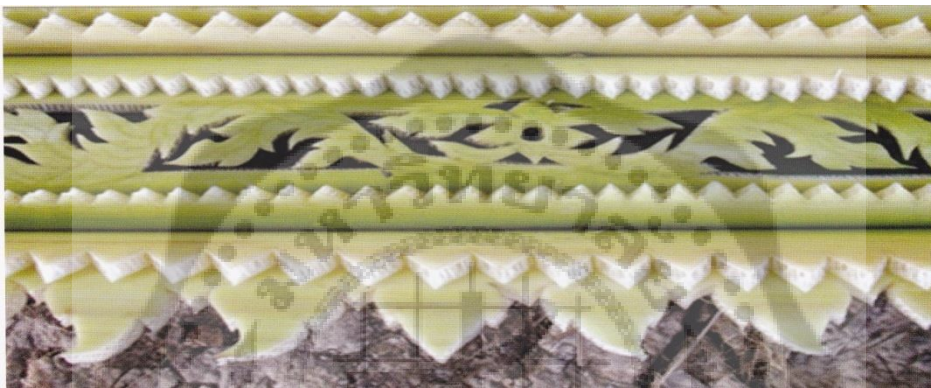
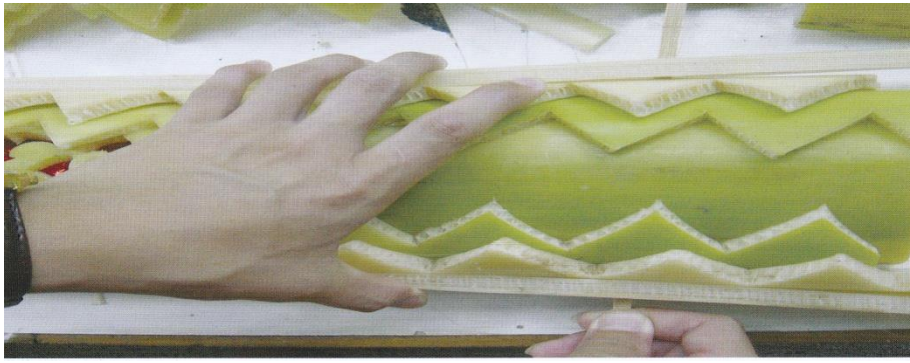
2.5 ลายหน้ากระดาน

2.6 ลายพื้นหนึ่งแบบบัวหงาย

2.7 คิ้ว

2.8 ลายพื้นหนึ่งแบบบัวคว่ำ

2.9 ลายกระจังวง แบบบัวคว่ำ

ภาพประกอบ 46 การประกอบแผงหยวกส่วนกลาง

ที่มา: ของภาพ : ชูศักดิ์ ไทพาณิชย์. 2555: 48

3. ส่วนบน เป็นส่วนที่รับลูกโกศ และลูกหีบ ประกอบด้วย การเรียงลายของส่วนบนลงล่างมีดังนี้

- 3.1 ลายบัวใหญ่ 3 ชั้น แบบบัวหงาย
- 3.2 ลายพื้หนึ่ง แบบบัวหงาย
- 3.3 คิ้ว
- 3.4 ลายพื้หนึ่ง แบบบัวคว่ำ
- 3.5 ลายหน้ากระดาน
- 3.6 ลายพื้หนึ่ง แบบบัวหงาย
- 3.7 คิ้ว
- 3.8 ลายพื้หนึ่ง แบบบัวคว่ำ
- 3.9 ลายพื้สาม 2 ชั้น แบบบัวคว่ำ

ภาพประกอบ 47 การประกอบแผงหยวกส่วนบน

ที่มา: ของภาพ : [www Googlr.co.th/search.การแทงหยวก:Images](http://www.Googlr.co.th/search.การแทงหยวก:Images))

4. การประกอบเสา ลำดับของลายประกอบ เช่นเดียวกับการประกอบส่วนฐาน ต่างกันที่ ลายที่ใช้เท่านั้น ส่วนที่เป็นเสาประกอบด้วย ลายน่องสิงห์ ลายพินหนึ่ง คิ้ว และลายเสา การเรียงลายของเสาจะมีลักษณะที่เหมือนกันทั้งสองข้าง ประกอบด้วยลาย ดังนี้

- 4.1 ลายน่องสิงห์
- 4.2 ลายพินหนึ่ง
- 4.3 คิ้ว
- 4.4 ลายพินหนึ่ง
- 4.5 ลายเสา
- 4.6 ลายพินหนึ่ง

4.7 คิ้ว

4.8 ลายพื้นหนึ่ง

4.9 ลายน่องสิงห์

ภาพประกอบ 48 การประกอบแผงหยวกส่วนเส้า

ในการประกอบชิ้นส่วนกับเชิงตะกอน มีวิธีการประกอบชิ้นส่วน คือ การนำหยวกที่แทงเป็นหลอดลายแต่ละชิ้นมาประกอบกันเป็นแผงของส่วนต่าง ๆ แล้วนำแผงส่วนต่าง ๆ ไปประกอบกับเชิงตะกอนของเมรุ หรือพลับพลา การประกอบกันของชิ้นส่วนลายของส่วนฐาน ส่วนกลาง และส่วนบนมีวิธีการประกอบเหมือนกันโดยมีขั้นตอน ดังนี้ พับ หรือลายหน้ากระดาน และลายเส้า การประกอบลายต้องทำในส่วนนี้ก่อนเป็นอันดับแรก คือ ต้องใช้กาบกล้วยเป็นพื้นหนึ่งกาบวางคว่ำลงกาบกล้วยขึ้นนี้อาจใช้กาบกล้วยที่มีสีไม่ขาวหรือมีตำหนิกก็ได้ ใช้น้ำลูบกาบกล้วยให้เปียกชุ่ม นำกระดาษสีมาวางทาบให้ยาวตลอดความยาวของหยวก โดยเอาด้านที่มีสีขึ้น ใช้น้ำลูบกระดาษให้เรียบเพื่อให้กระดาษกระชับติดบนผิวของหยวก ถ้าทำลายหน้ากระดานหรือลายเส้า ก็นำลายมาวางทับบนกระดาษสีจะมองเห็นสีที่สวยงามตามช่องว่างของลาย และการประกอบลายชั้นต่าง ๆ เริ่มจากการวางลายพื้นสาม 2 ชั้น วางลายพื้นหนึ่งคิ้ว ลายพื้นหนึ่ง ต่อด้วยลายพื้นห้า 2 ชั้นในขั้นตอนนี้ต้องช่วยกันจับสองคนจัดวางลายให้ได้ระดับ แล้วใช้ตอกแทงให้ทะลุ ส่วนตอกอีกด้านก็ม้วนแทงเป็นตัวยูให้ทะลุอีกด้านหนึ่งเช่นเดียวกัน การยึดลายด้วยตอกยึดหัวท้ายรวมสองเส้น ในการประกอบลายอีกหนึ่งด้าน เออลายพื้นหนึ่งเสียบตอกที่โผล่ออกมาให้ได้ระดับ ต่อด้วยคิ้ว ลายพื้นหนึ่งและลายพื้นสาม 2 ชั้น แล้วบิดม้วนตอกที่โผล่ออกมาทั้ง 4 เส้น ให้เป็นปมเสียบย้อนเก็บปลายตอกที่หยวกกล้วย ดังภาพประกอบ 49 – 50

ภาพประกอบ 49 การประกอบแผงหยวกกับเชิงตะกอน

ที่มา: ของภาพ: www.Gooqlr.co.th/search.การแหงหยวก:Images)

ขั้นตอนการประกอบแผงหยวกที่เหมือนกันในแต่ละชั้น

1 เริ่มประกอบลายน่องสิงห์จัดวางลายให้ได้ระดับ

2. ใช้ตอกแทงลายน่องสิงห์

3. เพิ่มจำนวนตอก และบิดตอกเก็บปลายตอก

4. แผงที่เสร็จสมบูรณ์

ภาพประกอบ 50 ขั้นตอนการประกอบแผงหยวก

การตกแต่งด้วยหยวกประดับเมรุ

เมื่อจัดหยวกที่แทงลายเป็นแผงชุดแล้ว จึงนำมาติดตั้งเข้ากับโครงของเชิงตะกอน หรือเมรุ รูปแบบของการประกอบหยวกบนเชิงตะกอนหรือเมรุ นั้น มีต่าง ๆ กันแล้วแต่การออกแบบของช่าง

ภาพประกอบ 51 การแทงหยวกประดับเมรุ

ที่มา: ของภาพ: [www Google.co.th/search.การแทงหยวก:Images](http://www.Google.co.th/search.การแทงหยวก:Images))

นอกจากการแทงหยวกที่มีลวดลายที่สวยงามและอ่อนช้อยแล้วยังมีการนำเอาผัก ผลไม้ต่าง ๆ มาแกะสลักและดัดแปลงเป็นสิ่งประกอบการแทงหยวก ซึ่งเรียกว่า การแทงหยวกประกอบเครื่องสด เช่น ผักทองนำมาแกะเป็นรูปหัวพญานาค หรือดอกบานชื่น และดอกกุหลาบ มันแกว และแครอทแกะสลักเป็นดอกกุหลาบ

วิธีการแกะผักทองเป็นหัวพญานาค ดอกบานชื่น และดอกกุหลาบ

การแกะกุหลาบจากมัน แกว

การแกะแคนตาลูฟเป็นดอกบานชื่น

ที่มา: ของภาพ: [www Google.co.th/search.การแกะสลักพืช ผัก:Images](http://www.Google.co.th/search.การแกะสลักพืช ผัก:Images)

แครอทแกะสลักเป็นดอกกุหลาบ

ภาพประกอบ 52 การแกะสลักเครื่องสดประกอบหยวกในการตกแต่ง

ที่มา: ของภาพ : [www Google.co.th/search.การแกะสลักพืชผัก:Images](http://www.Google.co.th/search.การแกะสลักพืชผัก:Images))

เอกลักษณ์การแทงหยวกจังหวัดระยอง ตั้งแต่โบราณ จะตกแต่งการแทงหยวกในงานศพ เท่านั้น จะไม่ใช่ตกแต่งงานมงคลต่าง ๆ เพราะถือว่าหยวกเป็นวัสดุที่เหี่ยวง่าย ไม่ยั่งยืน จึงไม่ควรใช้กับงานมงคลต่าง ๆ แต่เนื่องจากสภาพแวดล้อมและความต้องการของสังคมในปัจจุบันไม่ถือว่าเป็นมงคลถาวรหรือไม่ ใช้แต่เหตุการณ์เฉพาะหน้าให้สำเร็จลุล่วงไปงานใดงานหนึ่ง โดยใช้เวลาไม่กี่ชั่วโมง เช่นงานแต่งงาน หรืองานเลี้ยงรับรองแขกชาวต่างประเทศ จึงนำหยวกมาใช้ตกแต่งในงานและกิจกรรมดังกล่าว โดยไม่ถือว่าเป็นงานมงคลหรืองานอวมงคล จึงต้องมีการอนุโลมไปตามความต้องการของ

สังคม ตามคำกล่าวของช่างสายทอง ณ ป้อมเพชร ที่ว่านอกจากการแทงหยวกที่มีลวดลายที่สวยงาม และอ่อนช้อยแล้ว คณะช่างแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ยังสามารถนำเอาผลไม้ต่าง ๆ มา ตัดแปลงเป็นสิ่งประกอบประดับการแทงหยวก จึงเรียนกว่า การแทงหยวกประกอบเครื่องสด

ตอนที่ 2 การส่งเสริมอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ช่างแทงหยวกและคณะทั้ง 5 คน มีความเห็นด้วยกับการส่งเสริม การอนุรักษ์สืบทอดด้าน ศิลปะการแทงหยวกประกอบเครื่องสด เนื่องจากศิลปะการแทงหยวกนี้ นับวันก็จะหมดไปกับวัฒนธรรม เก่าประเพณีต่าง ๆ โดยความเร่งรีบทางประเพณี เวลา วัฒนธรรมใหม่ ๆ มาทำให้พิธีการนั้นต้องเร่งรีบ ตามกันไป ศิลปะการแทงหยวกที่ใช้ประกอบตกแต่งเชิงตะกอนก็หมดไป เพราะมีงานศพต่างก็ต้องรีบ จัดงานให้เสร็จไป มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการอนุรักษ์ไว้ ทั้งประเพณีเดิม วัฒนธรรมเดิม สังคม วิถีชีวิตเดิม และศิลปะเดิมควบคู่กันไป จะทำให้ศิลปะการแทงหยวกนั้นยังคงอยู่ และมีให้เห็น โดยเฉพาะควรมีการส่งเสริมอย่างลึกในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านตัวบุคคล องค์ภูมิปัญญาที่ต้องมีการดูแล และสนับสนุนให้องค์ภูมิปัญญาด้านการแทงหยวกมีชีวิตความเป็นอยู่ที่พอจะเป็นแหล่งความรู้ได้ดี ซึ่ง ช่างแทงหยวกและคณะได้ให้ความเห็นไว้ดังต่อไปนี้

1. ช่างทองสุข วงศ์สุวรรณ กล่าวว่า ผลงานศิลปะการแทงหยวกเป็นศิลปะชั้นเอก ยอดเยี่ยม ของโลก ซึ่งไม่มีประเทศไหนในโลก ใช้ต้นกล้วยมาประดิษฐ์เป็นงานศิลปะได้อย่างสวยงาม เพราะคน ทั่วโลกรู้จักแต่กินกล้วยเท่านั้น ดังนั้น คณะช่างแทงหยวกได้อนุรักษ์ ร่วมถ่ายทอดและส่งเสริมศิลปะการ แทงหยวกอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดยมีโรงเรียนและสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งผู้ที่สนใจมาขอ คำแนะนำ ชี้แนะและถ่ายทอดศิลปะการแทงหยวกอยู่เป็นประจำ จึงเห็นได้ว่า สมควรที่จะอนุรักษ์ให้ เป็นมรดกทางศิลปะการแทงหยวกของอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยองตลอดไป

ครูทองสุข วงศ์สุวรรณ ได้กล่าวต่อว่า ในการส่งเสริม อนุรักษ์ และสืบทอดงานแทงหยวกช่าง แงหยวกทุกคนได้พยายามสืบทอดให้กับคนรุ่นใหม่ และผู้ที่สนใจทุกคนไม่ได้รับจ้างสอนแต่เป็นวิทยากร พิเศษ และเป็นครูผู้สอน สอนให้โดยไม่คิดค่าสอน และมีการถ่ายทอดให้ความรู้โดยไม่ปิดบังทั้ง กระบวนการ โดยมีวิธีการดังต่อไปนี้

ขั้นตอน การถ่ายทอดการแทงหยวกของคณะครูช่าง อำเภอบ้านค่าย
ครูทองสุข วงศ์สุวรรณ

รายชื่อครูช่างแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย	ขั้นตอนในการปฏิบัติ	วิธีการถ่ายทอด
1. นายทองสุข วงศ์สุวรรณ	1. เครื่องมือและวัสดุที่ใช้ในการแทงหยวก 2. ตันกกล้วย หรือ หยวกกล้วย 3. รูปแบบและลวดลายของการแทงหยวก 4. ขั้นตอนการเตรียมหยวกกล้วย 5. ขั้นตอนการแทงหยวก 6. การลอกกากล้วย 7. ขั้นตอนการออกแบบลวดลาย 8. ขั้นตอนการฉลุลวดลายลงบนหยวกกล้วย โดยไม่ต้องวาดลวดลายลงบนหยวกกล้วย ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวบ้านค่ายโดยเฉพาะ เช่น <ul style="list-style-type: none"> - ลายพื้นปลาหนึ่ง - ลายพื้นปลาสร - ลายพื้นปลาห้า - ลายน่องสิงห์ - ลายหน้ากระดาน - ลายเสา - ลายกระจัง - ลายกระจังตาอ้อย - ลายกระจังใบเทศ - ลายกระจังเจิม 	- ทำเป็นเอกสารประกอบรูปภาพ - ถ่ายทอดภาคปฏิบัติ โดยการลงมือปฏิบัติจริง ในขณะที่ทำการสอน

**ขั้นตอน การถ่ายทอดการแทงหยวกของคณะครูช่าง อำเภอบ้านค่าย
(ต่อ)**

รายชื่อครูช่างแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย	ขั้นตอนในการปฏิบัติ	วิธีการถ่ายทอด
1. นายทองสุข วงศ์สุวรรณ	9. ขั้นตอนการตกแต่งลวดลายบน หยวกกล้วยด้วยวิธีการแรสี ซึ่งจะใช้ เฉพาะสีธรรมชาติ (สีใช้ทำขนม) ซึ่งเป็น เอกภักษ์ณ์ ของชาวบ้านค่ายโดย เฉพาะ 10. ขั้นตอนการใช้กระดาษสีติดที่หยวกที่ ฉลุเป็นลวดลายให้ดูสวยงาม ได้แก่ กระดาษแก้วชนิดสีหลากสี กระดาษ แก้วชนิดขุ่นหรือที่เรียกว่ากระดาษว่าว กระดาษอังกฤษ 11. การประกอบลวดลายเป็นลายชุด 12. การจัดสถานที่ ที่เป็นงานอวมงคล และงานที่เป็นมงคล 13. นำการแทงหยวกมาประยุกต์นำมา ทำเป็นกระทงลอย ทำเป็นกระเช้าผลไม้ ทำเป็นลวดลายประดับพานไหว้ครู เป็นต้น	- จัดทำเป็นเอกสารประกอบ รูปภาพ - ถ่ายทอดภาคปฏิบัติ โดยการลง มือปฏิบัติจริง ในขณะที่ทำการ สอน

2. ช่างสมมิตร วรณพิทักษ์ กล่าวว่า การอนุรักษ์สืบทอดด้านศิลปะการแทงหยวกนี้ พร้อมที่จะให้คำแนะนำและชี้แนะตลอดเวลา กับผู้ที่มีความสนใจเป็นพิเศษและสอนให้ด้วยความเต็มใจ เพราะเมื่อทำได้แล้วจะเกิดความภาคภูมิใจเห็นคุณค่าความงามของศิลปะการแทงหยวก จึงช่วยอนุรักษ์สืบสานให้คงอยู่ต่อไป

3. ช่างสมบุญ วงศ์สุวรรณ กล่าวว่า เนื่องจากงานแทงหยวกเป็นงานที่มีเฉพาะในประเทศไทย ซึ่งชาวต่างชาติที่มาเห็นจะแปลกตา และมีความชื่นชอบมาก ฉะนั้นสถาบันการศึกษาในจังหวัดระยอง ควรมีการจัดหลักสูตรเสริมในสาขางานแทงหยวก เพื่อให้เด็กรุ่นใหม่รู้จักศิลปะชนิดนี้ จะได้ช่วยกันสืบสานให้คงอยู่ต่อไป

4. ช่างสายทอง ณ ป้อมเพชร์ กล่าวว่า มีการส่งเสริมศิลปะการแทงหยวกเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษา และการศึกษาพิเศษในทุกแขนง มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการศิลปะการแทงหยวกอย่างต่อเนื่องให้กับเยาวชนและผู้ที่มีความสนใจ รวมทั้งผู้ด้อยโอกาสทางสังคม (ผู้ต้องหา) ทั้งยังมีการเผยแพร่ในรูปแบบของวีดิทัศน์จากรายการต่างๆ ของทางสถานีโทรทัศน์ที่มาทำการถ่ายทำซึ่งตรงกับเป้าหมายของคณะช่างแทงหยวกจังหวัดระยอง ที่ต้องการเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและเป็นการอนุรักษ์ศิลปะการแทงหยวกของจังหวัดระยองให้คงอยู่ต่อไป

คณะช่างแทงหยวกจังหวัดระยอง พร้อมที่จะให้คำแนะนำรวมถ่ายทอด เผยแพร่ และส่งเสริมศิลปะการแทงหยวกอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีครู และนักศึกษา จากสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งผู้ที่สนใจมาขอคำแนะนำชี้แนะ และถ่ายทอดศิลปะการแทงหยวกเป็นประจำ โดยการสอนเขียนลายไทยให้เป็น และสาธิตการแทงหยวกแบบไม่ต้องวาดลวดลายลงบนหยวกก่อนจน

ตอนที่ 3 คุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมเดิมของสังคม อำเภอบ้านค่ายจังหวัดระยอง

ตามแนวคิดของคณะช่างแทงหยวกจังหวัดระยอง เห็นว่าศิลปะการแทงหยวกมีคุณค่าต่อประเพณี วัฒนธรรม ซึ่งเป็นงานวิจิตรศิลป์ผสมกับงานหัตถศิลป์ ที่มีการถ่ายทอดแบบองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น โดยอาจอ้างถึงในการสันนิษฐานถึงเหตุการณ์ ในสมัยโบราณ ซึ่งครูทองสุข วงศ์สุวรรณ ได้กล่าวไว้ว่าศิลปะการแทงหยวกเกิดขึ้น จากสมัยพระนเรศวรมหาราชล่าแผ่นดินในสมัยก่อน ช่างอันดับ 1 คือช่างเหล็ก อันดับ 2 คือช่างแทงหยวก ไปรบที่ไหนก็ตายที่นั่น เมาที่นั่น ใช้ไม้ไผ่เป็นเชิงตะกอน แล้วนำต้นหยวก (ต้นกล้วย) มาคุมเชิงตะกอนก่อนจะเผาแล้วพัฒนาหยวกให้เกิดลวดลายที่สวยงามจนเกิดคุณค่าแห่งความงามต่อสังคมไทยเรา ในการแทงหยวกจะช่วยพัฒนาสังคมในด้านจิตใจ ให้คนเห็นคุณค่า “ปรัชญา” ความสดสวย ไม่ซ้ำก็เหี่ยวแห้งเป็นธรรมดาตามหลักศาสนา การแทงหยวกของช่างเมืองระยอง ไม่เหมือนใครในโลกเพราะมีต้นกล้วยทั่วโลก แต่มีประเทศไทยประเทศเดียวที่นำต้นกล้วยทำงาน

ศิลปะให้เกิดความสวยงามและมีส่วนพัฒนาสังคมในด้านความสวยงามของศิลปวัฒนธรรม เพราะเป็น
 ชิ้นงานที่ละเอียดอ่อน งานแทงหยวกแต่ละชิ้นมีลวดลายที่ไม่เหมือนกันและความหมายของลายแต่
 ละลายนั้น ต้องมีความเหมาะสมกับรูปทรงด้วย ด้านการมีสมาธิ ในการทำงาน ช่างแทงหยวกมี
 ความจำลวดลายต่าง ๆ ได้อย่างแม่นยำ และต้องทำอย่างประณีต มีสมาธิมั่นคง งานที่ออกมาก็จะดูอ่อน
 ช้อยและสวยงาม ด้านความสามัคคี การทำงานนี้เป็นการทำงานกลุ่มต้องอาศัยทีมงานแต่ละคนจะแบ่ง
 ลาย แบ่งหน้าที่กัน (เพราะเป็นของสด) ดังนั้นเมื่อแต่ละคนทำงานส่วนของตนเสร็จ ก็จะนำมาประกอบ
 กันเป็นโครงหยวกที่สมบูรณ์ เกิดเป็นผลงานศิลปะการแทงหยวกที่งดงาม ที่เกิดจากคณะช่างแทงหยวก
 อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง เป็นที่เชิดหน้าชูตาและสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมและประเพณีเดิมของ
 สังคม จังหวัดระยอง

ตอน 4 การนำความรู้ด้านศิลปะการแทงหยวกไปประกอบอาชีพเสริม

ในการสัมภาษณ์ช่างแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จะเห็นได้ว่าศิลปะการแทง
 หยวก มีลักษณะของความเป็นวิชาชีพที่ต้องอาศัยความรัก ความศรัทธา และมองเห็นในคุณค่า
 พร้อมทั้งมีความมุ่งมั่นอย่างแท้จริง และต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ ในขณะที่เดียวกันต้องมีพรสวรรค์
 ด้วยงานศิลปะการแทงหยวกเป็นงานฝีมือ จึงไม่สามารถจำกัดราคาที่แน่นอนตายตัวได้สุดแล้วแต่งาน
 ใหญ่งานเล็ก เพราะค่าฝีมือไม่สามารถประมาณคุณค่าได้สุดแล้วแต่คนจะนิยมมีการส่งเสริมการนำ
 ความรู้ด้านศิลปะการแทงหยวกไปประกอบเป็นอาชีพเสริม โดยอาจจะใช้เป็นวิชาชีพติดตัว ในการเสริม
 คุณค่าให้กับตนเอง และนำไปประยุกต์เข้ากับกระบวนการทำงานที่มีอยู่เสริมการแทงหยวกให้มีคุณค่า
 กับงานที่ทำมากขึ้น โดยการนำศิลปะการแทงหยวกไปปรับประยุกต์ใช้กับงานหยวกทั่วไป และงานแขนง
 อื่น เช่น การแทงหยวกเพื่อใช้ตกแต่งสถานที่ ตกแต่งอุปกรณ์ต่าง ๆ ในงานมงคล โดยการแทงหยวกเป็น
 โคมไฟ หรือแทงหยวกเป็นเครื่องประดับ แทงหยวกเป็นแจกันปักดอกไม้ประกอบบนโต๊ะอาหารตาม
 โรงแรม นอกจากการแทงหยวกแล้วยังมีการแกะสลักผัก ผลไม้ต่าง ๆ เพื่อนำไปประกอบกับหยวกให้มี
 ความสวยงามมากยิ่งขึ้น และยังสามารถนำไปประกอบเป็นอาหารได้อีกด้วย ภาพประกอบที่ 53 – 54

สลักเป็นรูปสัตว์ในหิมพานต์

ประดับโคมไฟ

ในการตกแต่งสถานที่

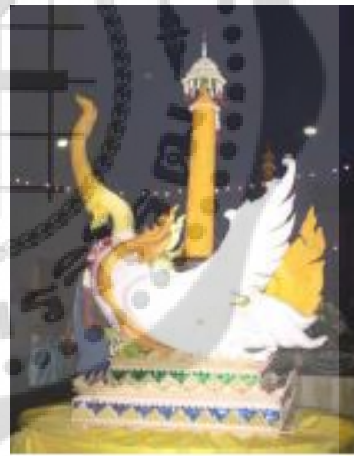
ช่อดอกไม้

ที่รัดขวด

ที่รัดแก้วเครื่องดื่ม

ประดับต้นเทียนพรรษา

ภาพประกอบ 53 รูปแบบงานของศิลปะการแทงหยวกที่นำมาประยุกต์ใช้

ประดับกระจกส่อง / กรอบรูป

ภาพประกอบ 54 รูปแบบงานของศิลปะการแทงหยวกที่นำมาประยุกต์ใช้

ที่มา: ของภาพ : [www Google.co.th/search.การแทงหยวก:Images](http://www.Google.co.th/search.การแทงหยวก:Images)

รูปแบบการส่งเสริมการแทงหยวกไปประกอบอาชีพเสริม

1. การจัดกิจกรรมศึกษาการดูงานในการปฏิบัติงานจริง
2. สาธิตการแทงหยวก
3. การให้การอบรมเกี่ยวกับการแทงหยวก
4. จัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดแทรกการศึกษาระดับพื้นฐาน
5. การเผยแพร่ศิลปะการแทงหยวกในรูปแบบของสารสนเทศ สื่อทุกแขนง
6. กิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะการแทงหยวกแก่ผู้สนใจ และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เสริมหลักสูตร ในองค์รายวิชาที่จะนำไปประกอบอาชีพเสริมได้นั้น ในสาระหลักสูตรต้องประกอบไปด้วย ประวัติของศิลปะการแทงหยวก เอกลักษณ์ของศิลปะการแทงหยวก วัสดุอุปกรณ์ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ที่สำคัญแล้ว อีกประการหนึ่งคือการเรียนรู้ในสาระประวัติของลวดลายการแทงหยวกใน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ประกอบด้วย ลายพื้นหนึ่ง ลายพื้นสามลายพื้นห้า ลายหน้ากระดานรักร้อย ลายหน้ากระดานรัดเกล้า ลายหน้ากระดานนก กระดานลูกปักก้ามปู ลายกนกใบเทศ ลายเถา ลายเสาหางโต ลายเสาต่อยอด ลายกระจังวรรณ ลายกระจังปฏิญาณ ลายน่องสิงห์ และลายสาหร่าย ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์ และมีการพัฒนาเพื่อนำไปประกอบใช้เป็นอาชีพเสริมได้ อีกทั้งยังมีรูปแบบในการจัดการเรียนรู้ในเชิงปฏิบัติการแบบเรียนสำเร็จรูป ไม่ว่าจะเป็น วิธีการประกอบหยวก การประดับตกแต่งเชิงตะกอน และการนำไปประยุกต์ใช้ตลอดจน

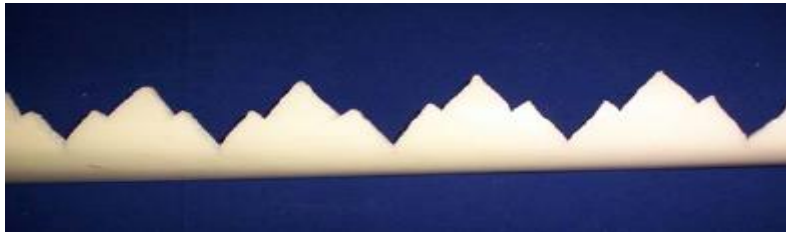
การประเมินราคา ซึ่งทางกลุ่มช่างแทงหยวกจังหวัดระยองร่วมกับสถานศึกษาต่างๆ ที่เล็งเห็นความสำคัญได้จัดทำหลักสูตรสอดแทรกและหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดทำไว้เป็นกระบวนการเรียนการสอนในสถานศึกษาส่งผลให้นักเรียนได้มีวิชาความรู้ด้านศิลปะการแทงหยวกติดตัวและสามารถนำศิลปะการแทงหยวกไปประยุกต์ใช้ให้เกิดอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ให้กับตนเองต่อไป

ลักษณะของลายพื้นฐานของช่างทองสุข วงศ์สุวรรณ ที่ปรากฏได้แก่

ลายที่ใช้ในการแทงหยวก นิยมใช้ลายไทยมาแต่โบราณ ลายที่ใช้แทง เป็นลายมาตรฐานที่ใช้สำหรับแทงหยวก ในปัจจุบันก็ยังใช้ลายลักษณะลายไทยแบบดั้งเดิมอยู่ อาจจะมีการประยุกต์ลายขึ้นใหม่บ้างตามธรรมชาติ แต่ก็ยังยึดหลักของลายไทยลายต่าง ๆ ที่ใช้ในการแทงหยวก

1. **ลายพื้หนึ่ง** ลายพื้หนึ่งมีหนึ่งยอดเป็นลายแทงหยวกที่ใช้กันในทุกท้องถิ่น ขนาดของพื้มีทั้งพื้เล็กและพื้ใหญ่ ลายพื้หนึ่งขนาดเล็กนิยมเรียกว่า ลายพื้ปลา ลายพื้หนึ่งเป็นลายที่นำไปประกอบส่วนในสุดของส่วนฐาน หรือส่วนเสา สำหรับส่วนฐานนั้น ลายพื้หนึ่งคั่นอยู่ระหว่างลายหน้ากระดานกับลายพื้สามและลายพื้ห้า สำหรับส่วนเสานั้นลายพื้หนึ่งจะอยู่ระหว่างลายน่องสิงห์กับลายเสา ลายพื้หนึ่งเป็นลวดลายเบื้องต้นที่ผู้เริ่มฝึกหัดใหม่จะต้องฝึกฝนให้มีความชำนาญ การฝึกหัดแทงลายพื้หนึ่งที่ถูกต่อนั้น ขนาดของพื้จะต้องมีขนาดเท่ากันทุกซี่ จะต้องแทงให้เป็นเส้นตรงเดียวกัน ไม่คด โค้ง ที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการแทงลายพื้หนึ่งก็คือจะต้องแทงให้สองด้านเท่ากัน

2. **ลายฟันสาม** ลายฟันสามมีสามยอด เป็นลายอีกแบบหนึ่งที่ใช้กันอยู่ทั่วไป ในทุกท้องถิ่น ขนาดของลายฟันสามโดยทั่ว ๆ ไป คือ กว้างประมาณ 8 เซนติเมตร สูงประมาณ 7 เซนติเมตร ลายฟันสามนี้ ใช้สำหรับประกอบส่วนฐานชั้นล่างและฐานชั้นบนของเมรุ

3. **ลายฟันห้า** ลายฟันห้ามีห้ายอด เป็นลวดลายที่ใช้ประกอบในส่วนฐาน เช่นเดียวกับลายฟันสาม ลายฟันห้ามีขนาดใหญ่กว่าลายฟันสามเล็กน้อย คือ ส่วนกว้างประมาณ 9 เซนติเมตร สูงประมาณ 8 เซนติเมตร การแทงลายฟันห้า ที่ยากกว่าลายฟันสาม ก็คือ ต้องแทงหยักถึง 5 หยัก ทำให้หยักด้านขวาและด้านซ้ายมีขนาดไม่เท่ากันและโดยเหตุที่ลายฟันห้ามีขนาดใหญ่ในการแฉะจึงจำเป็นต้องสอดได้ ทำให้ได้ลวดลายที่สวยงามยิ่งขึ้น

การประกอบลาย

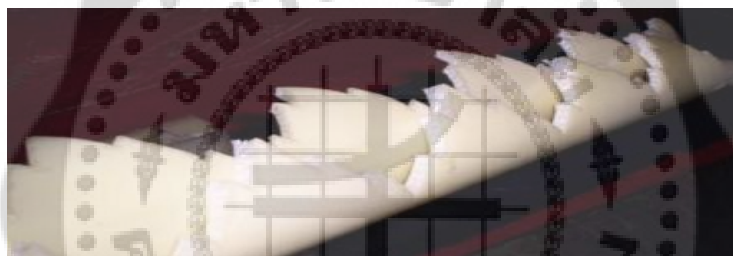
การนำหยวกที่แทงเป็นลายต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ ลายฟันหนึ่ง ลายฟันสาม และลายฟันห้า มาประกอบกันนั้น ก่อให้เกิดเส้นลายที่มีความสูงต่ำลดหลั่นกัน เกิดความวิจิตรตระการตา ในการนำเอาลายต่าง ๆ มาประกอบกันนี้ ส่วนใหญ่จะเกิดการทำใน 3 ลักษณะ ได้แก่

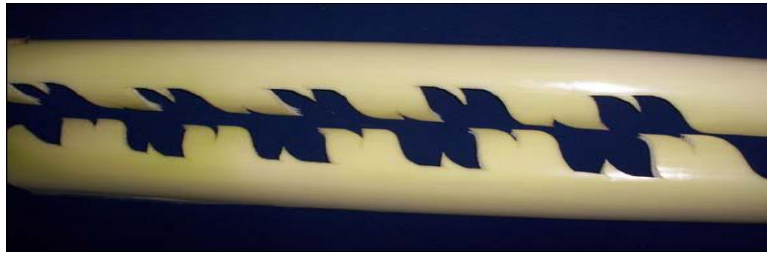
1. **ลายฟันสามกับลายฟันสาม** การนำลายฟันสามมาประกอบกับลายฟันสามนี้ โดยทั่วไปมักจะซ้อนให้ตัวฟันตัวบน และตัวล่างเหลื่อมกัน สำหรับลายชนิดนี้ไม่มีการแร สอดใส่ด้วย ตัวฟันมีขนาดไม่กว้าง เพียงแต่มีการแรเป็นเส้นธรรมดา

2. **ลายฟันสามกับลายฟันห้า** การนำลายฟันสามกับลายฟันห้ามาประกอบกันนี้ โดยเหตุที่ ขนาดของลายฟันสามและลายฟันห้ามีขนาดต่างกัน ดังนั้นเมื่อนำลายทั้งสองชนิดมาประกอบกันเข้า จะได้ลายที่เหลื่อมกัน ฟันหนึ่งซ้อนกับฟันหนึ่ง ทำให้ได้สัดส่วนที่ลดหลั่นกันสวยงาม

3. **ลายฟันห้ากับลายฟันห้า** เหตุที่ลายฟันห้ามีขนาดฟันค่อนข้างใหญ่ ดังนั้นจึงต้องมีการ แรสอดใส่เพื่อความสวยงาม ในการประกอบลายฟันห้ากับฟันห้า ซึ่งมีขนาดเท่ากัน ต้องประกอบให้ ฟันเหลื่อมกัน ซึ่งจะทำให้มองเห็นไส้ของฟันด้านบน ที่สังเกต ในการประกอบลายชนิดใดเข้าด้วยกันก็ ตาม จำเป็นต้องมีลายฟันหนึ่งประกอบอยู่ด้วยเสมอ การแทงลายฟันหนึ่ง ฟันสาม และฟันห้า เมื่อแทง และแยกลายออกจากกันแล้วสามารถนำลายไปใช้ได้ทั้ง 2 ข้าง

4. **ลายน่องสิงห์** ลายน่องสิงห์เป็นลายที่ใช้กับส่วนที่เป็นเสา ลายชนิดนี้ใช้กันในทุกท้องถิ่น การแทงลายน่องสิงห์นั้น ความยากอยู่ที่ต้องให้สองด้านเท่ากัน คือ เมื่อแทงเพียงครั้งเดียว จะได้ผลงานถึงสองชิ้น เมื่อแทงเสร็จแล้วต้องมีการแรและย้อมสีเพื่อความสวยงาม ลายน่องสิงห์ สามารถแยกลายออกจากกัน นำมาใช้ได้ทั้งสองด้าน เหมือนลายพื้นหนึ่ง พื้นสาม พื้นห้า แต่ลายน่องสิงห์เป็นลายตั้งประกอบเป็นเสาด้านซ้ายและด้านขวา ในหยวก 1 อันแทงเป็นด้านขวา เมื่อแยกออกจากกันก็จะได้อีกด้านขวาเหมือนกันทั้ง 2 ชิ้น ต้องแทงด้านซ้ายอีกครั้งหนึ่ง

5. **ลายหน้ากระดาน** ลายหน้ากระดานเป็นลายที่ใช้เป็นส่วนประกอบของแผงส่วนบน ส่วนกลางและส่วนฐาน ลายหน้ากระดานที่ใช้กันอยู่ทั่วไป เช่น ลายรักร้อยประเภทต่าง ๆ ลายลูกปักก้ามปูลายเครือเถา

6. **ลายเสา** ลายเสาเป็นลายที่มีความสำคัญ เนื่องจากการแทงกระทำได้ยาก เช่นเดียวกับลายหน้ากระดานส่วนฐาน สำหรับลายเสานี้มีการออกแบบลวดลายแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ซึ่งมีการแสดงฝีมือกันเป็นพิเศษ เช่นเดียวกับลายหน้ากระดานในส่วนฐานในการแทงส่วนที่เป็นฐานส่วนที่เป็นเสา ช่างแทงหยวกมักจะออกแบบลวดลายให้มีความวิจิตรพิสดารแตกต่างจากผู้อื่น ทั้งนี้เพื่อเป็นการประกวดประชันฝีมือกันเป็นพิเศษ ลวดลายที่ช่างแทงหยวกนำมาประดิษฐ์ ได้แก่ ลายเครือเถา ลายดอกไม้ ลายสัตว์ คือนำภาพสัตว์มาประกอบเป็นลวดลาย เช่น สัตว์หิมพานต์ มังกร ปลา ฝี่เสื่อ นอกจากนั้นก็มีลายตลก ลายตัวอักษร ลายสัตว์ที่เป็นปีเกิด และลายที่เป็นสัญลักษณ์ของผู้ตาย

7. **ลายกระจัง** เป็นลายที่ใช้ประกอบกับลายพื้นสามและลายพื้นหนึ่ง ไม่นิยมใช้กับส่วนที่เป็นฐาน เนื่องจากลายกระจังรวมเป็นลายแบบบัวคว่ำ นิยมใช้กับส่วนบนและส่วนกลางเท่านั้น มีหลายชนิด เช่น กระจังรวน กระจังใบเทศการแทงหยวกเป็นงานที่ต้องอาศัยความชำนาญ มิฉะนั้นจะเกิดความเสียหายได้ง่าย ทั้งนี้เพราะเหตุว่า หยวกเป็นวัสดุอ่อนชำรุดได้ง่าย ส่วนมิดแทงหยวกที่ใช้เป็นเครื่องมือในการแทงหยวกเป็นเครื่องมือที่ต้องมีความคม ดังนั้นหากผู้แทงไม่มีความชำนาญ จะทำให้ลวดลายขาดออกจากกันกรรมวิธีการแทงหยวกนั้น สิ่งที่ควรคำนึงอย่างหนึ่งคือ การจับมิด วิธีการจับการลงมิดต้องให้มิดตั้งฉากกับหน้าตัดของหยวก จะทำให้รอยตัดตั้งฉากสวยงาม เมื่อช่างแทงหยวกได้แทงหยวกครบชิ้นงานตามลายที่ได้ออกแบบไว้ ลำดับต่อไปคือการประกอบชิ้นลาย ได้แก่ การนำ

หยวกที่แทงไว้แต่ละชั้นที่แรลยไว้มาลงสีโดยใช้สีสำหรับทำขนมทำการแรลยตามต้องการ แล้วจึงนำหยวกมาประกอบเข้าเป็นชิ้นงานของส่วนต่าง ๆ เป็นส่วนฐานหรือส่วนล่าง ส่วนกลาง ส่วนบน และเสาลายที่ใช้ในการแทงหยวกนิยมใช้ลายไทยมาแต่โบราณ ลายที่ใช้แทง เป็นลายมาตรฐานที่ใช้แทงหยวกในปัจจุบันก็ยังใช้ลายลักษณะลายไทยแบบดั้งเดิมอยู่ อาจจะมีการประยุกต์ลายขึ้นใหม่บ้าง 60 แต่ก็ยังยึดหลักของลายไทยลายต่าง ๆ ที่ใช้ในการแทงหยวก ลายพื้นหนึ่ง ลายพื้นสาม ลายพื้นห้า ในการแทงหยวกประกอบตกแต่งเชิงตะกอนของจังหวัดระยองมี 2 ชนิด คือ เชิงตะกอนลูกโกศ และเชิงตะกอนลูกหีบ เชิงตะกอนลูกโกศใช้สำหรับวางโกศ จะมีขนาดเล็กกว่าเชิงตะกอนลูกหีบ ที่ใช้สำหรับวางโลงศพ การจัดพิธีเผาศพของคนจังหวัดระยองมักจะมีการตั้งเมรุและตกแต่งเชิงตะกอนด้วยหยวก พร้อมทั้งจัดแต่งบริเวณที่ตั้งเมรุ ด้วยดอกไม้สดสวยงาม ซึ่งเมรุที่ประกอบขึ้นใช้สำหรับเผาศพนั้นมีอยู่หลายแบบ ทั้งแบบที่เป็นเมรุที่มียอด 5 ยอด 7 ยอด หรือบางครั้งมีถึง 9 ยอด และบางครั้งนิยมทำเป็นเมรุผ้าขาว

โคจรแบบสำหรับวางลูกโกศก็ดีสำหรับวางลูกหีบก็ดี จะมีส่วนที่อยู่ใต้เมรุ เรียกว่า “ร่องถุน” ที่ร่องถุนนี้หากไม่มีสิ่งใดปกปิด จะทำให้มอญทะลุไปยังอีกด้านหนึ่งได้ ดังนั้นในการสร้างโคจรแบบ จึงจำเป็นต้องมีภาพต่าง ๆ มาปิดร่องถุนนั้นเสีย เรียกว่า ภาพร่องถุนส่วนมากเป็นภาพที่ประกอบฐานส่วนบนก่อนสิ่งสำคัญที่ต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษคือ การเชื่อมส่วนหัวท้ายของหยวกให้เป็นมุม 45 องศา เมื่อนำมาประกบเข้ากันแล้ว จะทำให้หยวกทำมุมฉากสิ่งที่ควรประกอบฐานส่วนบนก่อนสิ่งสำคัญที่ต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ คือ การเชื่อมส่วนหัวท้ายของหยวกให้เป็นมุม 45 องศา เมื่อนำมาประกบเข้ากันแล้ว จะทำให้หยวกทำมุมฉาก สิ่งที่ควรระมัดระวังอีกประการหนึ่งได้แก่ การจัดตัวลายที่ต่อกันตรงมุมให้ประกบกันสนิทอย่าให้ลายขาดหรือลายเหลื่อมกันการตรึงหยวกให้ติดกับส่วนโคจรแบบนี้ใช้ตอกซึ่งจักมาจากไม้ไผ่เป็นเครื่องรัด หรือใช้ตะปูตอก การใช้ตอกรัดทำให้หยวกกระชับกับโคจรแบบได้แน่นดีกว่าการใช้ตะปูหรือการใช้ลวดรัด เพราะตะปูหรือลวดจะกัดเนื้อหยวกทำให้หยวกขยับเขยื้อนได้การประกอบส่วนที่เป็นเสาลงกระทำหลังจากที่ได้ประกอบส่วนฐานบนหรือเรือนไฟสำเร็จแล้ว โดยเริ่มจากการเชื่อมหยวกส่วนบนของเสาให้ได้ขนาด แล้วนำส่วนเสาลงประกอบกับโคจรแบบ โดยใช้ตอกรัดกับโคจรแบบ เมื่อประกอบส่วนฐานบน และเสาลงเรียบร้อยแล้ว ต่อไปจึงประกอบส่วนฐานล่างเข้ากับโคจรแบบ ซึ่งกระทำเช่นเดียวกับการประกอบฐานส่วนบน หรือเรือนไฟ เมื่อประกอบส่วนต่าง ๆ เข้ากับโคจรแบบเรียบร้อยแล้วจึงยกขึ้นสู่เมรุต่อไป แต่เนื่องจากหยวกเป็นสิ่งเหนียวแฉะง่าย จึงต้องคอยฉีดน้ำอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้หยวกชุ่มอยู่เสมอ ในการถ่ายทอดความรู้ความสามารถด้านนี้ ส่วนมากเป็นการถ่ายทอดให้กับทายาทผู้สืบสกุลจะมีบุคคลอื่นบ้างก็มักจะเป็นคนที่รู้จักคุ้นเคยกันมาช้านาน เพราะจะหาคนสนใจอย่างกว้างไม่คอยได้นอกจากนั้นแล้วการเป็นช่างแกะของอ่อนก็เกือบจะยึดเป็นอาชีพอย่างถาวรไม่มีใครได้อีกด้วยดังนั้นช่างด้านนี้จึงมีอาชีพอื่นเป็นหลัก แต่กระนั้นก็ยังมิผู้รักการช่างด้านนี้ ถึงกับรับการถ่ายทอดสืบต่อกันตลอดมาไม่ขาดสาย และการ

ตกแต่งเมรุให้เกิดความวิจิตรสวยงามแสดงถึงความระลึกถึงความเคารพ ศรัทธา กตัญญูต่อผู้ล่วงลับ
ไปแล้ว ซึ่งเป็นวัฒนธรรมอันดีต่อด้านจิตวิญญาณของคนไทย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยในหัวข้อ เรื่อง ศิลปกรรม ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ผู้ศึกษา :โสภิตา ณ ป้อมเพชร์ สามารถสรุปผลการศึกษาค้นคว้า ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ศิลปกรรม ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าโดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาส่งเสริมอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะการแทงหยวก คุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมเดิมของสังคม อำเภอบ้านค่าย การนำความรู้ด้านศิลปะการแทงหยวก ไปประกอบอาชีพเสริม ซึ่งได้แบ่งหัวข้อในการวิจัยดังนี้

- 1 ศิลปะการแทงหยวก ซึ่งเป็นภูมิปัญญาไทย ของศิลปะพื้นบ้าน และกระบวนการถ่ายทอดความรู้ทางแทงหยวกของ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
- 2 เป็นการส่งเสริมอนุรักษ์สืบทอดประเพณี และวัฒนธรรม ด้านคุณค่าทางสังคมของ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
- 3 คุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมเดิมของสังคม อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
- 4 การนำความรู้ด้านศิลปะการแทงหยวกไปประกอบอาชีพเสริม อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ ศิลปกรรม ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง โดยการศึกษา สอบถามและสัมภาษณ์ช่างแทงหยวก ครูภูมิปัญญาไทย คณะช่างแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวนทั้งสิ้น 5 คน เรื่องเกี่ยวกับความเป็นเอกลักษณ์ของ ศิลปะการแทงหยวก การส่งเสริมอนุรักษ์ และสืบทอด ด้านคุณค่าทางสังคม การนำความรู้ด้านศิลปะการแทงหยวกไปประกอบอาชีพเสริม

ในการศึกษาวิเคราะห์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้ศึกษาเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ใช้การสัมภาษณ์และการสอบถาม มีการบันทึกภาพขั้นตอน การแทงหยวก แล้วนำมาวิเคราะห์ความถูกต้องของข้อมูล ด้านศิลปะการแทงหยวก การส่งเสริม อนุรักษ์และสืบทอดศิลปะการแทงหยวก คุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมเดิมของ อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง การนำความรู้ด้านศิลปะการแทงหยวกไปประกอบอาชีพเสริม

กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์และสอบถาม เป็นคณะช่างแหงหยวก 5 ท่าน ประกอบด้วย นายทองสุข วงศ์สุวรรณ นายสมมิตร วรณพิทักษ์ นางสมบุญ วงศ์สุวรรณ นายสมนึก นันทิประเสริฐ และนางสายทอง ณ ป้อมเพชร เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ ที่ผู้ศึกษาได้จัดสร้างขึ้นเอง เพื่อสัมภาษณ์ประวัติช่างแหงหยวก และข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับ ศิลปะการแหงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง และแบบสอบถาม ซึ่งผู้ศึกษาได้จัดสร้างขึ้นเพื่อ สอบถามช่างแหงหยวกตามรายด้านคือ ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ และสืบทอด ด้านคุณค่าทางสังคม ด้านการนำความรู้ด้านศิลปะการแหงหยวกไปประกอบอาชีพเสริม

ผู้ศึกษา ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยทำการสัมภาษณ์และสอบถาม กลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคลมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ ค้นหาแนวคิดเกี่ยวกับข้อมูลของครุภูมิปัญญา ไทย และช่างแหงหยวก สัมภาษณ์และสอบถามโดยใช้แนวคำถามที่ถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้ สัมภาษณ์ ในด้านการส่งเสริมอนุรักษ์และสืบทอด ด้านคุณค่าทางสังคม ด้านการนำความรู้ด้าน ศิลปะการแหงหยวกไปประกอบอาชีพเสริม เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงอย่างเป็นระบบ โดยผู้ศึกษาไม่ชี้แนะ ทั้งทางตรงและทางอ้อมกับผู้ให้ข้อมูลตอบไปในแนวทางที่ผู้ศึกษาต้องการ แต่อาจขอข้อมูลเพิ่มเติมบาง ประเด็นที่ผู้ศึกษาต้องการรายละเอียดเพื่อเชื่อมโยงการสัมภาษณ์ให้เข้าสู่ประเด็นที่ต้องการศึกษา อย่างลึกซึ้งได้ และตรวจสอบความเข้าใจให้ตรงกันระหว่างผู้ศึกษากับผู้ให้ข้อมูล เป็นการตรวจสอบ และสรุปประเด็นตามแนวคำถามเป็นระยะ พร้อมทั้งสังเกตพฤติกรรมในการให้ข้อมูลไปพร้อมกันเพื่อ ใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ศึกษา โดยมีการบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องบันทึกเสียงทุกครั้ง ที่มีการสัมภาษณ์และบันทึกภาพในบางครั้ง

ผู้ศึกษาได้สอบถามช่างแหงหยวกเป็นรายบุคคลใน 4 ประเด็น ได้แก่ ศิลปะการแหงหยวก ซึ่งเป็นภูมิปัญญาไทย ของศิลปะพื้นบ้าน และกระบวนการถ่ายทอดความรู้งานแหงหยวกของ อำเภอ บ้านค่าย จังหวัดระยอง ความเป็น การส่งเสริมอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะการแหงหยวก คุณค่าของ ประเพณีวัฒนธรรมเดิมของสังคมอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง และการนำความรู้ด้านศิลปะการแหง หยวกไปประกอบอาชีพเสริม โดยให้ช่างแหงหยวกเขียนตอบลงในแบบสอบถาม เมื่อนำข้อมูลมา วิเคราะห์แล้วไม่ครบตามประเด็นผู้ศึกษาได้ไปสอบถามข้อมูลจากช่างแหงหยวกเพิ่มเติมจากนั้นผู้วิจัย ได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสอบถามมาวิเคราะห์แนวคิด วิธีการในประเด็น การ ส่งเสริมอนุรักษ์และสืบทอด ด้านคุณค่าทางสังคม ลักษณะการนำความรู้ด้านศิลปะการแหงหยวกไป ประกอบอาชีพเสริม ซึ่งข้อคำถามแต่อาจตอบในหลายประเด็นจึงแยกข้อมูลที่ได้เป็นหมวดหมู่ตาม ประเด็นหลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ศึกษาได้นำผลมาเขียนบรรยายตามข้อมูลที่ได้และเสนอผล การศึกษาให้ครอบคลุมความมุ่ง หมายของการศึกษา

สรุปผลการวิจัย

1. ด้านศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ช่างแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง เป็นช่างที่มีความรู้พื้นฐานทางศิลปะที่มีอยู่ในสายเลือด ซึ่งสามารถแทงหยวกลวดลายพื้นฐาน (ลายพื้นหนึ่ง ลายพื้นสาม ลายพื้นห้า) มีความเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากที่อื่น คือ การแทงหยวกโดยไม่ต้องเขียนลวดลายและมีการปรับรูปแบบของการแทงหยวกประกอบเชิงตะกอน ให้เกิดความงดงามอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังมีการแกะสลักเครื่องสดมาประดับหยวก ซึ่งแกะเป็นดอกไม้ต่าง ๆ และสัตว์ในเทพนิยาย การแกะสลักเป็นรูปแบบอย่างอื่น เช่น แกะสลักผลฝรั่ง หรือมันแกวเป็นดอกกุหลาบ แกะสลักฟักทองเป็นหัวพญานาค ดอกบานชื่น ดอกกุหลาบ หรือแกะแครอทเป็นดอกกุหลาบ สร้างความแปลกตา และเป็นเอกลักษณ์ของช่างแทงหยวก จังหวัดระยอง นอกจากนี้ช่างแทงหยวกจังหวัดระยองยังได้นำลักษณะรูปแบบของธรรมชาติ มาดัดแปลงเป็นลวดลาย ในการแทงหยวก ได้แก่ ลายกระจังจรวน ลายสาหร่าย ลายเถา ลายกนกใบเทศ ลายกนกหางโต และลายหน้ากระดานต่าง ๆ เช่น ลายหน้ากระดานรักร้อย ลายหน้ากระดานรัตเกล้า ลายหน้ากระดานกนกเปลว ลายหน้ากระดาน ลูกฟักกำมปู อันเป็นเอกลักษณ์ที่ช่างแทงหยวก จังหวัดระยอง ได้ทำการอนุรักษ์ไว้ และการแพร่หลายของงานการแทงหยวกแต่ละชั้นก็จะใช้เฉพาะสีสำหรับทำขนมเท่านั้น เพราะจะทำให้หยวกไม่ชื้นและแฉะดูเป็นธรรมชาติ และสามารถรักษาความงดงามไว้ได้นาน คณะช่างแทงหยวก จังหวัดระยอง ได้มีการพัฒนารูปแบบของเชิงตะกอน ให้มีความเหมาะสมกับงานประเภทต่าง ๆ ทั้งงานลูกโกศ และงานลูกหีบ ซึ่งสามารถถอดประกอบเชิงตะกอนและเปลี่ยนรูปแบบได้ตามต้องการ เชิงตะกอนแบบลูกโกศ จะมีขนาดเล็กกว่า มีลักษณะด้านทั้งสี่เท่ากัน มีชั้นของการประกอบหยวก 3 ชั้น และมีเสาประกอบ 8 เสา เชิงตะกอนแบบลูกหีบ (โลงศพ) มีขนาดใหญ่กว่าลูกโกศหนึ่งเท่าตัว จะมีด้าน 2 ด้านยาวกว่าด้านสีกัด ซึ่งเป็นด้านหน้าของลูกหีบ มีชั้นประกอบหยวก 3 ชั้น และมีเสาประกอบ 12 เสา มากกว่าเชิงตะกอนแบบลูกโกศ

2. ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ช่างแทงหยวกทุกคนมีความยินดี และเต็มใจที่จะร่วมส่งเสริมการสืบทอดศิลปะการแทงหยวก โดยการเป็นวิทยากรและไม่คิดค่าใช้จ่าย และสืบทอดให้กับญาติ วงศ์ตระกูล หรือผู้ที่สนใจจะศึกษาเพื่อนำไปประกอบอาชีพ เพราะเนื่องจากการแทงหยวกเป็นวัฒนธรรมประจำชาติไทย ซึ่งควรจะต้องรักษาไว้ มิให้เสื่อมไปจากผืนแผ่นดินไทย แม้ในหมู่คนทั่วไปจะเสื่อมความนิยมศิลปะประเภทนี้ไปบ้าง แต่ก็ควรจะได้รับการอนุรักษ์ศิลปะดังกล่าวไว้ให้หมู่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านนี้โดยตรงบ้าง เพื่อให้ศิลปะการแทงหยวกถึงกาลเสื่อมสลายไปโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้

ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาค้นคว้าศิลปะการแทงหยวกแล้วมีการจัดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน วิทยากรใด ๆ ก็ตามหากมีการจัดบันทึกหลักวิชานั้น ๆ ไว้เป็นหลักฐานแล้ว ถึงแม้วิชาการแขนงนั้นจะ ไม่เป็นที่จะไม่สูญสลายไปอย่างแน่นอน เพราะหลักฐานต่าง ๆ ทางวิชาการที่จัดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน นั้น ทำให้คนรุ่นหลัง ๆ ที่สนใจได้ศึกษาหาความรู้ได้ทุกโอกาส

ศิลปะการแทงหยวก เป็นศิลปะที่มีผลงานจบฉาบฉวย ไม่คงทนถาวร เป็นศิลปะที่มุ่งประโยชน์ ใช้สอยเป็นสำคัญ เมื่อใช้ประโยชน์แล้วผลงานดังกล่าวก็จะถูกทอดทิ้งไปอย่างน่าเสียดาย เมื่อต้องการ จะใช้งานเมื่อใด ก็นะสร้างงานใหม่ขึ้นมาอีก เพราะช่างแทงหยวกยังมีชีวิตอยู่ ต่อเมื่อสิ้นช่างเมื่อใด เมื่อนั้นผลงานก็จะยอมสิ้นไปด้วย เพราะการออกแบบลวดลายก็ดี การประดิษฐ์ ประดับก็ดี เป็น ลักษณะเฉพาะของช่างแต่ละคน สิ้นช่างคนใดไป เอกลักษณ์ของช่างคนนั้น ๆ ย่อมจะสูญไปด้วย ซึ่ง นับว่าน่าเสียดายที่คนรุ่นหลังจะไม่ได้ศึกษารายละเอียดของช่างผู้นั้นอีกต่อไป

การส่งเสริมให้มีการศึกษาค้นคว้าศิลปะการแทงหยวกกระทำได้อย่างกว้างขวางในระดับครู กระทำได้โดยการให้ทุนอุดหนุนในการศึกษาค้นคว้าในระดับนักเรียน นักศึกษา กระทำได้โดยการให้ ทุนอุดหนุนในการทำวิทยานิพนธ์ ด้วยวิธีการดังกล่าวจะช่วยให้การศึกษาค้นคว้าศิลปะการแทงหยวกกัน อย่างกว้างขวาง ทั้งยังมีการเผยแพร่ในรูปแบบของวีดิทัศน์ จากรายการต่าง ๆ ของทางสถานีโทรทัศน์

3. ด้านคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมเดิมของสังคม บ้านค่าย จังหวัดระยอง

ศิลปะการแทงหยวกเป็นงานศิลปะที่แต่เดิมนั้น ช่วยเสริมคุณค่าทางสังคมอย่างดี โดยเฉพาะ การส่งเสริมทางประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งแต่เดิมการทำงานการแทงหยวกนั้น เป็นการร่วมมือกันทำงานกลุ่มเป็นที่ที่ใช้จ่ายจำนวนมาก ประกอบไปด้วย พระ ช่างแทงหยวก ช่างไม้ ช่าง แกะสลัก มาร่วมกันทำงาน ร่วมกันคิด โดยแต่ละคนจะแบ่งลาย แบ่งหน้าที่กัน เพราะเป็นของสด ดังนั้นเมื่อแต่ละคนทำงานส่วนของตนเสร็จ ก็จะนำมาประกอบกันเป็น โครงหยวกที่สมบูรณ์ เกิดเป็น ผลงานศิลปะการแทงหยวกที่งดงาม ทำให้เกิดสังคมที่ดีในการทำงานร่วมกัน ทำงานเป็นหมู่คณะ มีความสามัคคี มีเป้าหมายอันเดียวกัน จนทำให้เกิดคุณค่าที่ดีงาม ทั้งทางด้านประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตของคนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ในปัจจุบันคณะช่างแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ได้มีความพยายามที่จะ รวบรวมช่างต่าง ๆ ซึ่งต่างก็แยกย้ายกันไปสร้างสรรคงานที่หลากหลายกลับมารวมกลุ่มทำงานแบบ บูรณาการเป็นสังคมช่างชาวอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง เช่น ช่างตอกกระดาดลูกโกศ ช่างเขียน ลายรดน้ำ ทำลูกโกศ ลูกหีบ (โลงศพ) ช่างทำเมรุ ช่างประดับตกแต่งดอกไม้ ช่างเขียน ช่างปั้น มา ประสานร่วมมือกันสร้างผลงานให้ทุกคนเห็นคุณค่าของศิลปะทุกแขนงที่มีอยู่ในสังคมจังหวัดระยอง

4. ด้านการนำความรู้ด้านศิลปะการแทงหยวกไปประกอบอาชีพเสริม

งานแทงหยวก เป็นงานศิลปะที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ ศิลปะการแทงหยวก มักจะใช้กับงานอวมงคล (งานศพ) ซึ่งใช้ประดับจิตกาธาน เชิงตะกอน ประรำพิธี โดยช่างแทงหยวกจะรวบรวมคณะช่างมาร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานการแทงหยวก เพื่อประดับเชิงตะกอนก่อนวันเผาศพซึ่งคณะช่างแทงหยวกถือว่าเป็นงานหลัก และสามารถนำมาเป็นอาชีพได้ในอดีต แต่ในปัจจุบันงานเหล่านี้เริ่มหมดคุณค่าไปกับกาลเวลา คณะช่างแทงหยวก จึงได้มีการประยุกต์ศิลปะการแทงหยวกให้เกิดรูปแบบที่หลากหลายและใช้กับประเพณีงานต่าง ๆ ได้มากขึ้น เช่นนำมาประกอบทำเป็นโคมไฟใช้ประดับตกแต่งตามโต๊ะอาหาร ชุ่มต่าง ๆ ใช้ประดับตกแต่งงานมงคล งานวิวาห์ ช่วยสร้างบรรยากาศให้สวยงามการนำหยวกมาประดับเป็นช่อดอกไม้ประกอบอาหารหรือแม้แต่ประกอบขวดแก้วเครื่องดื่มช่วยเสริมให้งานเหล่านั้นมีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น การแทงหยวกมาประกอบเป็นพวงมาลา พวงหรีดหรือนำมาประกอบเทียนพรรษา ถือได้ว่าเป็นการประยุกต์ศิลปะการแทงหยวกให้มีความหลากหลาย กับเทศกาลงานต่าง ๆ มากขึ้น ซึ่งจะส่งผลทำให้ผู้ที่มืออาชีพเป็นช่างแทงหยวก ผู้ที่มีความสามารถด้านการแทงหยวกนำไปประกอบเป็นอาชีพเสริมและยังช่วยอนุรักษ์ศิลปะการแทงหยวกที่จะสูญหายได้อีกทางหนึ่ง ในส่วนของรายได้หรือค่าจ้างในงานแทงหยวกแต่เดิมเป็นงานศิลปะแบบอวดฝีมือที่มีได้มีสินจ้างแต่อย่างไรดี เป็นการพบปะรวมกลุ่มของช่างและบรรดาญาติมารวมกันตกแต่งเชิงตะกอนเผาศพให้เกิดความสวยงาม แต่เมื่อมีผู้สนใจและมีการจัดตกแต่งดอกไม้ในงานศพงานแทงหยวกก็กลายมาเป็นงานที่มีราคาค่าใช้จ่าย เพราะเป็นงานศิลปะขั้นสูงที่ต้องใช้ทั้งความรู้ความสามารถและเวลาที่รวดเร็วจึงมีการพัฒนาด้านราคาค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นมาเป็นรายได้ให้กับช่างแทงหยวกเป็นมาตรฐาน ค่าจ้างในการแทงหยวกแต่ละครั้งจะขึ้นอยู่กับสถานที่และรูปแบบของเชิงตะกอน โดยรูปแบบเชิงตะกอนแบบลูกโกศจะมีราคาประมาณ 8,000 – 20,000 บาท และแบบลูกหีบ 15,000 – 30,000 บาท

การอภิปรายผล

1. ด้านศิลปะการแทงหยวก จังหวัดระยอง

ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง เป็นศิลปกรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ในเรื่องของการแทงหยวกแบบไม่ต้องวาดลายลงบนหยวกกล้วย การแกะสลักเครื่องสดประกอบหยวก และการประยุกต์ลายธรรมชาติเอกลักษณ์เหล่านี้ แตกต่างจากช่างที่อื่น เป็นการสร้างสรรค์และประยุกต์ขึ้นมาโดยช่างอำเภอบ้านค่าย ระยอง ซึ่งเป็นงานช่างศิลป์ไทยที่เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ดังพระราชดำรัสในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย พ.ศ. 2537 ที่ว่า “งานช่างศิลป์ไทยในการสร้างสรรค์งานด้านศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม ในการจัดสร้างและตกแต่งพระเมรุมาศ ที่สร้างด้วยความเชื่อในชาติภพตามคติทาง

ศาสนา และแปลงภาพภูมิในจินตนาการมาเป็นรูปแบบของสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมแขนงต่างๆ อย่างวิจิตรงดงามเป็นเรื่องน่ายินดีเพราะเมื่อประชาชนมีความรู้ และเข้าใจในเรื่องสถาปัตยกรรมได้อย่างถูกต้อง ก็เกิดความซาบซึ้ง ความภูมิใจในความเป็นชาติที่มีอารยธรรม และเกิดความรู้สึกร่วมที่จะช่วยกันอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมอันสมบูรณ์ด้วยคุณค่าทั้งทางศิลปะ ปรัชญา และความคิดสร้างสรรค์ของบรรพชน ให้เป็นเอกลักษณ์ของชาติสืบไป งานศิลปะจึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติบ้านเมือง ความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ของศิลปิน จากอดีตสู่ปัจจุบันได้มีการถ่ายทอดงานศิลปะสืบต่อกันมารูปแบบของงานมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาขึ้นตามยุคตามสมัยที่เปลี่ยนไป”

2. การส่งเสริมอนุรักษ์ และสืบทอดศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย จังหวัด

ระยอง

ศิลปะการแทงหยวกนั้นเริ่มจะสูญหายไปตามวัยของช่างแทงหยวกแล้วก็จะสูญไปกับกาลเวลาและความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจดังพระราชดำรัสในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย พ.ศ.2537 ที่ว่า “ในปัจจุบันช่างศิลป์ไทยกำลังตกอยู่ในภาวะอันตราย เพราะสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญทางด้านอุตสาหกรรมของประเทศ ศิลปะหลายประเภทเริ่มผลิตด้วยเครื่องจักรกลแทนงานฝีมือ ทำให้ช่างศิลป์ไม่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการฝึกฝนและพัฒนาอย่างต่อเนื่องผลงาน จึงไม่ละเอียดอ่อนดงามเช่นกาลก่อน ฉะนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายจะต้องส่งเสริมสนับสนุนในการสืบสานช่างศิลป์ไทยให้เป็นระบบ โดยจัดทำเอกสารออกเผยแพร่เป็นตำราช่างศิลป์ไทย ฝึกอบรมเยาวชนให้เกิดการสืบทอดช่างฝีมือ ในระดับต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และปรับปรุงให้สัมพันธ์กับสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยยึดรูปแบบเดิมไว้เป็นเอกลักษณ์ของชาติผลงานของช่างศิลป์ไทยในอดีตสามารถผลิตงานศิลปกรรมได้คุณค่าในระดับสากล จึงเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมชื่นชมยินดีและจะต้องอนุรักษ์ส่งเสริมบำรุงสนับสนุนให้คงอยู่สืบไป” นอกจากนี้ ในบทความของกองบรรณาธิการ (2544: 5) ที่สัมภาษณ์พิเศษ ดร.สิริกร มณีรินทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการซึ่งกล่าวถึงการส่งเสริมอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะว่า ในการสืบทอดการปลูกฝังที่ดีที่สุดคือให้ศิลปวัฒนธรรมนั้น เข้าไปอยู่ในใจของเยาวชนให้ได้ โดยบูรณาการเข้าไปในการเรียนการสอน ต้องทำให้เป็นองค์ความรู้ที่เข้าไปอยู่ในโรงเรียนเป็นวิถีปฏิบัติให้ได้ โดยมีการประสานงานกับองค์กรหน่วยงานทางการศึกษาสำนักงานวัฒนธรรมประจำจังหวัด ที่จะช่วยกันสืบสานงานศิลปะการแทงหยวกให้คงอยู่ มิใช่เพียงแต่สืบทอดจากสกุลหรือลูกหลานเท่านั้น แต่ยังเผยแพร่กับบุคคลทั่วไป ในรูปแบบการประชาสัมพันธ์การให้ความรู้ทั้งในและนอกระบบอีกทั้งกลุ่มช่างแทงหยวกจังหวัดระยอง ยังคอยประสานกลุ่มช่างต่าง ๆ ในจังหวัด

ระยอง และวัดต่าง ๆ ให้มีการจัดงานแบบประเพณีเดิม จะทำให้ศิลปะการแทงหยวก และศิลปะแขนงอื่น ๆ ของจังหวัดระยอง ยังคงอยู่และได้รับการสืบทอดต่อไป

3. ด้านคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมเดิมของสังคม จังหวัดระยอง

งานแทงหยวกเป็นงานศิลปะที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย ช่างแทงหยวกจะต้องทำงานให้เสร็จภายในระยะเวลาที่บังคับ เพราะเป็นงานเครื่องสด ทำก่อนหรือหลังก็จะทำให้หยวกนั้นเหี่ยว ไม่สวย ไม่เหมาะกับงานประเพณีนั้น ๆ ฉะนั้น ช่างแทงหยวกจะต้องทำงานกันเป็นทีม หรือเป็นกลุ่ม โดยมีการแบ่งหน้าที่ในการทำงาน แต่ก่อนมีการทำงานช่วยเหลือเกื้อกูลกัน(ลงแขก) พระตามวัดที่มีฝีมือด้านการแทงหยวกจะมีการรวมกับญาติโยมที่มีฝีมือ แขนงแทงหยวกเชิงตะกอนให้เสร็จภายในคืนเดียวเป็นบรรยากาศในการทำงานที่บอกถึงประเพณีวัฒนธรรมที่ดีอบอุ่นแฝงไว้ด้วยข้อคิด และยังได้แลกเปลี่ยนความรู้ความสามารถซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง เกิดคุณค่าทางความคิดที่ดีต่อสังคม เกิดเจตคติที่ดีต่อการทำงานร่วมกันสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ และเกิดทักษะกระบวนการสร้างสรรค์ในการทำงานศิลปะที่คงดำรงอยู่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นต่อไป

4. การนำความรู้ด้านศิลปะการแทงหยวกไปประกอบอาชีพเสริม

จากเดิมที่มีการนำศิลปะการแทงหยวกเดิมไปประกอบเป็นอาชีพหลัก แต่เนื่องจากในปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลง มีความรีบเร่ง ความนิยมในการใช้ศิลปะการแทงหยวกจึงลดลง การประกอบอาชีพการแทงหยวกเป็นอาชีพหลักจึงค่อย ๆ หดไปจึงต้องมีการประยุกต์ศิลปะการแทงหยวกให้มีความหลากหลายมากขึ้น ในการนำไปใช้ประโยชน์และสามารถนำไปประกอบเป็นอาชีพเสริมได้ โดยใช้กับกิจกรรมงานต่าง ๆ อันจะเสริมคุณค่า และรายได้ให้กับช่างแทงหยวกหรือคนที่สามารถแทงหยวกได้เช่น นำมาประดับตกแต่งสถานที่ตามงานเทศกาลต่าง ๆ ประดับโต๊ะอาหาร ตกแต่งต้นเทียนพรรษา ซึ่งงานศิลปะการแทงหยวกเป็นงานฝีมือ และเป็นงานที่เกิดการย่อยสลายของชิ้นงานอย่างต่อเนื่อง ช่างแทงหยวกจึงได้ใช้โอกาสดังกล่าวมาเป็นส่วนหนึ่งในการที่จะสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างต่อเนื่องเป็นการ สร้างรายได้เสริม แต่อย่างไรก็ตาม ช่างแทงหยวกต้องมีการพัฒนาฝีมือ และรูปแบบใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกัน และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด

การทำโคมไฟประดับตกแต่ง ถือเป็น การประยุกต์การแทงหยวก ที่สามารถนำมาทำเป็นอาชีพเสริมได้ ประกอบกับการจัดดอกไม้สดตามเทศกาลงานต่าง ๆ โดยนำเทียนปักไว้กลางโคมไฟนำไปวางบริเวณที่จัดประดับตกแต่งสถานที่ต่าง ๆ เช่น สปา หรืองานเลี้ยงภายนอกอาคาร ทำให้เกิดบรรยากาศที่สวยงาม ใช้ได้กับงานในคืนเดียว จึงทำให้ช่างแทงหยวก มีอาชีพเสริมอย่างต่อเนื่อง คือหนึ่งตัวอย่างของการนำศิลปะการแทงหยวกไปประกอบอาชีพเสริมอย่างไรก็ตามความนิยมในการนำ

ศิลปะการแทงหยวกไปประดับตกแต่งหรือนำไปใช้ตามเทศกาลต่างๆ ยังมีน้อยทั้งนี้เกิดจากอายุการใช้งานของศิลปะค่อนข้างสั้น จึงทำให้ไม่คุ้มค่าในการลงทุน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. ศิลปะการแทงหยวกนั้นนับวันจะสูญหาย และไม่ได้รับการถ่ายทอดเท่าที่ควรจึงควรส่งเสริมให้มีการสืบทอดศิลปะการแทงหยวกอย่างต่อเนื่องและจริงจัง
2. ช่างแทงหยวกไม่เพียงแต่แทงหยวกเป็นอย่างเดียว แต่เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ นอกเหนือจากงานแทงหยวก จึงควรส่งเสริมให้ช่างแทงหยวกเข้ามามีส่วนร่วมในการจัด หรือเปิดโครงการอบรมร่วมกับสถานศึกษา หรือผู้ที่สนใจอย่างต่อเนื่องและจริงจังเพื่อให้สามารถนำไปประกอบอาชีพหรือนำไปใช้ประยุกต์ เพื่อเป็นอาชีพเสริมเพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมแห่งภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างแท้จริง
3. ศิลปะการแทงหยวกได้รับการเผยแพร่และเป็นที่ยอมรับน้อยมากจึงควรมีการประชาสัมพันธ์ศิลปะการแทงหยวกให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางเพื่อเป็นการเพิ่มคุณค่าของงาน หยวกให้เป็นที่ต้องการของสังคม สร้างรายได้เสริมให้กับช่างแทงหยวกมากขึ้น
4. ศิลปะการแทงหยวกขาดการเอาใจใส่จากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน ซึ่งจะ ทำให้ศิลปะการแทงหยวกสูญหายไปพร้อมกับกลุ่มช่างแทงหยวกจึงควรได้รับการสนับสนุนจากทุกหน่วยงานในการจัดทำโครงการอนุรักษ์ศิลปะการแทงหยวก โดยจัดตั้งเป็นชมรมในสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

1. ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย ควรได้รับการเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักน้อยมากจึงควรมีการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ศิลปะการแทงหยวกให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางใน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
2. ในการจัดการเรียนรู้ด้านศิลปะการแทงหยวกอำเภอบ้านค่าย ยังขาดการศึกษาด้านเจตคติของผู้มีความสนใจในศิลปะการแทงหยวก จึงควรมีการศึกษาเจตคติของผู้สนใจการจัดการเรียนการสอน ศิลปะการแทงหยวก ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง
3. ศิลปะการแทงหยวก อำเภอบ้านค่าย ยังขาดการวางแผนการถ่ายทอดศิลปะการแทงหยวกอย่างเป็นระบบ จึงควรศึกษารูปแบบ และกระบวนการในการปลูกฝังและถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศิลปะการแทงหยวก ซึ่งเป็นวัฒนธรรมประจำชาติไทย ซึ่งควรจะทำนุบำรุงรักษาไว้ มิให้เสื่อมไปจากผืนแผ่นดินไทย ไปโดยสิ้นเชิง

4. ยังไม่มีแนวทางในการใช้วัสดุอื่นทดแทน หรือการคงสภาพของวัสดุให้นาน จึงควรศึกษาเกี่ยวกับวิธีการยืดอายุของวัสดุในงานแทงหยวก

บรรณานุกรม

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2546) *รัตนูปถัมภิกา ศิลปากร*. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2549) *ครุภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ 5*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร
แห่งประเทศไทย
- กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ. (2538). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการ
จัดการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว
- กองบรรณานุกรม. (2545, มกราคม). สัมภาษณ์พิเศษ ดร. สิริกร มณีรินทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการ
กระทรวงศึกษาธิการ. *วารสารวัฒนธรรมไทย*. 39(2): 5.
- กรมศิลปากร. (2544). *สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม*. นนทบุรี: ไทยร่วมเกล้า.
- กลุ่มงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย. (2545). *โครงการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย*.
เพชรบุรี: ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดเพชรบุรี
- เก่งกาจ ต้นทองคำ. (2546) *การศึกษาวិเคราะห์ศิลปะพื้นบ้าน : กรณีศึกษางานแทงหยวกใน
เขตภาคกลาง*. ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา
- ชูศักดิ์ ไทพานิชย์. (2555). *ศิลปะการแทงหยวก*. กรุงเทพฯ: วาดศิลป์.
- ชูวงศ์ มุ่งหมาย. (2548). *หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม*. กรุงเทพฯ:
วัฒนาพานิช.
- โชติมาภรณ์ ศรีวรรณ, นฤมล อินทร์เนตร. (2546). *ปูสอนหลาน สืบสานจิตรกรรมไทย*. เพชรบุรี:
เบญจมณฑลพิศ
- ดวงจันทร์ สุสุทธิ. (2551). *ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศิลปะการแทงหยวก จังหวัดเพชรบุรี*. สารนิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต (สาขาวิชาธุรกิจศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2546). *ภูมิปัญญาไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช
- นฤวรรณ รักสกุล. (2544, กุมภาพันธ์). ประสม สุสุทธิ ช่างแทงหยวกระดับครูแห่งเมืองสกุลช่าง
เพชรบุรี. *นิตยสารอาหารและวัฒนธรรมครัว*. 7(80): 109.
- นพวัฒน์ สมพิน. (2541). *งานช่างแกะสลักในท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: ศิลปากร.
- นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว. (2550). *เล่าเรื่องเมืองเพชร*. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ
- ป. มหาจันทร์. (2540). *ศิลปะการฉลุสลักหยวก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไอ เอส พรินติ้ง เฮาส์.
- ประเวศ วะสี. (2534). *การสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา : สัมมนาทางวิชาการเรื่องภูมิ
ปัญญาชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

- พิบูล ชูสกุล. (2547). *การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดนครศรีธรรมราช*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา
- พิมพ์ร ชัยจิตร์สกุล. (2545, เมษายน-พฤษภาคม). สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีกับดนตรีไทย. *วารสารวัฒนธรรมไทย*. 39(4): 28.
- พลสวัสดิ์ มุมบ้านเช่า. (2543). *ศิลปะการแทงหยวก*. งานบัณฑิตศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ : สันติศิริการพิมพ์
- มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ. (2547). *ปฏิบัติการผนวกรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสู่การศึกษาในระบบโรงเรียน*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา
- รัตนะ บัวสนธิ์. (2535). *การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา
- วิทยาลัยครูเพชรบุรี สหวิทยาลัยทวารวดี. (2537). *เอกสารประกอบการพิจารณาเพื่อเสนอให้ปริญญา กิตติมศักดิ์ แก่ นายประสม สุสุทธิ. เพชรบุรี : วิทยาลัยครูเพชรบุรี*
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2544). *สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม*. นนทบุรี: ไทยร่วมเกล้า
- วิริยะ สุสุทธิ. (2546) *แทงหยวกเครื่องสด*. เพชรบุรี.
- สมบุญ ดวงสมเสร. (2544, กุมภาพันธ์-มีนาคม) *วัฒนธรรมประชาธิปไตย*. *วารสารวัฒนธรรมไทย*. 38(3):23.
- สมาคมครูภูมิปัญญาไทย. (2549) *การจัดการเรียนรู้ครูภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปกรรมการแทงหยวก*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ
- สุภางค์ จันทวานิช. (2531). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2537). *ผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม 2537*. กรุงเทพฯ: ครูสภาสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *ภูมิปัญญาไทยกับการส่งเสริมการเรียนรู้และการสร้างอาชีพ*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้นแบบ ๔ ภูมิภาค*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
- อมรรัตน์ เจริญชัย. (2544). *งานประดิษฐ์*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2532). *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญวิทย์

WWW.Rayong.go.th.Search:จังหวัดระยอง

WWW.Googlr.co. th:Images การแทงหยวก

ภาคผนวก ก
ประวัติช่างแทงหยวก

นายทองสุข วงศ์สุวรรณ (ครูภูมิปัญญาไทย)

เกิด ปี พ.ศ. 2487

จบการศึกษาระดับ ประถมศึกษา ชั้นปีที่ 4

จาก โรงเรียน วัดหวายกรอง

ปัจจุบันประกอบอาชีพเกษตรกรรม

นายทองสุข วงศ์สุวรรณ อายุ 69 ปี เกิดวันที่ - เดือน - 2487 เป็นบุตรนายม่วง และนางเม่ง วงศ์สุวรรณ มีพี่น้องจำนวน 8 คน นายทองสุข เป็นบุตรคนที่ 7 ได้สมรสกับนางสมบุญรัตน์ ดำเนินครอบครัวรวม 4 คน ซึ่งทุกคนจบระดับปริญญาตรีพักอยู่บ้านเลขที่ 4/2 หมู่ที่ 7 ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

นายทองสุข วงศ์สุวรรณ จบการศึกษาระดับ ประถมศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยเข้ารับการศึกษตั้งแต่ต้นจนจบที่โรงเรียน วัดหวายกรอง สำเร็จการศึกษาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2499 ปัจจุบัน นายทองสุข วงศ์สุวรรณ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนามาตลอด และรับจ้างแทงหยวกในงานพิธีต่าง ๆ ทางศาสนา จนมีผลงานมากมาย

นายทองสุข ได้เริ่มสนใจในงานศิลปะการแทงหยวกในราวปี พ.ศ. 2505 โดยเริ่มการหัดแทงลาย หยวกกล้วยเป็นลายไทย โดยได้รับการถ่ายทอด ความรู้จาก หมอกุหลาบ จ้อยเจริญ ประกอบกับมีความชอบในงานแขนงนี้ จึงได้ศึกษาพัฒนาฝีมือและลวดลายต่าง ๆ คิดและสร้างลายไทยใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา และจำไว้ในสมอง โดยไม่ต้องเขียนลายตลอดระยะเวลาที่ได้ทำการประกอบอาชีพช่างฝีมือแทงหยวก นายทองสุข ปรับเปลี่ยนลายให้เข้ากับงานเพื่อ ความเหมาะสมกับลักษณะของงานอยู่ตลอดเวลา นับว่า นายทองสุข เป็นช่างฝีมือแทงหยวกที่ชำนาญ และเก่งมากคนหนึ่ง

ผลงานของนายทองสุข วงศ์สุวรรณ

- นายทองสุข ได้ร่วมกับชุมชนตั้งแต่ พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา โดยมีผลงานต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
- * เริ่มเป็นเจ้าของพิธีพราหมณ์ ทำพิธีพุกथाภิเษก และตัดหวายลูกนิมิต พ.ศ. 2528 วัดต่าง ๆ
 - * สร้างเมรุลอย ฌาปนกิจศพหลวงพ่อก้าว พ.ศ. 2521
 - * เป็นเจ้าพิธี ในการตักน้ำศักดิ์สิทธิ์ ณ วัดละหารไร่ พ.ศ. 2542 และอีกทั้ง 3 ครั้ง ในปีต่อ ๆ มา
 - * ตกแต่งบวชน้ำเทียนจำนำพรรษาเข้าประกวด พ.ศ. 2548 – 2549 เพื่อเข้าประกวดของตำบลหนองละลอก
 - * ถ่ายทอดความรู้ทางด้านศิลปะการแทงหยวกให้แก่ ครู อาจารย์ โรงเรียนบ้านชากมะหาด จำนวน 1 รุ่น พ.ศ. 2539
 - * ถ่ายทอดความรู้ทางด้านศิลปะการแทงหยวกให้แก่ครู อาจารย์ โรงเรียน นักเรียนโรงเรียนบ้านค่าย 1 รุ่น
 - * ถ่ายทอดความรู้ทางด้านศิลปะการแทงหยวก โครงการอบรมภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดระยอง (การแทงหยวก) ร่วมกับสภาวัฒนธรรมจังหวัด และสภาวัฒนธรรมอำเภอบ้านค่าย พ.ศ. 2548

- * ได้รับเกียรติบัตรสำเร็จการอบรมหลักสูตรพิเศษการใช้สมุนไพร จากคณะกรรมการบริหารโครงการตามพระราชดำริสวนป่าสมุนไพร เพื่อสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2527
- * ได้สำเร็จการฝึกอบรมหลักสูตร “อาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรม” พ.ศ. 2540
- * ได้รับมอบเกียรติคุณให้เป็น “เพชรตำบล” พ.ศ. 2546
- * ได้รับโล่เป็นผู้บำเพ็ญประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2546
- * ได้รับมอบเกียรติบัตรจาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรมด้านการอนุรักษ์และสืบสานงานช่างฝีมือพื้นบ้าน
- * ได้รับโล่เชิดชูเกียรติคุณ ให้เป็นศิลปินดีเด่น ประจำจังหวัดระยอง สาขา ช่างฝีมือ พ.ศ. 2551

นายสมมิตร วรรณพิทักษ์

เกิดวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2493

จบการศึกษาระดับ ประถมศึกษาปีที่ 6

จาก โรงเรียนวัดประดู่

ปัจจุบันประกอบอาชีพเกษตรกร

นายสมมิตร วรรณพิทักษ์

วันเดือนปีเกิด	เกิดวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2493
สถานที่เกิด	อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	52/2 หมู่ 4 ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง สถานภาพ
สมรสกับ	นางเสาวลักษณ์ วรรณพิทักษ์ มีบุตรจำนวน 1 คน
ประวัติการศึกษา	
ระดับประถมศึกษา ชั้นปีที่ 6	โรงเรียนวัดหนองกระบอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
การศึกษาผู้ใหญ่วัดป่าประดู่ ระดับต้น (ชั้นมัธยมปีที่ 3)	อำเภอมือง จังหวัดระยอง
ปัจจุบันอาชีพ	ประกอบอาชีพเกษตรกรรม
ประวัติการทำงาน	เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 10 ปี (2 สมัย) เป็นสมาชิก อบต. 4 ปี (1 สมัย) เป็นผู้ส่งเสริม สืบสานถ่ายทอดศิลปะการแทงหยวกมาเป็นระยะเวลายาวนานให้กับนักเรียน นิสิต นักศึกษา และผู้ที่สนใจโดยได้ทำงานร่วมกับ นายทองสุข วงศ์สุวรรณ

การเรียนรู้ศิลปะการแทงหยวก

นายสมมิตร วรรณพิทักษ์ ได้เริ่มสนใจในงานศิลปะการแทงหยวก เมื่อประมาณอายุ 16 ปีจนถึงปัจจุบันรวมเป็นเวลา 47 ปี ได้รับการถ่ายทอดความรู้ศิลปะการแทงหยวก จากคุณพ่อ บุตร วรรณพิทักษ์

ผลงาน

- * วิทยากรพิเศษด้านศิลปะการแทงหยวก
- * ช่วยงานแทงหยวก กับนายทองสุข วงศ์สุวรรณ
- * ส่งเสริม สืบสาน และถ่ายทอดศิลปะการแทงหยวกตลอดมา

นางสมบุญ วงศ์สุวรรณ

เกิดวันที่ - เดือน - ปี พ.ศ. 2493

จบการศึกษาระดับ ประถมศึกษา ชั้นปีที่ 4

จาก โรงเรียน วัดหวายกรอง

ปัจจุบันประกอบอาชีพเกษตรกร

นางสมบุญ วงศ์สุวรรณ

วันเดือนปีเกิด	เกิดวันที่ - เดือน - ปี พ.ศ. 2493
สถานที่เกิด	อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	4/2 หมู่ 7 ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
สถานภาพ	สมรสกับ นายทองสุข วงศ์สุวรรณ มีบุตรจำนวน 4 คน
ประวัติการศึกษา	ระดับประถมศึกษา ชั้นปีที่ 4 โรงเรียนวัดหวายกรอง อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
ปัจจุบันอาชีพ	ประกอบอาชีพเกษตรกรรม
การเรียนรู้ศิลปปะการแทงหยวก	เรียนรู้ศิลปปะการแทงหยวกจาก นายทองสุข วงศ์สุวรรณ การเรียนรู้โดยการสังเกต จดจำ เป็นลูกมือ ฝึกฝนและ ลงมือปฏิบัติจริง ได้รับคำแนะนำจากนายทองสุข วงศ์สุวรรณ
ผลงาน	
*	วิทยากรพิเศษด้านศิลปปะการแทงหยวก
*	ช่วยงานแทงหยวก กับนายทองสุข
*	ส่งเสริม สืบสาน และถ่ายทอดศิลปปะการแทงหยวกตลอดมา

นายสมนึก นัทธีประเสริฐ

เกิดวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2511

จบการศึกษาระดับ ประถมศึกษาปีที่ 6

จากโรงเรียนวัดห้วยกรอง

ปัจจุบันประกอบอาชีพเกษตรกร

นายสมนึก นัทธิประเสริฐ

วันเดือนปีเกิด	เกิดวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2511
สถานที่เกิด	อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	172/2 หมู่ที่ 11 ตำบลหนองบัว อำเภอ บ้านค่าย จังหวัดระยอง
สถานภาพ	สมรสกับ นางสาวเนาว์ คชสอน มีบุตรจำนวน 2 คน
ประวัติการศึกษา	
ระดับประถมศึกษา ชั้นปีที่ 6	โรงเรียนวัดห้วยกรอง อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
ปัจจุบันอาชีพ	ประกอบอาชีพเกษตรกรรม
การเรียนรู้ศิลปะการแทงหยวก	
	เรียนรู้ศิลปะการแทงหยวก ได้รับการถ่ายทอดจากครูทองสุข โดยการเรียนรู้ การสังเกต จดจำ เป็นลูกมือ ฝึกฝนและ ลงมือปฏิบัติจริง เป็นระยะเวลา 15 ปี
ผลงาน	
*	วิทยากรพิเศษด้านศิลปะการแทงหยวก
*	ช่วยงานแทงหยวก กับ นายทองสุข วงศ์สุวรรณ
*	ส่งเสริม สืบสาน และถ่ายทอดศิลปะการแทงหยวกตลอดมา

นางสายทอง ณ ป้อมเพชร์

เกิดวันที่ - เดือน - ปี พ.ศ. 2493

จบการศึกษา ระดับประถมศึกษาปีที่ 4

โรงเรียนวัดหนองละลอก

ปัจจุบันประกอบอาชีพเกษตรกร

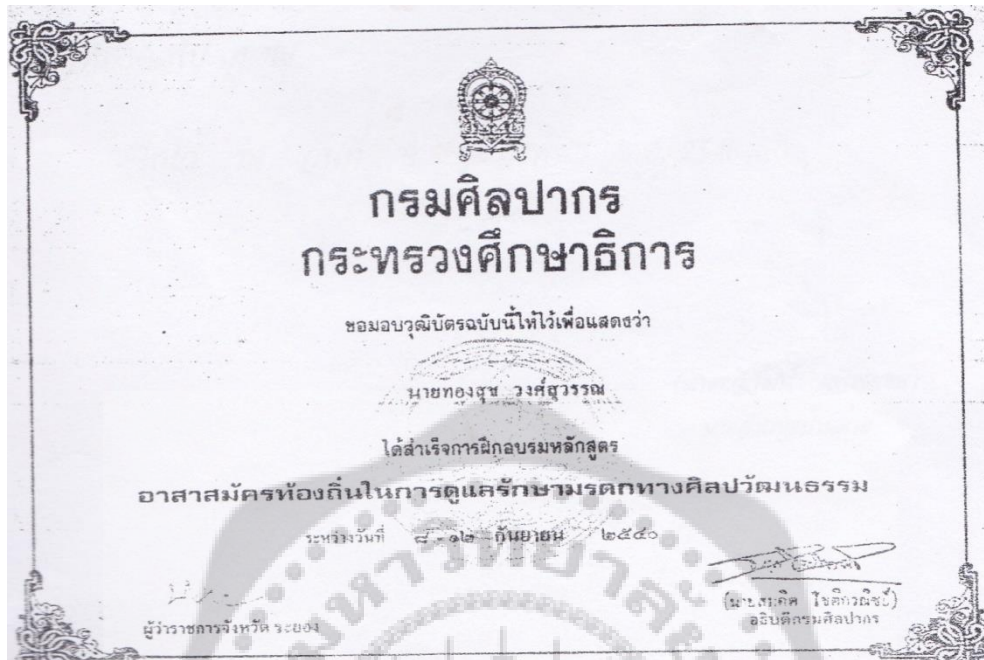
นางสายทอง ณ ป้อมเพชร

วันเดือนปีเกิด	เกิดวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2493
สถานที่เกิด	อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	15 หมู่ที่ 4 ตำบลหนองละลอก อำเภอ บ้านค่าย จังหวัดระยอง
สถานภาพ	สมรสกับ นายดาบทรงศักดิ์ ณ ป้อมเพชร มีบุตรจำนวน 2 คน
ประวัติการศึกษา	
ระดับประถมศึกษาปีที่ 4	โรงเรียนวัดหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
ปัจจุบันอาชีพ	ประกอบอาชีพเกษตรกรรม
การเรียนรู้ศิลปะการแทงหยวก	เรียนรู้ศิลปะการแทงหยวกและฝึกฝนจากบิดา และคนในครอบครัว โดยการเรียนรู้ การ สังเกต จดจำ เป็นลูกมือ ฝึกฝนและ ลงมือปฏิบัติจริง ได้รับคำแนะนำจากบิดา และคนในครอบครัว
ผลงาน	
*	วิทยากรพิเศษ ด้านศิลปะ การแกะสลักเครื่องสด ประกอบหยวก เป็นผู้ส่งเสริม สืบสาน และ ถ่ายทอดศิลปะการแกะสลักให้กับ นักเรียน นิสิตนักศึกษา และผู้ที่สนใจ
*	ช่วยงานแทงหยวก กับนายทองสุข
*	ส่งเสริม สืบสาน และถ่ายทอดศิลปะการแกะสลักเครื่องสดประกอบหยวกตลอดมา

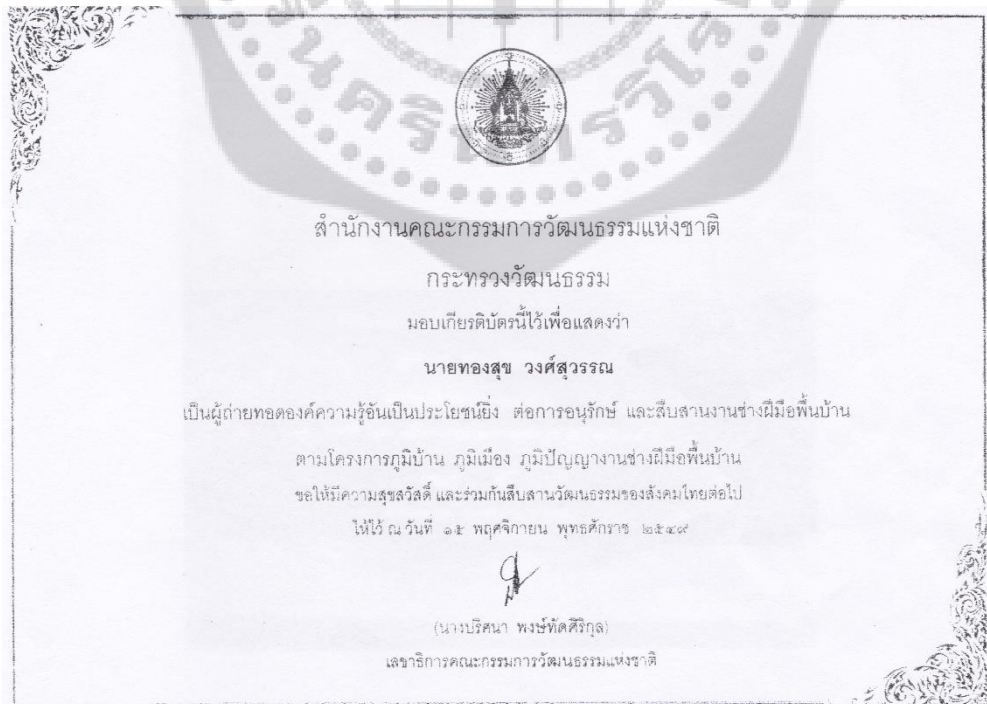

ภาคผนวก ข
ประกาศเกียรติคุณ และผลงานของช่างแท่งหยวก

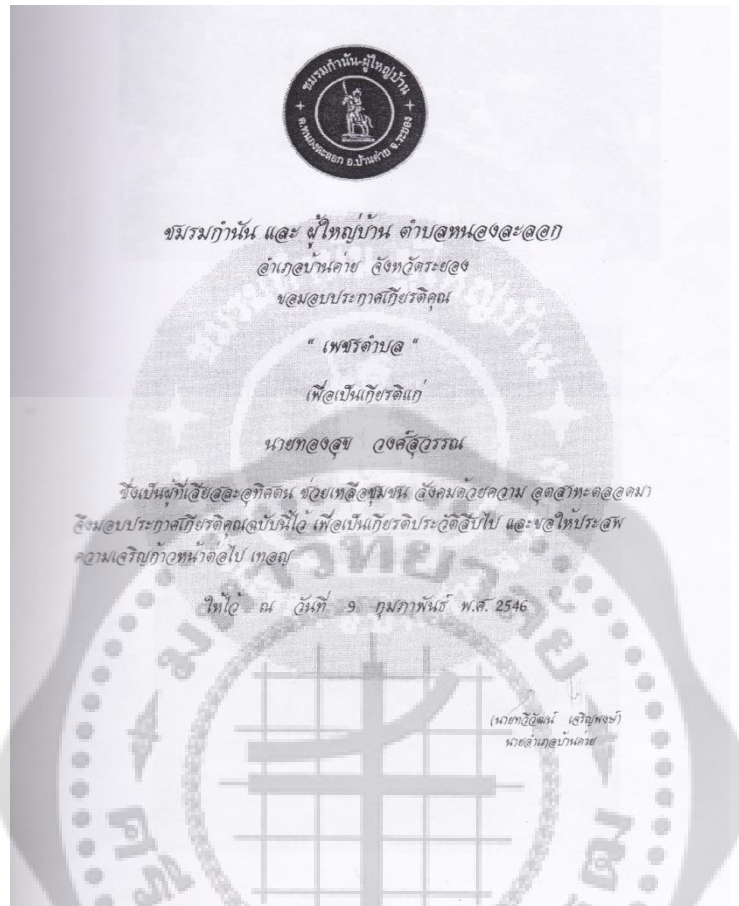
ประกาศเกียรติคุณ และผลงาน ของช่างทองสุข วงศ์สุวรรณ

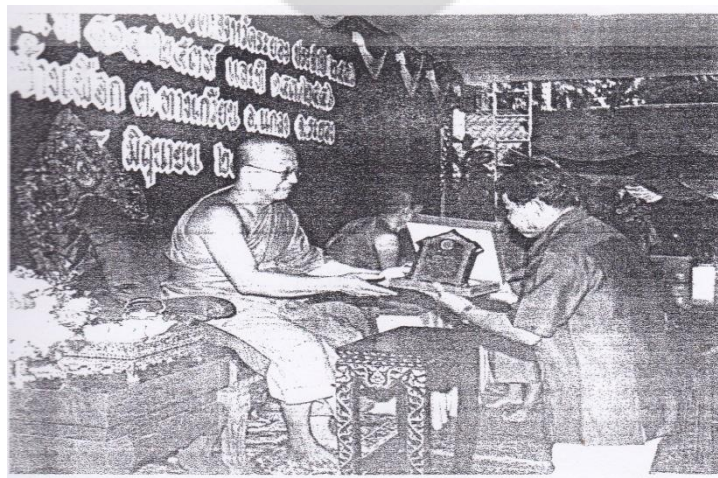
กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการได้มอบวุฒิบัตรให้ช่างทองสุข วงศ์สุวรรณในฐานะอาสาสมัครท้องถิ่น
ในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม ได้มอบเกียรติบัตรให้
ช่างทองสุข วงศ์สุวรรณ เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ต่อการอนุรักษ์ และสืบสานช่างฝีมือพื้นบ้าน

ชมรมกำนัน และ ผู้ใหญ่บ้าน ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ได้มอบ
ประกาศเกียรติคุณ “เพชรตำบล” ให้ช่างทองสุข วงศ์สุวรรณ ในฐานะอุทิศตน
ช่วยเหลือชุมชนด้านวัฒนธรรม

รับโล่เชิดชูเกียรติคุณ ให้เป็นศิลปิน ดีเด่น ประจำจังหวัดระยอง สาขา ช่างฝีมือ พ.ศ. 2551

ผลงาน ของช่างทองสุข วงศ์สุวรรณ (ต่อ)

การสร้างเมรุลอย วัดปากแพรง อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง

การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการแทงหยวกให้เยาวชน และผู้ที่สนใจได้ศึกษา ในวันฟื้นฟูวัฒนธรรม
ของจังหวัดระยอง

มีดแทงหยวกและมีดแรลลาย

วัสดุที่ใช้สำหรับแกะสลักเครื่องสด

ครูทองสุข วงศ์สุวรรณ กำลังชี้ให้ดูต้นกล้วยตานีที่ใช้ในการแทงหยวก

ต้นกล้วยที่ตัดแล้วพร้อมที่จะลอกกาบ

การเตรียมพร้อมที่จะแทงหยวก

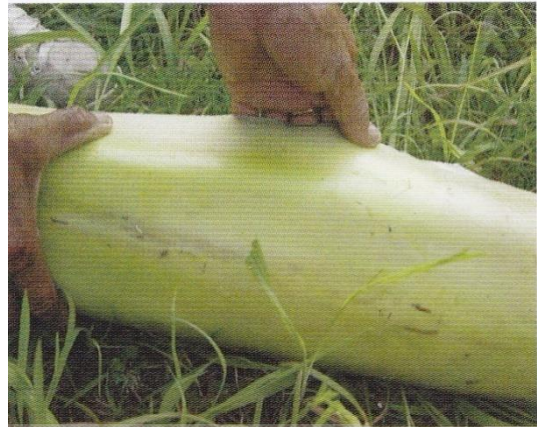
มีดแทงหยวกแบบต่าง ๆ และวิธีจับมีดที่ถูกต้อง

พิธีบูชาครูก่อนแทงหยวก

พิธีบูชาครูพิเศษ

ขั้นตอนการลอกกาบกล้วย และการประกบกาบกล้วย

ขั้นตอนการแทงหยวก

การแทงหยวกโดยไม่ต้องเขียนลวดลายลงบนหยวก

การแสดสีลงบนหยวกกล้วยที่แทงลวดลายแล้ว

การแกะร่องลายหยวกที่แสด

การประกอบแผงหยวก

หยวกกล้วยที่ประกอบเรียบร้อยแล้ว

การประกอบแผงหยวกเข้ากับเชิงตะกอนแบบลูกหีบ

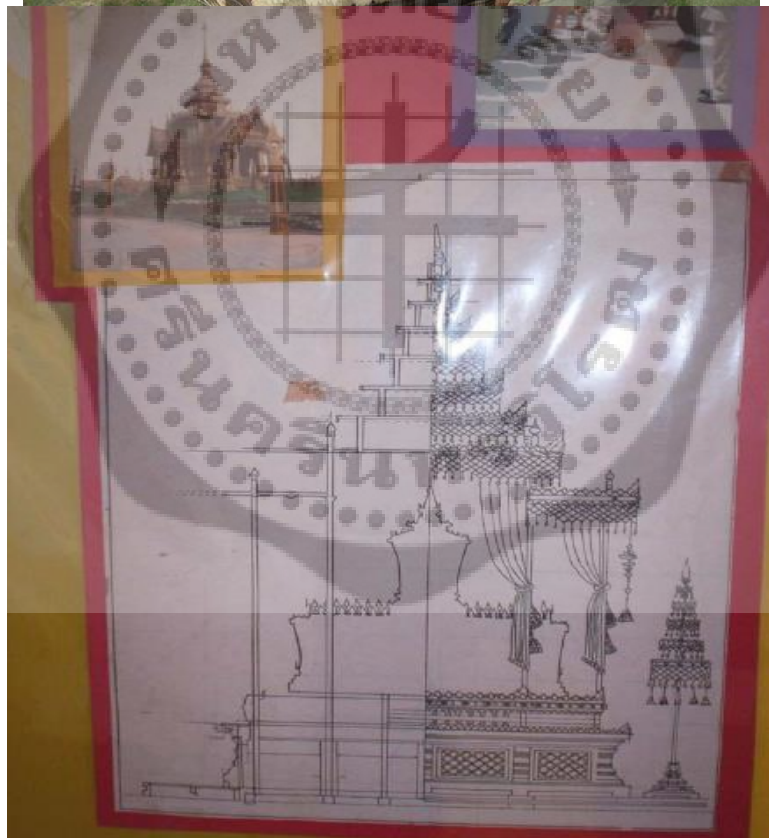
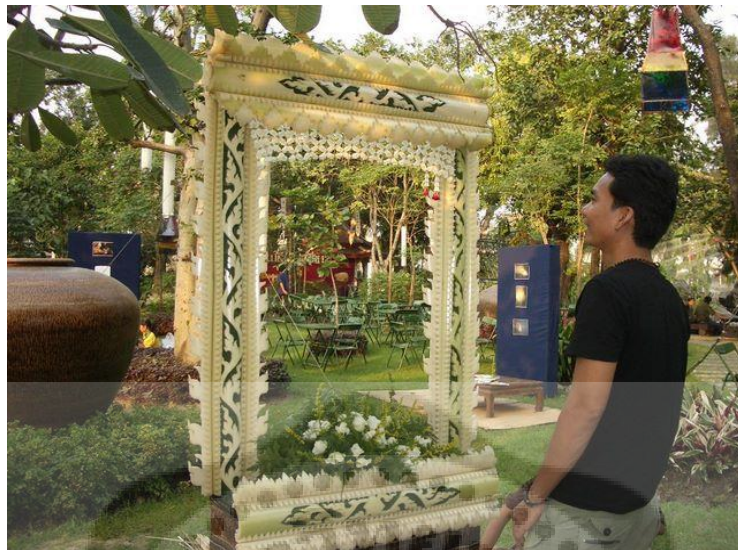
รูปด้านหน้าประกอบแผงหยวกเข้ากับเชิงตะกอนแบบลูกหีบ

การประกอบแผงหยวกเข้ากับเชิงตะกอนแบบลูกหีบ (โลงศพ)

การนำงานแทงหยวกมาปรับประยุกต์ใช้เป็นกรอบรูป

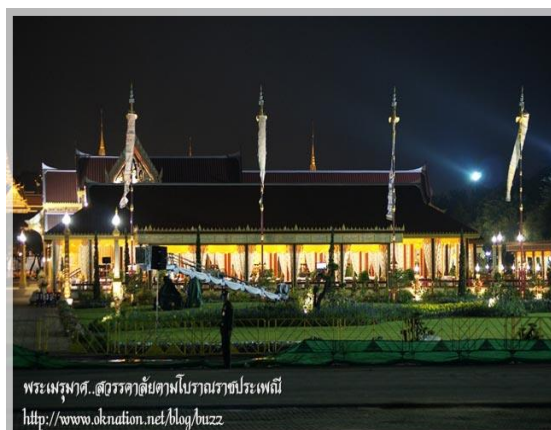
แบบพระจิตกาธานภายในพระเมรุมาศงานถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ฯ ซึ่งคณะช่างแท่งหยวกจังหวัดเพชรบุรี นำโดยนายประสม สุธงษิทธิ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าให้เข้าถวายการแท่งหยวกตกแต่งพระจิตกาธาน เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๓๙ ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง กรุงเทพมหานคร

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสลักหยวกกล้วย
ในการสร้างพระเมรุมาศงานถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ฯ

พระเมรุมาศ...สรวรรคาลัยตามคติโบราณ
ราชประเพณีของ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

พระเมรุมาศ...สุวรรณคาลัยตามคติโบราณราช ประเพณีของสมเด็จพระเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาสิริ

โสภภาพรรณวดี

แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ช่างแทงหยวก

1. ประวัติช่างโดยทั่วไป
2. เรียนรู้งานศิลปะการแทงหยวกมาจากใคร / มีการเรียนรู้อย่างไร
3. มีการเรียนรู้ด้านเทคนิคเพิ่มเติมหรือไม่ / อย่างไร
4. การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับศิลปะการแทงหยวกให้กับผู้อื่น มีการเรียนการสอน การถ่ายทอด อยู่ไร
5. วิธีการทำงานของช่างแทงหยวก มีขั้นตอนและวิธีการทำงานอย่างไร
6. อารมณ์กับการทำงานเป็นช่างแทงหยวกเกี่ยวข้องกันอย่างไร
7. การแทงหยวกแต่ละที่มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
8. หากมีการเทียบหลักสูตร เทียบเนื้อหาหลักสูตรศิลปะการแทงหยวก ช่างมีความคิดเห็นอย่างไร
และจะมี ส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรอย่างไร
9. หน่วยงานใดที่ควรมาสนับสนุนในการส่งเสริมงานศิลปะการแทงหยวกหรือการศึกษา
เกี่ยวข้องอย่างไร
10. ความพึงพอใจกับผลงานปัจจุบัน (คุณภาพของงาน)
11. เด็กรุ่นใหม่เห็นคุณค่าของงานศิลปะการแทงหยวกมากน้อยเพียงใด
12. การคำนวณราคา / การรับงาน
13. แนวทางการแก้ไขปัญหาการทำงานเมื่อประสบปัญหาในแต่ละกรณี

ภาคผนวก ง
แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

ประวัติย่อผู้ทำวิจัย

ประวัติย่อผู้ทำวิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	โสภิตา ณ ป้อมเพชร์
วันเดือนปีเกิด	8 สิงหาคม 2523
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	70/54 ถนนรัตนานิเบศร์ ตำบลบางกระสอบ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2550	ปริญญาตรี (ค.บ.) จาก มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2557	ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

